Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei
Republica Moldova

Cu titlu de manuscris
CZU: 37.0 (043.2)

MIRZA ELENA

EDUCAȚIA CULTUROLOGICĂ A STUDENȚILOR ÎN INSTITUȚIA DE ÎNVĂȚĂMÎNT SUPERIOR

SPECIALITATEA 13.00.01 – PEDAGOGIE GENERALĂ

TEZA DE DOCTOR ÎN PEDAGOGIE

Conducător ştiinţific:
NICOLAE SILISTRARU,
doctor habilitat în pedagogie,
profesor universitar

Autor: ELENA MIRZA

Chişinău 2008

CUPRINSUL

Preliminarii 3

Capitolul I. Dimensiunea culturală în formarea şi dezvoltarea continuă a personalității......9

1.1. Cultura, culturologia, antropologia culturală ca valori educaționale perene…....9

1.2. Sensul umanist şi cel formativ al culturii româneşti. 21

1.3. Concepțiile culturologice ale teoreticienilor culturii şi civilizației româneşti.....31

1.4. Dimensiunea educațională a culturologiei.....37

Concluzii.....47

Capitolul II. Culturologia ca disciplină de studiu în învățământul superior artistic şi direcțiile de eficientizare şi optimizare a ei.....50

2.1. Fundamentele pedagogice de proiectare a Curriculumului de culturologie prin abordarea taxonomiei obiectivelor. Elaborarea Modelului pedagogic de formare a orientărilor axiologice la studenți din perspectiva culturologică. 50

2.2. Evaluarea experimentală a Modelului pedagogic prin valorile culturologice şi profesionale achiziționate de studenți în cadrul disciplinei „Culturologie” 73

Concluzii.....88

Concluzii generale şi recomandări.....90

Adnotare (română, rusă, engleză) 93

Termenii cheie (română, engleză, rusă).....96

Bibliografie.....97

Anexe 109

Preliminarii

Actualitatea temei. Viața omului şi a culturii sale reprezintă o dezbatere între regulă şi excepție. Natura, ca şi omul, stau sub legi; omul îşi prescrie în plus, pentru comportarea sa, reguli; el instituie, pentru acțiunea sa în lume, norme. Însă legile, regulile, normele admit abateri.

Există tipuri de om din perspectiva tipurilor de cultură, deoarece, omul este cuprins în excepții sau limite care infirmă, confirmă, lărgesc, proclamă sau devin reguli de comportament, conviețuire, toleranță, educație, învățămînt, muncă sau cultură.

În comunitatea restrînsă a familiei sau în cea lărgită a societății, pe căile însingurării, sau pe cele ale supunerii la ceva mai înalt, comandamente, decaloguri sau prescripții, peste tot. Nu oricine are cunoaşterea legilor de trai, ci cultura i-o dă; în schimb oricine devine conştient de regulile pe care este dator să le respecte, spre a fi om, şi de normele cerute, spre a fi făptuitor şi eventual creator în sînul lumii. Tipul de excepție ori de limită în care este cuprins omul hotărăşte deopotrivă cu principiile de om şi de cultura lui respectivă. Aceasta reclamă denotă raportul ce se stabileşte în aceste relații (limita, excepția şi regula), adică în ce raport stă omul față de legea sa; la fel se dovedeşte a fi şi raportul dintre manifestările unei culturi şi fondul ei de principii. De aceea, cultura cultivă omul, îl fixează în anumite reguli ale civilizației umane.

„Cultura e un concept supărător de divers în definiții“, remarca un istoric (Peter Burke) atent la soarta cuvintelor în timp, pentru a constata că „în secolul XIX, termenul a fost utilizat în general cu referire la artele vizuale, literatură, filozofie, ştiințele naturii şi muzică, exprimînd o conştiință sporită a modurilor în care artele şi ştiințele sunt modelate de mediul lor social“ [Cf. 19, p. 141-142]. În lumea postindustrială cultura de orice fel reclamă un discurs legitimant.

Nu este surprinzător că destui analişti arată epoca noastră sub semnul „ignoranței”, al „crizei epistemologice”, al „schimbării critice”, istoriografia însăşi fiind estimată adesea cu asprime, chiar şi din sînul breslei, aceasta fiind preocupată legitim „să controleze” cu utilaje propriii terenul şi să asigure o anume coerență discursului său.

Cultura a devenit un cîmp problematic, a cărui extensie s-a produs concomitent pe orizontala conexiunii cu alte discipline şi pe verticala diacronomiei revelatoare de sensuri, evoluții, tipologii etc. Cîmpul a evoluat de la „istoria socială a culturii” spre „istoria culturală a societății” (Roger Chartier, Şcoala Annales) [Cf. 33, p. 13, 46]. În acest sens sunt luate în discuție expresiile-cheie „lumea vieții” şi „retour au sujet”, invocîndu-se şi diagnoze prăpăstioase ca: „tempus d’incertitudine”, „epistemological crisis”, „tournant critique”. Aici se manifestă dezbatearea între regulă şi excepție sau limită.

Totuşi, cultura semnifică procesul de cultivare a spiritului (Cicero, Cezar), o meditație filozofică sau de creație literară şi artistică (Herodot, Platon, Aristotel).

Ideile, opiniile, cunoştințele, într-un cuvînt cultura, constituie factorul esențial al dezvoltării

sociale (Didero, Holbach, Helvetius). Sistemul politic, instituţiile unei societăţi nu sunt manifestări şi rezultate întîmplătoare, ci ele au la bază produsul unei anumite culturi, unei spiritualităţi naţionale şi universale (Montesqueu, A. de Tocqueville, Voltaire).

Cultura şi civilizaţia reprezintă domenii ale activităţii umane. Se produce „obiectivarea" culturii prin intermediul omului, iar după H. Wald „formarea omului adaugă naturii o nouă formă de mişcare a materiei: cultura" [Cf. 128, p. 10-11]. Cultura, fiind o modalitate esenţială de formare a omului, reprezintă sinteza valorică a umanului. Valorile, în general, sunt acele relaţii, fenomene, aspecte, elemente, manifestări, laturi, proprietăţi create de oameni în activitatea lor socială, prin care se afirmă şi se realizează personalitatea umană, progresul social.

Valorile cuturale au o multitudine şi o diversitate de forme de existenţă, manifestare şi exprimare, ele joacă un rol deosebit de important în societate. Valoarea dirijează în spaţiul social comportamentul uman, modificîndu-i conduita şi punîndu-i-o de acord cu sistemul de valori. Prezenţa valorilor în acţiunea umană este obiectivă: omul nu se angajează în acţiune în necunoştinţă de cauză, ci există numai o angajare valorico-socială. De aici şi funcţiile sociale ale culturii.

O cultură se întemeiază pe valori, fiind că însăşi esenţa culturii este valoarea. Rezultă deci, că educaţia are drept conţinut chiar cultura; conţinuturile educaţiei nu sunt altceva decît valorile, normele şi modelele culturale ale societăţii.

Valorile sunt cele care coagulează spiritul oricărei culturi istoric constituite şi pe cel al culturii umane în întreaga sa universalitate. Valorile se constituie într-o adevărată „coloană vertebrală" a culturii orientînd spiritul oricărei culturi ele funcţionează asemenea unei „grile" selective faţă de creaţia, conservarea, promovarea şi difuziunea valorilor. Dacă cultura este selectivă în dinamica sa, rezultă că şi educaţia este la fel. Strînsa legătură dintre educaţie şi cultură a fost sesizată de multă vreme de către fondatorii pedagogiei axiologice şi ai pedagogiei culturii.

Astfel, E. Spranger menţionează: „educaţia este acea activitate culturală care-şi propune să dezvolte indivizii în maturizare, o cultură subiectivă printr-un contact adecvat cu cultura obiectivă şi prin asigurarea unui adevărat ideal cultural, valoros sub aspect etic" [Apud 18, p. 218].

În sistemul ştiinţelor culturii, anumite componente importante, ştiinţe particulare subordonate şi ştiinţe de graniţă şi-au impus un statut existenţial. Realitatea culturii, ea însăşi ca un compartiment distinct relativ autonom al practicii sociale, reclamă implicit şi recunoaşterea unei ştiinţe proprii, o ştiinţă particulară fundamentală a culturii şi civilizaţiei, şi anume *culturologia*.

Existenţa unor tipuri diferite de personalitate umană în raport cu cultura şi civilizaţia, conceptul educaţional modern (învăţămîntul formativ) şi trecerea învăţămîntului superior la proiectarea didactică de tip curricular, au conturat **problema cercetării**. *Pe ce repere pedagogice ar trebui să se întemeieze formarea culturologică a studenţilor în domeniul culturii şi artelor, ca această să răspundă principiilor cunoaşterii artistice şi conceptului învăţămîntului formativ?*

Obiectul cercetării: Procesul educației culturologice în formarea academică a studenților din domeniul culturii.

Scopul cercetării: Determinarea fundamentelor psihopedagogice de proiectare a *Curriculumului de culturologie* în formarea academică a studenților din domeniul culturii.

Ipoteza cercetării: O formare academică eficientă a studenților este posibilă în cazul, în care aceasta va repera pe:

- teoria sistemelor axiologice, politica şi strategia reformei învățământului superior;
- obiectivele adecvate cerințelor şi posibilităților de dezvoltare culturală a studenților din perspectiva educației prin valori şi pentru valori;
- caracterul interdisciplinar al culturologiei;
- procesele şi mecanismele psihologice de cunoaştere şi înțelegere a specificului activității cultural-artistice, atitudinii față de valorile culturii;
- principii şi tehnologii didactice din abordarea curriculară;
- procesele culturologice, examinate din perspectiva axiologică a educației.

Obiectivele cercetării:

- Analiza problemei în literatura de specialitate.
- Validarea stării conținutului discipline „Culturologia" în vederea renovării din perspectivă curriculară.
- Analiza şi generalizarea experienței de educație culturologică a studenților din domeniul culturii şi artei.
- Determinarea fundamentelor psihopedagogice şi culturologice în proiectarea *Curriculumului educației culturologice*.
- Proiectarea Modelului „*Curriculum de educație culturologică pentru învățământul artistic superior*".
- Validarea experimentală a *Modelului pedagogic de educație culturologică*.
- Elaborarea concluziilor generale şi a recomandărilor ştiințifico-practice.

Epistemologia cercetării Este reprezentată de aboradarea teoretică şi istorică a culturii prin diferite prisme (Voltaire, J. J. Rousseau, I. Kant, G. Hegel, T. Bariţiu, M. Kogâlniceanu, C. Rădulescu-Motru, T. Vianu, L. Blaga, O. Drâmba, A. Tănase ş.a.); devenirea culturologiei ca ramură independentă a ştiinței (E. B. Taylor, L. Frobenius, R. H. Lowie, E. Orlova, P. Gurevici, M. Kagan ş.a.); cercetări fundamentale în pedagogie, psihologie, educația axiologică, teoria curriculumului (L. Vîgotskii, A. Leontiev, V. Davidovici, V. Ledniov, P. Panaitescu, G. Văideanu, A. Crişan, Vl. Guțu, A. Cara, Vl. Pâslaru, N. Silistraru, S. Cemortan, Vl. Axionov, T. Stavilă, I. Gagim ş.a.); *Concepția dezvoltării învățământului în R. Moldova*.

Metodologia cercetării a antrenat următoarele metode de cercetare:

- analiza (instituțională, plan-cadru; programe analitice, calitativă şi cantitativă);
- studierea literaturii în domeniul cercetat;
- observarea, conversația, chestionarea;
- modelarea teoretică şi modelizarea praxiologică;
- experimentul pedagogic;
- metode matematice de prelucrare a datelor statistice;

Baza experimentală a cercetării a constituit-o *Facultatea de Arte Dramatice şi Management Artistic de la Academia de Muzică, Teatru şi Arte Plastice***,** Chişinău. Eşantionul a cuprins 109 studenți. Pe post de profesor experimentator s-a produs autorul şi lector superior A. Starțev.

Problema teoriei culturologice ne-a condus la desfăşurarea experimentului de receptare de către studenți şi profesori a triadei «cultură - antropologie culturală - culturologie». În cadrul lui s-a realizat proiectarea curriculumului de educație culturologică a studenților din domeniul culturii şi artei.

Inovația științifică şi valoarea teoretică. În rezultatul cercetării s-a confirmat dimensiunea educațională a culturologiei, au fost determinate fundamentele psihopedagogice în proiectarea *Curriculumului de educație culturologică*.

Pentru prima dată problema educației culturologice a fost abordată din perspectiva curriculară, elaborîndu-se Modelul „*Curriculum de educație culturologică pentru învățămîntul artistic superior*". Au fost relevate şi performate valorile culturologice de studenți în cadrul cursului „Culturologie".

Valoarea practică a cercetării constă în elaborarea şi validarea experimentală a *Curriculumului de educație culturologică*. Cercetarea oferă sugestii semnificative pentru proiectarea noilor conținuturi şi în perfecționarea cadrelor didactice universitare, îşi găseşte realizare în interacțiunea principiilor culturologice, artistice şi pedagogice.

Tezele înaintate pentru susținere:

- Formarea şi dezvoltarea permanentă a personalității studentului necesită un fundament cultural ancorat în istorie şi în contemporaneitate.
- Triada «cultură - antropologie culturală - culturologie» este generatoare de valori educaționale perene.
- Argumentarea ştiințifică a proiectării *Curriculumului de educație culturologică*.
- *Modelul Curriculumului elaborat* este intercondiționat de fundamentele psihopedagogice şi culturologice.

Etapele cercetării (2002-2006).

La etapă I, 2002-2003, s-au stabilit bazele teoretice ale temei de cercetare, a fost studiată literatura la tema de cercetare.

La etapă II, 2003-2004, au fost analizate şi generalizate conţinuturile educaţiei culturologice a studenţilor din domeniul culturii şi artei.

La etapă III, 2004-2005, s-a desfăşurat expermentul pedagogic.

La etapă IV, 2005-2006, a fost redactat textul tezei, s-a făcut expertiza acesteia.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Aprobarea rezultatelor cercetării s-a realizat la şedinţele sectorului „Teoria Educaţiei" din cadrul Institutului de Ştiinţe ale Educaţiei. şi au fost elaborate 7 *publicaţii* şi *comunicări* la foruri ştiinţifice internaţionale: Conferinţa Ştiinţifică Internaţională „*Tradiţionalism şi modernism în educaţie: realitate şi deziderate*", Chişinău, martie 2003; Simpozionul Ştiinţific Internaţional „*Problematica educaţiei în mileniul III: naţional, regional, european*", Chişinău, 2-3 noiembrie 2006; Conferinţa Ştiinţifică Internaţională „*Calitatea învăţământului superior – concepte şi strategii în pregătirea cadrelor didactice*", Chişinău, 12-13 octombrie 2006. Validitatea concluziilor, constatărilor, recomandărilor cercetării este confirmată de argumentele de rigoare, de analiza şi realizarea Curriculumului disciplinar în cadrul Facultăţii *Arte Dramatice şi Management Artistic* de la *Academia de Muzică, Teatru şi Arte Plastice*, Chişinău.

Structura şi volumul tezei. Teza se constituie din preliminării, două capitole, concluzii şi recomandări, bibliografie (204 surse), anexe (6), glosar de termeni, adnotare (în limbile română, engleză şi rusă), termeni cheie (în limbile română, engleză şi rusă). Textul conţine o figură, un model pedagogic, 4 tabele, 1 histogramă, 1 diagramă care completează şi ilustrează ideile autorului.

În teză au fost utilizate abrevierile:

EC - Educație culturologică

FPI - Formare profesională inițială

AMTAP - Academia de Muzică, Teatru şi Arte Plastice

FADMA - Facultatea de Arte Dramatice şi Management Artistic

CAPITOLUL I. DIMENSIUNEA CULTURALĂ ÎN FORMAREA ŞI DEZVOLTAREA CONTINUĂ A PERSONALITĂȚII

1.1. Cultura, culturologia, antropologia culturală ca valori educaționale perene

Cultura semnifică unul dintre cele mai complexe cuvinte folosite în sens larg în viață cotidiană. Aceasta se explică parțial prin fenomenul că istoricul ei este complex, variat, în principiu termenul dat se utilizează pentru explicarea în linii mari a celor mai complicate teorii ştiințifice dar şi în diverse domenii ale cunoaşterii.

În secolul XIX, termenul a fost utilizat în general cu referire la artele vizuale, literatură, filozofie, ştiințele naturii şi muzică, exprimând o conştiință sporită a modurilor în care artele şi ştiințele sunt modelate de mediul lor social [183, p. 96].

Sensul noțiunii de cultură s-a extins odată cu interesul celor preocupați de această dimensiune a istoriei, noțiunea însăşi suferind remodelări menite a integra mai bine elementele populare: atitudinile, basmele, festivalurile cu rost simbolic etc., elementele pe care E. Cassirer avea să le pună atît de bine în evidență. Pentru E. Cassirer, omul nu este atît un animal rațional, cît mai ales un animal simbolic: „Întreg comportamentul spiritului obiectivat în sferele variate ale culturii este simbolic; omul este o ființă simbolică, iar cultura, ca obiectivare a activității spirituale specific umane, este un tezaur compact de simboluri“ [28, p. 54].

S-a pendulat mereu între elementele cantitative (şcoala britanică) şi cele calitative (şcoala americană), pentru a se obține finalmente o extensie şi mai largă, cultura materială stînd alături de poetica culturii, formele simbolice etc. [Cf. 60, p. 11]. Istoria însăşi li s-a părut unora, la un moment dat, că e reductibilă la cultură sau chiar la idei şi mentalități, că în ultima parte a secolului XX, ceea ce a făcut să se creadă că domeniul întreg evolua sub semnul ambiguității, că trebuie să vedem în categoriile mentale adevăratele structuri de adîncime.

Dimensiunea colectivă a fenomenului a avut şi ea un moment privilegiat. Exegeții săi, cultivînd interdisciplinaritatea, par mai dispuşi să accepte ideea că abordările complementare şi sintezele colective sunt norme de conduită în acest domeniu.

Derivat din latina clasică termenul civilizație (adj. *civilis* şi subst. *civilitas)* exprimă calitățile generale ale cetățeanului în relațiile cu alți cetățeni - politețea, amabilitatea etc. În antichitatea greco-romană omul-cetățean era omul cu un comportament civilizat [129, p. 21].

Situația în care menținem distincția *cultură – civilizație*, caz în care suntem nevoiți să admitem că globalizarea se produce pe linia civilizației, iar nu pe aceea a culturii [Cf. 59, p. 197-209].

După M. Kogâlniceanu „Civilizația este dară adunarea împreună a izbînzilor ştiințifice şi a izbînzilor politice” [Apud 63, p. 351].

Civilizația nu-este o fază de decădere a unei culturi, ci mai degrabă, dimpotrivă - realizarea potențialului creator şi transformator al unei culturi.

Civilizația nu este altceva decît societatea, care şi-a asimilat şi şi-a integrat (şi ține acest curs ca o condiție a propăşirii sate) valorile culturale, care îi sunt necesare, este cultura pătrunsă în toate celulile vieții sociale.

Civilizația este dimensiunea culturală obiectivă a societății sau unitatea dintre societate şi cultură [129, p. 23].

Conceptul de civilizație a apărut în limbajul românesc mai tîrziu decît cel de cultură. El a fost folosit pentru prima dată textual, ca termen, în 1825 de către Dinicu Golescu în *Însemnare a călătorii mele...* („...luminarea singură poate civiliza tineretul....") şi apoi, în 1832, de către I. Heliade Rădulescu în articolul *Pentru poezie* („poezia e vecinică ca şi civilizația", „cele mai însemnate civilizații toate sînt datoare poeților") şi de către Petrache Poenaru, în *Cuvîntare la Colegiul Sf. Sava* din 1832, unde vorbea de „...înaintarea neamului românesc în civilizație...". A urmat după un an referirea lui Asachi la „dificultățile" care se opun *civilizației* unui popor...", cuprinsă într-o petiție adresată generalului Kiseleff [Apud 8, p. 236-237].

Nu lipsesc nici expresiile aporetice, precum aceea de „cultură materială", frecventă în texte marxizante, sau cea de „civilizație spirituală", socotite de unii interşanjabile, de alții – producătoare de concluzii. A. Toynbee ne arată cît de bine sunt folosite mijloacele materiale pentru stăpînirea celor spirituale [Cf. 123, p. 65-66].

Disociind rapid, pe linia unei tradiții hermeneutice deja venerabile, înclinăm a defini cultura prin elemente ce țin de atitudini, acte, creații limitate la domeniul spiritului şi al intelectului, cum a procedat Ovidiu Drâmba în „Istoria culturii şi civilizației", sistematizînd fapte, lucruri de patrimoniu specific, semnificații etc. După O. Drîmba, cultura include în sfera ei atitudinile şi actele privitoare la spirit, la intelect; sferei culturii îi aparțin datinile şi obiceiurile, credințele şi practicile religioase, divertismentele, operele de ştiință, filosofie, literatură, muzică, arhitectură, pictură [Cf. 53, p. 6].

Termenii sunt complementari şi reclamă un efort integrativ pe care istoricii l-au asumat îndeobşte. Între „cultura materială" şi „creația spirituală", ambele avînd un spectru vast de componente, nu există frontiere netransgresabile, după cum nu există nici între structuri, mentalități, elemente simbolice, produse ale imaginarului etc., deşi ele constituie domenii aparte de studiu, mai ales în ultima jumătate de secol. Permeabilitatea domeniilor conexe rămîne un bun cîştigat, cel puțin acolo unde „teritoriul istoriei" este abordat cu deplina recunoaştere a nevoii de a coopera cu alte ştiințe sociale.

Există multe tipuri de definiții, care nu pot fi neglijate, deoarece fixează punctul de vedere al cercetătorilor şi care, fără doar şi poate, conțin adevăruri incontestabile. Vom da unele exemple:

1) cultura este percepută ca "suma tuturor creațiilor sufleteşti, prin care omul a căutat să ajungă în armonie atît cu universul fizic, cît şi cu cel psihic";

2) cultura se califică drept materialul principal al gîndirii, ca bunul, conținutul, existentul în raport cu viața spiritului;

3) ca materie a gîndirii cultura reprezintă ceea ce există, gîndirea - ceea ce se face din ea, gîndirea este devenirea culturii;

4) cultura este concepuă ca "spațiul axiologic, pe care îl durează omul deasupra solului ontic" [129, p. 11].

Figura1. Schema structurii semantice a noțiunii de cultură

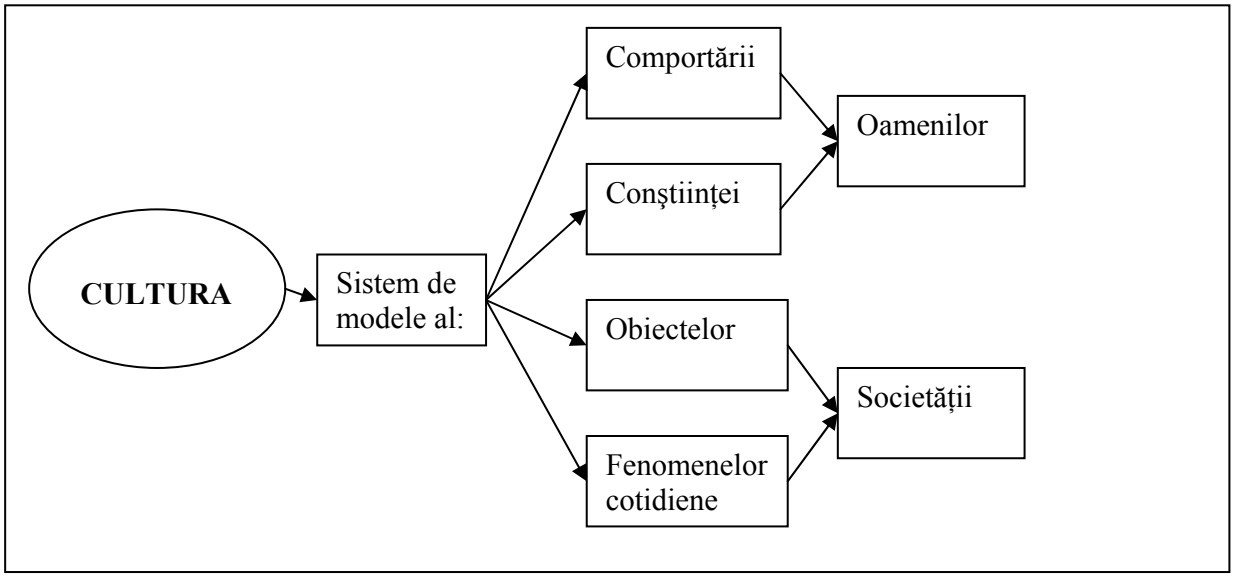

Lumea înconjurătoare este lumea culturii. Obiectele de muncă şi mijloacele de transport, invențiile tehnice şi descoperirile ştiințifice, limba şi scrisul, operele de artă şi normele morale, operele filosofice şi sistemul politic al conducerii, coduri de drept şi credințele religioase, metodele de învățămînt şi de educație, sănătatea, tradițiile şi ritualurile – toate astea sunt inițiativele artistice ale activității umane [162, p. 105].

Unul dintre aspectele importante ale culturii este caracterul său relațional, implicarea sa în viața societății şi a personalității. Cuvîntul **"cultura"** este utilizat aproape în toate limbile popoarelor lumii. Are sensul de înnoire, schimbare, îmbunătățire, înfăptuite de om în procesul activității cotidiene [129, p. 12].

Culturologia, ca ştiință umanistă, **cercetează cultura ca o dezvoltare istorică, multilaterală**, o apariție socială complexă, ca un mod uman de viață, deoarece cultura cuprinde toate formele activității umane, speranțele şi sentimentele, gîndul şi voința, fiind un atribut al existenței umane. Nici o sferă umană – fie aceasta economie sau politică, familie sau educație, artă sau sport – nu este posibilă în afară culturii [156, c. 5].

Culturologia studiază **esența şi structura culturii**, procesul apariției, dezvoltarea şi

funcționarea acesteia: în contextul etnocultural al popoarelor lumii; valorile social-umane ale culturii şi aspectele artistice ale umanității; consolidarea lumii spirituale a personalității şi capacitatea ei de a se autorealiza; activitatea instituțiilor sociale antrenate în procesul cultural de dezvoltare spirituală a omului şi a societății [129, p. 5].

Culturologia permite sistematizarea ştiințelor istorice şi umaniste, înțelegerea apariției vieții sociale într-un context unitar, cu deschidere spre unicitatea unității şi totalitatea civilizației mondiale, constituită dintr-o multitudine de culturi autentice ale popoarelor lumii. Cunoaşterea culturologiei este utilă pentru atingerea conştiinței spirituale, în special, pentru formarea capacităților de gîndire de pe poziție ştiințifică despre problemele sociale şi umane, capacitatea de a te descurca în pluralismul opiniilor şi valorilor, pentru educarea şi autoeducarea de sine în spiritul inteligenței, bunăvoinței, carității, cumsecădeniei, toleranței [162, p. 15-16].

Întemeierea atmosferei unei profunde stime față de cultura popoarelor, aspirația către înțelegere şi colaborare conduce la umanismul în relațiilor dintre oameni, conduce la spiritul răspunderii pentru soarta istorică a culturilor diferitelor popoare, în cazul nostru, a popoarelor europene. Astfel ca în opera integrării să nu fie afectate rădăcinile etnice.

Lumea contemporană se deosebeşte printr-o deosebită concentrare, dinamism, tendințe şi poziții alternative. Cultura posedă un mare potențial în căutarea înțelegerii privind relevarea valorilor social-umane în educația pentru schimbare.

Misiunea cea mai înaltă a culturii nu se limitează doar la probleme globale. Ea se îndreaptă spre viața cotidiană a omului, determină orientările şi sensul existenței umane, deschide calea spre libertate şi creație, creînd posibilități interioare pentru evitarea neliniştilor, dramelor, tragediilor vieții, implantează optimism şi speranță, contribuie la manifestarea individualității, la schimbarea modelelor culturale [Ibidem, p. 88].

Caracterul interdisciplinar al culturologiei exprimă tendința globală a ştiinței contemporane, intensificarea proceselor interactive, influența şi interferența diferitelor categorii ştiințifice prin cunoaşterea obiectului integral al cercetării. Logica cercetărilor ştiințifice direcționează spre sinteza unui şir de ştiințe, spre formarea unui ansamblu de concepții ştiințifice despre cultură şi sisteme multidimensionale. Fiecare dintre ştiințele prin care culturologia stabileşte corelări oferă posibilitatea de aprofundare a cunoştințelor referitor la apariția componentelor necesare şi la fundalul social, spre aspirațiile culturale, descoperirile, teoriile geniale, oferite de moştenirea culturii [172, p. 21].

În sistemul general al ştiințelor, culturologia se individualizează prin delimitare la două nivele de cunoaştere cu care îşi interferează sfera de cuprindere: nivelul „ştiințelor particulare fundamentale" (delimitare de sociologia generală), nivelul „ştiințelor particulare subordonate si de graniță" (delimitare de sociologia culturii, etnologie, antropologie socială şi culturală, psihologie

culturală etc.) [8, p. 15].

Filozofia deschide calea spre cunoaşterea şi explicarea esenței culturii, iar **sociologia** evidențiază legitățile procesului funcționarii culturii în societate**,** caracteristicile nivelului cultural al diferitelor comunități [Ibidem].

Sociologia permite stabilirea tipologiei personalității în funcție de atitudinea față de situația socială creată prin educație [Ibidem, p. 22].

Etica şi estetica descoperă cultura artistică în unicitatea sa şi puterea sa emoțională cu care influențează asupra omului [Ibidem, p. 15].

Etnografia contribuie la cercetarea a specificului culturii popoarelor lumii, rolului culturii în relațiile naționale [Ibidem].

Psihologia permite înțelegerea mai aprofundată a specificului activității cultural-artistice a omului, atitudinea lui față de valorile culturii, stabilirea lumii spirituale a personalității [Ibidem, p. 22].

Ştiințele menționate servesc ca un **fundament necesar al culturologiei**. Aici poate apărea şi întrebarea: pentru ce avem nevoie de culturologie, dacă e de ajuns să cunoşti istoria sau psihologia, etnografia sau sociologia? Însă acestea ne oferă numai aspecte, deschid laturi aparte ale culturii. De rînd cu aceasta, culturologia nu numai că consolidează cunoştințele căpătate din alte ştiințe, dar le introduce organic într-un întreg sistem ştiințific al culturii, formînd un model sau un tablou al culturii unei anumite epoci. Cercetarea aspectelor largi ale culturii se asociază organic cu atingerea autonomiei culturilor naționale [162, p. 11-12].

Al. Tănase consideră culturologia o „disciplină generală" şi o „disciplină particulară", iar Tr. Herseni o defineşte ca „ştiință proprie", aflată „în curs de constituire" (Almanahul civilizației, Editura ştiințifică, 1969, p. 17) ori ca „ştiința de fenomene de masă (culturi şi civilizații)", care ocupă, în sistemul „ştiințelor sociale şi culturale", un loc de egală importanță cu cel al sociologiei sau al personologiei (revista „Transilvania" nr.4 şi nr.8, 1973). Dar, prin folosirea mai mult spontană a termenului, atît în studii de specialitate cît si în unele scrieri literar-eseistice, ori prin referiri accidentale, nu se poate însă fundamenta o ştiință [Apud 8, p. 9-10].

Se formează trei opinii (grupe):

a) unii califică culturologia ca un complex de disciplini, care studiază cultura;

b) alții o îngustează, reducînd-o la o ramificație, despărțitură, un capitol al disciplinilor, care studiază societatea;

c) ai treilea o califică drept o disciplină autonomă [129, p. 5].

În prezent mulți sunt de părerea că anume integrarea mai multor ştiințe culturale au constituit **Culturologia** ca domeniu independent de cunoaştere.

Cultorologia se află încă în căutarea obiectului său şi a metodelor sale, ea aparţine încă ştiinţelor socio-umaniste. Despre această ştiinţă se vorbeşte din plin de la începutul anilor '90. Avem de a face cu una dintre cele mai "tinere" ştiinţe, însă în permanentă dezvoltare, reînnoire. În acest sens au debutat cei mai de vază culturologi, precum N. Danilevski [159], N. Berdeaev [143], M. Bahtin [140], B. Uspenski [194] ş.a.

Ramificaţiile importante ale culturologiei sunt:

- Filozofia culturii sau teoria generală a culturii;
- Istoria culturii;
- Sociologia culturii;
- Activitatea cultural-practică (scientologia, muzeistica, biblioteconomia etc.) [129, p. 5].

Fiecare compartiment îsi are propriul obiect de cercetare, se deosebeşte printr-o analiză specifică, metode şi recomandări practice, folosite la rezolvarea unor probleme concrete.

Tabelul 1. Compartimentele culturologiei

Compartimentele culturologiei	Domeniile de investigaţie
Culturologia fundamentală	
Scopul: Cunoaşterea teoretică a fenomenului cultural, elaborarea aparatului categorial şi metodelor de investigaţie	
Ontologia culturii	Diversitatea definiţiilor culturii şi racursurilor cunoaşterii funcţiilor sociale
Gnoseologia culturii	Bazele ştiinţei culturologice şi locul ei în sistemul ştiinţific, structura internă şi metodologia
Morfologia culturii	Parametrii de bază ai structurii funcţionale a culturii ca sistem de organizare socială, de reglare şi comunicare, adunare şi retranslare al experienţei sociale
Semantica culturii	Cunoştinţe despre simboluri, semne, forme, limbi şi texte culturale, despre mecanismele comunicării culturale
Antropologia culturii	Cunoştinţe despre om ca „producător” şi „consumator” al culturii
Sociologia culturii	Cunoştinţe despre stratificarea socială şi diferenţierea spaţial - temporară a culturii, despre cultură ca sistem al interacţiunii sociale
Dinamica socială a culturii	Cunoştinţe despre tipurile de bază ale proceselor socioculturale, despre geneza şi caracterul schimbător al fenomenelor şi sistemelor culturale

Dinamica istorică a culturii	Cunoştinţe despre evoluţia formelor organizării socioculturale
Culturologie aplicativă	
Scopul: prognosticarea, proiectarea şi reglarea proceselor culturale actuale, care au loc în practica socială.	
Aspectele aplicative ale culturologiei	Cunoştinţe despre politica culturală, funcţiile instituţiilor culturale, metodele activităţii reţelei instituţiilor culturale, problemele şi tehnologiile interdependenţei socioculturale, inclusiv protecţia şi folosinţa patrimoniului cultural

Istoria culturii cercetează procesul ei real de dezvoltare în diferite epoci, ţări şi la diferite popoare. Ea oferă un bogat material despre valorile şi aspiraţiile culturale, contribuţia popoarelor în cultura mondială, despre caracterul dificil al procesului istorico-cultural, soarta "marilor civilizaţii" ale Europei, Asiei, Indiei, Rusiei, Chinei şi altor regiuni ale lumii. Istoria culturii formulează cunoştinţe despre moştenirea culturii, despre căutări şi descoperiri, despre monumente materiale şi spirituale ale culturii, despre normele şi valorile vieţii, idealurile şi simbolurile diferitelor popoare; cercetează apariţia fenomenelor culturale. Istoria culturii este civilizaţia umană transmisă din generaţie în generaţie. Pentru culturologie istoria culturii *constituie fundamentul concepţiilor teoretice.* **Istoria culturii** studiază procesul dezvoltării ideilor teoretice despre cultură şi legităţile ei [187, p. 214-215].

Ştiinţa culturii are o istorie veche. Învăţaţii şi scriitorii în decursul a mai multor secole au încercat nu numai ca să cerceteze cultura unor sau altor popoare, dar şi să înţeleagă tendinţele de dezvoltăre, să găsească acele aspecte importante sau legităţi cărora li se supune fenomen bogat şi multilateral. Deja în Grecia Antică, dar şi în Vest, în multe tratate se pot întîlni **concepţii clare şi globale despre cultură.** În sec XVII, filosoful german Iohan G.Herder a pus **fundamentele teoriei culturii** [Cf. 153, p. 6-7]. Ulterior, culturologia devine obiectul ce atrage atenţia învăţaţilor N. I. Danilevski [159], P. A. Sorokin [189; 190], B. Malinowsky [114], O. Spengler [202], A. Toynbee [123], N. Berdeaev [143], E. Fromm [198], N. Roerich [184], I. Huizinga [199], E. Durkheim [163; 164] ş.a. Savanţii au încercat să cunoască şi să explice cultura ca o apariţie socială, multilaterală.

Istoria culturii, proces al mişcării gîndirii umane, în încercările ei de a cunoaşte cultura, încă îşi aşteaptă cercetătorii. Nu întotdeauna teoriile erau veridice, deseori în ele se oglindeau încercările de a evidenţia dorinţa adevărului, de a prezenta procesul dezvoltării culturii într-un mod iluzoriu. Perioadele de criză şi de schimbări în conştiinţa şi activitatea omenească treceau în perioade liniştite, senzaţiile de nelinişte uneori deveneau premoniţii ale prorocilor, iar speranţele deveneau

utopii. Istoria culturii permite lărgirea gîndirii artistice.

Cultura cuprinde toate mecanismele activității axiologice şi capacitățile artistice ale omului; în cel mai larg sens **cultura este calea de realizare a virtuților omeneşti** [161, p. 119].

Cultura apare ca o metodă şi o tehnică de activitate, o măiestrie profesională, ca norme şi forme de organizare a vieții culturale. A descoperi tehnologia şi limbajul culturii, înseamnă să te apropii de înțelegerea ei, să deții controlul activității. Cultura apare ca un factor de reglare a activității umane, coordonează încercările lui şi capacitățile, cunoştințele, coordonarea cu procesele sociale şi a propriului mod de viață.

I. Slavici dă culturii următoarea definiție: „Procesul de desăvîrşire a ființelor printr-o preocupare continuă, sistematică şi perseverentă se numeşte cultură" [117, p. 67].

Cultura este forma şi conținutul dezvoltării social-culturale a omului, îmbogățirea lui cu lumea spirituală, realizarea capacităților, talentelor şi profilurilor valorice. Cultura se întemeiază de către om, dar şi singură contribuie prin influența sa asupra profilului său spiritual. Sensul umanist al culturii constă nu doar în întemeierea valorilor, ce întregesc cultura dar şi în acele schimbări ce au loc în personalitate. Anume pe această bază se perfecționează capacitatea artistică a omului. Este posibil a enumera multiple încercări de înțelegere a esenței culturii. Un rol deosebit l-au avut în dezvoltarea fîlozofiei culturii cercetătorii S. Averințev, S. Artanovski, M. Bahtin, V. Davidovici, ei menționează că filozofia culturii cercetează dialectica, dinamica proceselor culturale, rolul contactelor culturale în schimbarea culturilor specifice, perioadele de creştere şi criză, rolul elitei spirituale ca impuls al dezvoltării socio-culturale; legătura dintre cultură şi civilizație; etniile şi cultura; schimbul paradigmelor culturale şi a valorilor [Cf. 135, 138, 140, 158].

Filosofia, respectiv **filosofia culturii** şi **axiologia**, abordează cultura, civilizația, valorile acestora de pe poziția *concepției generale, fundamentale*. Nevoii ființei umane de cunoaştere, filosofia îi răspunde prin elaborarea imaginii de ansamblu despre fenomene, privite în *totalitatea* lor, oferind, astfel, un *plan cognitiv* specific, deosebit de cel pe care-l pot produce ştiințele. Clădit pe cunoaşterea ştiințifică a fenomenului cultural, planul cognitiv filosofic completează şi desăvîrşeşte, printr-o depăşire calitativă, această cunoaştere. Prin generalizarea teoretică a datelor oferite de practică şi de cercetarea ştiințifică, în terenul filosofiei se elaborează *concepția sintetică* de extremă abstracție şi generalitate. Reflecția filosofică adaugă planului cognitiv alte planuri, care nu se mai sprijină, în toate cazurile, pe ştiință, dar care vin în sprijinul ştiinței şi anume: *planul atitudinal*, prin care se formulează o opțiune, o atitudine, o angajare umană, solicitînd fixarea țelurilor individuale şi colective, *planul axiologic*, în care datul ştiințific este apreciat, valorificat pentru semnificația sa, *planul prospectiv*, care deschide noi orizonturi şi perspective de cunoaştere şi realizare umană. Prin specificul său, cunoaşterea filosofică, dirijată către esența lucrurilor, se ocupă de concretul logic, de conținutul categorial, de însuşiri şi raporturi de maximă generalitate, în

timp ce ştiinţa vizează fapte concrete, conţinuturi determinate, lucruri particulare, dînd aprecieri şi explicaţii parţiale [8, p. 9-10].

Filosofia culturii are ca obiect ,,cultura în integralitatea corelaţiilor sale constitutive interne (autoraporturile sale) şi a conexiunilor în care este înglobată (heteroraporturile sale)". Studiind sintetic cultura, privind-o în întreaga sa multiplicitate de relaţii şi conexiuni, în totalitatea, în integralitatea sa, filosofia culturii se deosebeşte calitativ de ştiinţele culturii, în preocupările sale intră stabilirea locului şi rolului culturii în ansamblul vieţii sociale şi umane, definirea conceptului de cultură sub raport genetic, structural şi funcţional, obiective pe care nici o ştiinţă particulară nu şi le poate fixa [Ibidem, p. 10].

Sociologia culturii, subordonată unei ştiinţe particulare fundamentale - sociologia - studiază fenomenul cultural de pe poziţiile sociologiei, ştiinţă al cărei obiect îl constituie *societatea* — un domeniu conex domeniului culturii. Sociologia culturii îşi îndreaptă atenţia numai spre *o latură,* spre un aspect al culturii, şi anume *problema raportului cultură—societate,* punînd accent pe *esenţa si funcţiile sociale ale culturii*[8, p. 12]. În structura socială a societăţii se deosebesc grupe de diferite niveluri.

Macrogrupurile sunt anumite clase, naţiuni, etnii. Fiecare dintre ele se deosebeşte prin specificul său cultural, valori, gusturi, aprecieri, stil şi mod de viaţa. De rînd cu ele există şi multe microgrupuri care formează diferite subculturi. Se pot evidenţia diferite subculturi, şi anume: subculturile vîrstelor copiilor, adolescenţilor, adulţilor, oamenilor în etate; oamenilor de cultură confesională (în dependenţă de religie); profesionale, în care se accentuiază apartenenţa la un anumit mod de activitate. Apariţia diferitelor forme ale grupurilor culturii este posibilă în partidele politice, mişcările politice. Grupul cu abatere de la normă, la fel îşi perfecţionează grupul său. Multitudinea structurilor perfecţionează un tablou al vieţi social-culturale [179, p. 245-246].

Sociologia culturii perfecţionează această multilateralitate, evidenţiază dinamica dezvoltării ei, cauzele consolidării sau deformării, dezolvarea în tendinţe largi sau cristalizarea unor noi valori orientative, de durată.

O importantă orientare în sociologia culturii o are studierea urmărilor social-culturale, unor astfel de procese ca democraţia socială, influenţa asupra minţilor şi libertatea cuvîntului, reformele economice, politice, ecologice şi crizele spirituale [147, p. 126].

Nu mai puţin importantă este cercetarea activităţii diferitelor instituţii sociale, chemate să asigure orientarea cerinţelor şi doleanţelor populaţiei. Activitatea sistemului de învăţămînt, a diferitelor centre de cultură, mijloacelor de informare în masă întotdeauna presupune o analiză culturală, care permite să obţii o idee despre efectul şi funcţionalitatea formarii condiţiilor privind dezvoltarea personalităţii, avansarea nivelului de viaţă. Cele mai cunoscute cercetări în sociologia culturii le-au avut K. Mangheim [173], M. Weber [146], Iu. Lotman [171], M. Kagan [167].

Antropologia socială şi culturală studiază fenomenul cultural de pe poziţiile acestor două ştiinţe, al căror obiect îl constituie natura (respectiv *omul biologic)* şi *societatea* (respectiv *omul social)* — domenii conexe domeniului culturii — oprindu-se asupra *unui aspect* al culturii şi anume, *dimensiunea sa umană.* Ea nu studiază cultura, în primul rînd, ci *omul* sub aspect psiho-socio-cultural, *comportamentul uman.* în cele trei dimensiuni: societate, cultură, personalitate [8, p. 12].

Şcoala psihoanalitică a lui S. Freud [196; 197] şi a ucenicilor săi E. Fromm [198], C. Horni [200], A. Maslow [86], K. Jung [203; 204], se axa deosebit de mult pe **reciprocitatea biologică, energetică, socioculturală** a factorilor, ceea ce ducea la o anumită comportare, specifică omului, la o emoţie de nelinişte sau agresivitate, ba chiar iubire, ură, speranţă etc.

Şcoala etnologică a lui M. Mid [176], R. Benedict [141], prezintă un mare interes prin aceea că ei acordă o atenţie deosebită **lumii copilăriei ca o perioadă de bază, specifică formării culturii.**

Culturologia reprezintă ştiinţa (formată în apogeul social, umanitar) despre cultura umană ca un fenomen integrator. Neokantianul H. Rickert, promotor al teoriei autonomiste a valorii şi culturii, separa un domeniu al culturii, pe care-1 denumea „al treilea regn", de domeniul naturii. In *Kulturwissenschaft und Naturwissen-schaft* (Friburg, 1899), el opunea „ştiinţei naturii" o „ştiinţă a culturii". Astfel, la sfîrşitul secolului al XlX-lea, era lansat termenul adecvat pentru ştiinţa culturii — *Kulturwissenschaft* — prin care Rickert înţelegea de fapt filosofia culturii — termen folosit cu zece ani mai tîrziu şi de către W. Ostwald care-1 înlocuieşte însă, curînd, în 1915, cu termenul consacrat — *Kulturologie* [8, p. 21]. În 1921 H. Rickert revine asupra acestui concept spre a-i preciza înţelesul: „Termenul de ştiinţă a culturii este adecvat tocmai pentru că se potriveşte şi peprezentărilor istorice ale culturii tehnice şi materiale...", iar termenul englez *culturology* a fost folosit de L. A. White (1949), semnificînd o ştiinţă despre cultură. El vorbea despre cultură că este a VI-ea categorie obiectivă şi a structurat-o în:

a) tehnică (resurse de existenţă, materiale de construcţii);

b) socială (tipuri de comportare colectivă);

c) ideologică (idei, cunoştinţe) [8, p. 34].

Cercetătorul a făcut delimitarea dintre sociologie şi culturologie. Sociologia studiază corelaţia dintre persoane şi medii, pe cînd culturologia studiază elementele culturii (ideologii, tradiţii, etc.) [Cf. 171, p. 25].

Obiectul culturologiei îl constituie cultura ca un fenomen social al omenirii, experienţa socioculturală mărginită de tradiţii, norme etc. [182, p. 19].

Obiectivele pe care culturologia le operează ţin în primul rînd de cunoaşterea pe cale ştiinţifică sau a căror rezolvare solicită efortul conjugat al ştiinţei şi filosofiei, cum ar fi:

— definirea ştiinţifică a culturii şi civilizaţiei;
— constituirea culturii şi elementele sale alcătuitoare;
— forme de activitate culturală a omului şi societăţii;
— modelul culturologic al personalităţii;
— etapele fenomenului de cultură (creaţie, producţie, depozitare, circulaţie, distribuţie, consum);
— latura internă şi cea externă a culturii;
— raportul tradiţie—inovaţie şi probleme ale valorificării moştenirii culturale;
— raportul naţional—universal în constituirea şi dezvoltarea unei culturi (funcţia culturală a naţiunii, originalitate şi influenţe în cultura naţională);
— tipologii culturale (tipologia şi funcţionalitatea instituţiilor culturale);
— sisteme şi mijloace de răspîndire a culturii;
— tipuri de civilizaţie (sistemul civilizaţiei naţionale, tipul de civilizaţie);
— istoria ideilor despre cultura [8, p. 17-18].

Funcţiile culturologiei Rolul şi însemnătatea acestei discipline universitare, locul ei printre altele poate fi observat şi conceput după sarcinile şi funcţiile, pe care ea este chemată să le îndeplinească. Putem evidenţia patru atare funcţii, şi anume:

1) *gnoseologică* (sau de cunoaştere, cognitiva). Aceasta înseamnă că, disciplina universitară dată are misiunea de a explica fundamental, substanţial, deplin, în mod complex esenţa culturii, evoluţia ei, de a crea o închipuire dreaptă, corectă, profundă despre cultură ca fenomen social, despre cea de-a doua natură - societatea omenească, despre rezultatele, sau roadele activităţii geniului uman;

2) *metodologică* - din aceasta rezultă, că culturologia înarmează cu cunoştinţe teoretice generale, extrem de importante pentru alte ştiinţe, ce studiază sub diferite aspecte cultura, cum ar fi sociologia culturii, disciplinele culturologice particulare - istoria diferitor forme sau domenii ale culturii, - metodica şi tehnologia diferitor elemente, sfere sau domenii ale culturii;

3) *aplicativă* ceea ce înseamnă, că cunoştinţele cuiturologice pot fi aplicate în rezolvarea diferitor chestiuni practice, trebuie să înlesnească depistarea diferitor probleme, conştientizarea metodicii depăşirii, sau soluţionării lor. În cultorologie pot fi găsite multe "învechite", dar mereu actuale probleme şi întrebări, la care căutarea răspunsurilor adecvate deja este un lucru bun, nemaivorbind de însemnătatea tehnologiei preîntîmpinării lor.

4) *educativă* (educaţională). O funcţie organic legată de cea aplicativă, dar care nu coincide cu ea. Prin bogăţia de material culturologia trebuie să alimenteze atît cultura reală - şi materială, spirituală, a relaţiilor şi a individului, şi a grupurilor sociale de diferite proporţii, dimensiuni, cît şi a societăţii în ansamblu [129, p. 8].

Curentele culturologiei se caracterizează în baza domeniului specific:

- social (mecanismele socioculturale ale personalității);
- umanist (studierea formelor şi proceselor de autocunoaştere şi culturale);
- fundamental (perfecționează aparatul categorial şi metodele cercetării);
- aplicativ (foloseşte cunoştințe fundamentale despre cultură cu scopul de a rezolva problemele practice etc.) [144, p.14].

Metodele culturologiei în baza cărora ea funcționează sunt:

- diacronică – evenimentele, fenomenele parcurse în ordinea cronologică;
- sincronică – studierea comparativă a obiectului dat, într-o direcție bine precizată fără a apela la istoricul lui;
- comparativă – analiza comparativă a mai multor culturi cu referință la istoriografie;
- arheologică – obiectele descoperite în urma săpăturilor arheologice;
- tipologică – metodă ce vizează studierea sistemelor şi tipologiilor culturale, şi asimilează abstractul la concret;
- biografică – cercetarea biografică a literaturii şi a personalităților;
- semiotică – studiul general al semnificațiilor culturologiei;
- psihologică – studierea obiectivă a mecanismelor activității culturii şi a proceselor psihice inconştiente [Ibidem].

Cultura ca noțiune se foloseşte pentru caracterizare unor epoci specifice, concrete, societăți, națiuni, etc. [161, p. 74].

Cultura ca termen se foloseşte pentru a transmite din generație în generație ideile, obiceiurile, tradițiile, normele, regulile de comportare [162, p. 109].

Cultura este o personalitate. Ea este încă o personalitate tip şi nu o personalitate în corp concret, cum este aceea a individului. Varietatea de structură, pe care o prezintă personalitatea concretă nu o găsim în cultură. Cultura are o structură ideală; este mai mult o realitate potențială. Ea este ceva mai mult decît media statistică a personalităților concrete din sînul unui popor: este personalitatea ideală, la care fiecare personalitate concretă contribuie ca o componentă. Cu cît personalitățile concrete sînt mai sfîşiate în interiorul lor sufletesc de chinurile îndoielii şi de absurdul experienței, cu atît aspirațiunile lor către o unitate sînt mai vii. Cu cît conştiința unui popor simte mai adînc disarmonia lumii, cu atît ea este mai favorabilă la primirea unei culturi. Căci cultura, ca şi personalitatea, este echilibru sufletesc [110, p. 131].

Cultura începe să se desăvîrşească la un popor din momentul ce comoara dispoziţiilor, aduse pe lume de membrii săi, se pune în valoare. O cultură exclusiv poetică sau exclusiv intelectuală nu există. Există culturile izvorîte din sufletele întregi: din muncă şi gîndire la un loc [Ibidem, p. 144].

1.2. Sensul umanist şi cel formativ al culturii româneşti

Prin rolul său în constituirea patrimoniului culturii universale şi prin schema de organizare pe care a oferit-o acestuia, devine evident că umanismul şi-a asumat funcţia de a forma un nou model cultural universal, a „revendicat libertatea omului, activitatea lui în cadrul statului, capacitatea acestuia de a construi lumea culturii şi a artei, efortul de a supune forţele naturii" [58, p. 54].

Întregul sistem de valori pe care poporul român l-a creat în îndelungata sa existenţă este străbătut de o atitudine spirituală umanistă, devenită **o permanenţă** a culturii româneşti. Sensul umanist al culturii româneşti se descifrează odată cu primele ei afirmări creatoare, aflîndu-şi împliniri în fiecare dintre etapele dezvoltării sale.

Vocaţia umanistă a culturii româneşti se relevă sub două aspecte:

a) existenţa unei permanente **concepţii despre om**, prin recunoaşterea valorii, a demnităţii persoanei umane şi proclamarea necesităţii dezvoltării potenţelor creatoare ale individului;

b) succesiunea unor **momente** istorice determinante ale umanismului, ale unor **tipuri** specifice de umanism [8, p. 79].

Umanismul renascentist a început să se facă simţit în cultura românească încă din secolele XV-XVI, afirmîndu-se plenar în tot secolul al XVII-lea şi în prima jumătate a următorului secol, cînd, sub imboldul prefacerilor sociale, naţionale şi culturale, încep să apară semnele unui nou umanism, ale **umanismului iluminist** [Ibidem].

După A. Dupront „istoria culturală trebuie să fie interdisciplinară prin excelenţă". Această formă de umanism, în care predomină valorile intelectuale, exprimă orientările din cadrul unei culturi care dezvoltă universalismul medieval în direcţia universalismului modern, fără fracturi; „este o paideia românească, o filozofie a respectului fiinţei omeneşti, a cinstei şi a numelui bun, a încrederii neclintite într-un sistem de valori durabile" [Apud 54, p. 20].

Spiritul umanist renascentist a percutat civilizaţia românească într-un moment crucial, atunci cînd aceasta îşi dobîndea, la un nivel creator nemaiîntîlnit, valorile definitorii, atunci cînd se cristalizau trăsăturile specifice ale spiritualităţii poporului român. Iată de ce momentul umanismului renaşterii are o îndoită semnificaţie pentru cultura noastră: el reprezintă cel dintîi curent cultural de amploare, prin care cultura românească s-a putut integra în cultura mondială, constituind totodată dominanta ce va imprima valenţele specifice primului sistem complex de valori creat de poporul român.

Preocupările culturale ale tuturor umaniştilor români s-au regăsit într-o **problematică general umanistă,** ce promova, într-un spirit critic, încrederea în om şi în posibilităţile sale de cunoaştere, o nouă concepţie despre om, care recunoştea **valoarea, demnitatea** şi necesitatea dezvoltării personalităţii, o etică raţionalistă, care să cultive **virtutea, înţelepciunea, drepturile persoanei** şi pasiunea pentru erudiţie [8, p. 80].

Umanismul românesc (de tip renascentist sau iluminist) s-a distins şi prin unele *trăsături specifice,* generate de condiţiile aparte în care au evoluat ţările române, cînd lupta pentru apărarea fiinţei naţionale şi împotriva oprimării capătă toate priorităţile. Aceasta a făcut încă de la început şi odată cu iluminiştii, cum se acreditează adesea ca politicul să devină *valoarea dominantă*, ca faptele de cultură să fie orientate către o funcţionalitate adecvată nevoilor social-politice. **Cultul istoriei**, caracteristica întregului umanism, capătă, în contextul românesc, o mai mare amploare şi semnificaţii mult mai adînci, ceea ce imprimă spiritului umanist românesc o particularitate importantă. Cei dintîi cărturari de seamă români şi-au îndreptat atenţia cu precădere către studiul istoriei, în care puteau găsi argumente convingătoare necesare pledoariei pentru cauza poporului român [Ibidem, p. 81].

Din punct de vedere al limbii universale de cultură folosită am putea diviza umanismul românesc în următoarele variante:

— un umanism slavon, care este încă prea subordonat structurilor şi mentalităţilor feudale şi care abia de poate fi acceptat în cazul unei opere atît de importante, ca aceea a învăţăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie,

— un umanism elin, care s-a impus timp de secole prin intermediul culturii bizantine şi a încercat să dobîndească o poziţie preferenţială la noi pe măsura înlăturării limbii slavone ca limba oficială şi de cult, în comparaţie cu cea latină;

— un umanism latin, care este tocmai cel renascentist, favorizat de originea şi esenţa latină a limbii române [121, p. 16].

În cultura română primele gînduri şi încercări teoretice pe marginea fenomenului cultural şi al diferitelor sale ipostaze au însoţit reflecţiile generale despre condiţia umană şi posibilităţile de ameliorare a acesteia.

Succesiunea umanismului este evidentă în epoca Luminilor şi în anii modernizării culturii române şi se prelungeşte pînă la noi. Şi, de aceea, „cînd aparţii unui popor ca al nostru, pentru care istoria a fost maşteră şi natura generoasă, pentru care nu se ştie dacă a fost mai puternică, la împreunarea lor, stirpea dacică ori cea romană, despre care nu se ştie bine dacă a dat sau nu naştere lui Orfeu şi a primit misterele lui ori le-a avut pe ale sale, stinse sau păstrate tainic, pentru care înnoirea a fost primită cu înţelepciune, iar tradiţia păstrată ca un sipet nepreţuit, cînd aparţii unui astfel de popor ciudat, cu ascunse şi nesfîrşite valenţe spirituale, nu mai e nevoie îndeobşte să te

lauzi. Trăieşti în adevărurile tale care întotdeaună îţi vor prisosi, păstrîndu-ţi cumpătul în orice împrejurare, te arăţi din cînd în cînd lumii fiindcă se cade să vieţuieşti ca un popor în lume, fără să te baţi pentru argumentele tale de viaţă şi istorie, dar arătîndu-le bine folosite şi urmate în toate generaţiile, de la „facerea lumii" româneşti. La un astfel de popor, chiar dacă ar dispărea orice urmă istorică, viaţa şi cultura s-ar desfăşura potolit mai departe, fiindcă în fiecare membru al neamului trăieşte o tradiţie întreagă, nealterată, constituită din poezie şi dans şi cîntec şi arhitectură şi scoarţe şi oale de lut, din mituri şi veşti ciudate despre cei care au fost, şi faptele şi duhul lor" [54, p. 13].

Avînd în centrul atenţiei lor problematica umană, cărturarii români umanişti (renascentişti şi iluminişti) au relevat superioritatea omului, superioritate pe care numai cultura i-o poate conferi, de unde importanţa recunoaşterii şi realizării rosturilor educativ-formative ale culturii. Acest **umanism al persoanei,** care cultiva căile de realizare a individului izolat, avînd la bază încrederea în posibilităţile de perfecţionare interioară a omului, prin cunoaşterea de sine şi prin desăvîrşirea spirituală, aduce în prim plan **dimensiunea subiectivă** a culturii. Îndreptîndu-şi atenţia spre universul interior al omului pentru a găsi căile afirmării sale spirituale şi a realiza armonizarea dezvoltării iintelectuale cu cea afectivă, primii cugetători români s-au axat cu precădere pe probleme ce privesc **dimensiunea internă** a culturii [8, p. 86].

A. Condiţia umană şi sensul formativ al culturii. Reflecţii privind sensul educativ-formativ al culturii apar odată cu primii noştri cărturari. Activitatea neobosită a numeroaselor generaţii de cărturari români depusă în sfera culturii a impus din vreme şi momentul conştientizării sale, exprimat în direcţia afirmării menirii educativ-formative a culturii, a superiorităţii pe care aceasta o conferă omului [Ibidem, p. 87].

În cea dintîi mare carte a culturii româneşti, *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie,* concepută în plină epocă de manifestare a dogmatismului religios, se întîlnesc reflecţii străine ideologiei ecleziastice, care se aplecau asupra omului real, evaluîndu-i raţiunea, invocînd, în acelaşi timp, obligaţia acestuia de a asculta de raţiune. Vorbind în mai multe locuri despre "mintea cea întreagă", domnitorul cărturar transmite un impresionant mesaj umanist. Convingerea declarată că "…mintea stă în trupul omului dreptu, ca şi cum stă steagul în mijlocul războiului şi caută toată oastea la steag şi pînă stă steagul în război nu să chiamă acel război biruit" sugerează, printr-o imagine de admirabilă plasticitate, o cugetare grăitoare privind rolul diriguitor al raţiunii [Ibidem, p. 88].

La N. Basarab întîlnim prima afirmare în cultura română a rolului educativ al istoriei, a cărui importanţă istoria însăşi a dovedit-o: „Deci să ascultaţi – îşi îndeamnă el cititorii – şi să înţelegeţi, de veţi lua aminte cu socoteală.... Şi vă feriţi fieştecarile den voi de cele rele, iar în lucrurile cele bune neîncetat vă nevoiţi a face bine" [Apud 94, p. 139].

Dragostea pentru cultură şi rafinamentul artistic al lui Neagoe Basarab se deduc nu numai din faptul că a patronat tipărirea *Evangheliarului slavon* al lui Macarie şi a construit acea capodoperă de arhitectură care este *Biserica episcopală a Curții de Argeş*, dar şi din veşmintele pe care le purta: „brocart roşu cusut cu vulturul de aur bicefal bizantin, coroană imperială de bazileu". Dar mai mult decît din veşminte, dragostea pentru cultură reiese din acest manual de educație morală, politică şi socială [Apud 120, p. 172].

N. Basarab scrie, deci, nu numai pentru a informa, ci şi pentru a educa, „să rămîie feciorilor şi nepoților, să le fie de învățătură, despre cele rele să să ferească, şi să să socotească, iarde pre cele bune să urmeze şi să învețe şi să să îndirepteze" [Apud 44, p. 57].

N. Milescu punea accent pe rolul **capacității de înțelegere a omului**, capacitate care-i conferă acestuia superioritate, căci "…**nu iaste lucru mai tare îndemnător decît înțelegerea**", afirma Milescu, pentru că înțelegînd aşa mai vîrtos să ațîță spre cititură, iar neînțelegînd iaste ca cele ce în întuneric umblă" [Apud 35, p. 72]. Stăpînit de convingerea privind rolul important pe care cultura îl joacă în viața omului, un erudit ca el nu putea să nu sesizeze manifestarea în speță a unui astfel de principiu.

N. Milescu este interesat de „vreo oarecare învățătură aleasă, care poate conduce viața omenească spre facerea de bine", căci „învățătura este necesară tuturor şi mai cu seamă minților tinere"; cei cu mintea ascuțită nu se vor îndepărta de învățătură, ci „îşi vor pregăti rațiunea; rațiunea şi ştiința, ceea ce este întrutotul adevărat" [Apud 94, p. 124].

N. Milescu proclamă: „Fericit cel care şi-a aflat înțelepciunea"; „cît de mare este cel care a descoperit înțelepciunea" [Apud 100, p. 142].

Primul nostru mare cronicar, Grigore Ureche, era convins că prin cultură, pe care o înțelegea în contextul unei autocunoaşteri istorice, oamenii reuşesc "să nu să asemene fierălor şi dobitoacelor celor mute şi fără minte" [Apud 63, p. 39], iar Miron Costin reia mai pe larg această idee, o încadrează în dimensiunile unui început de teorie despre cunoaştere, în care subliniază **rolul activ al omului** [Cf. 40, p. 10].

Ideea privind sensul educativ-formativ al culturii capătă amploare şi substanță odată cu D. Cantemir. Dezvoltînd o teorie închegată asupra omului – teorie ce-şi face debutul în cultura românească prin sistemul de gîndire al marelui cărturar – el îşi întemeia demonstrația pe cîteva idei-forță: superioritatea rațiunii ("mintea" sau "socotiala"), necesitatea cultivării omului prin "învățătură", atributul exclusiv al omului ca făuritor de valori (meşteşuguri) [Cf. 8, p. 92].

Încă din prima sa lucrare, *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea* – acel discurs filosofic asupra destinului uman, D. Cantemir prefigura concepția despre *demnitatea omului ca ființă rațională.* În disputa celor două dimensiuni ale ființei omeneşti, biologică-spirituală (trup-suflet), Cantemir arbitrează în favoarea celei care conferă superioritate omului, dezvoltînd o amplă

pledoarie pentru raţiune (socoteală), dar a unei raţiuni care se bazează pe învăţătură, singura garanţie pentru ca omul să poată atinge un nivel superior în ierarhia naturii şi în viaţa socială. "Însă aceasta foarte să ştii – reflecta Cantemir – că omul *cu mintea şi cu învăţătura* din dobitoace să alege. Iar aceasta lipsind şi decît dobitocul mai rău iaste… Căce pediapsa şi *învăţătura* lipsind, nu numai în copilărie, ce aşeaşi şi în bătrîneţe, tot dobitoc să va numi şi asemenea celor fără *socotială* să va socoti"), şi, mai departe, concluziona asupra dimensiunii morale şi culturale a existenţei umane: "Că nu rău şi fără socoteală, ce bine şi cinteş iaste de vieţuit, ca fericit să vieţuiască" [Apud 26, p. 267, 297].

În Istoria ieroglifică, D. Cantemir relatează „Că precum ştiinţa lucrurilor este lumina minţii, aşe neştiinţa lor ieste întunecarea cunoştinţii".... „Că sfatul carile poate da săracul învăţat şi înţelept toţi împăraţii nebuni şi neispitiţi nu-l pot nemeri. Că ştiinţa înţelepciunii nu în scaunele trufaşe şi înalte, ce în capetele plecate şi învăţate lăcuieşte"..... „Că voroava frumoasă la cei cunoscători de n-ar mai sfîrşi, încă mai plăcută ar fi, iară cei necunoscători mai tare dulceaţă în basmele băbeşti decît în sentenţiile filozoficeşti află..." [Apud 63, p. 76-78].

D. Ţichindeal, discipol al Şcolii Ardelene, sublinia, de asemenea, importanţa culturii pentru luminarea naţiei, căreia i se adresa: "Mintea! Mărită naţie daco-românească…! Când te vei lumina cu învăţătura, cu luminatele fapte bone te vei uni, mai aleasă naţie nu va fi pre pământ înaintea ta…". Dorind ca"mărita naţie" să-şi câştige locul cuvenit, alături de popoarele înaintate, el apela în orice ocazie la "minte şi la luminarea cu învăţătură", singura cale prin care "să se aducă poporul cest neglect *în calea culturii* mai departe să fie de o lature celorlalte naţii" [Apud 8, p. 233].

I. Tăutu, presupusul autor al primei constituţii moldovene (1822), milita pentru regenerarea culturală a poporului său, ridicîndu-şi glasul împotriva "neştiinţei", pricină a rămînerii în urmă: "Ştiinţa noastră de acum, împrumutată şi cu lipsuri, sau ca să zic mai bine, neştiinţa noastră, abie junge a pute spune rălile trecute" [Apud 134, p. 65].

B. Rolul civilizator al educaţiei şi instrucţiei. Idei despre educabilitatea fiinţei umane încep să se afirme în ţara noastră în urmă cu 450 de ani, odată cu apariţia primei cărţi de pedagogie românească, *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie,* constituind, ea însăşi, un exemplu de educaţie politică, patriotică, morală, intelectuală. Concepţia care a călăuzit pe autor la întocmirea cărţii, nivelul reflecţiilor originale şi mesajul său umanist sunt o mărturie a fazei avansate de gîndire la care ajunsese spiritul românesc încă din secolul al XVI-lea. Urmărind să educe o întreagă societate, de la copil, identificat aci cu pruncul Theodosie, pînă la marii demnitari şi viitori domni ai ţării, Neagoe Basarab îşi afirma încrederea în educabilitatea omului [8, p. 98].

Prin D.Cantemir, concepţia despre posibilitatea educării omului capătă amploare în gîndirea românească. Fiinţa "cea mai de-a firea şi mai evghenichi (nobilă), înzestrată cu bunătate "de la natură", omul, trebuie ca în acţiunea pe care şi-o propune – de a urmări „Binele" şi de a evita

„Răul” – să-şi aplice o autoeducaţie. Prin aceasta, D. Cantemir afirma răspicat **încrederea umanistă în puterea educaţiei** ca un mijloc civilizator de primă importanţă [Apud 8, p. 99].

D. Bojincă în 1830 proclamă în prefaţa la „Diregătoriul bunei creşteri” că „luminarea minţii e cea dintîi cauza şi fundamentul cel de căpetenie a bunei-norociri omeneşti cei adevărate”; în numele luminilor, el face un înaripat elogiu al culturii, care „ascute” capacităţile mentale, pune ştiinţa în slujba omului, dezrădăcinează superstiţiile şi sădeşte „în fiestecarele libertatea minţii, „dezvăluind” frumuseţile şi bunătăţile cu care e înavuţit pămîntul”.

Cultura, susţine el, se realizează prin unirea forţelor şi efortul comun în lipsa căruia apar dezbinarea şi erorile. D. Bojincă prezintă o sinteză a crezului iluminist român, ale cărui trăsături fundamentale, redate explicit de el sînt, aşadar: încredera în capacitatea raţiunii omeneşti, cu corolarul său – primordialitatea activităţii ştiinţifice, descoperirea imensităţii lumii materiale, lupta împotriva superstiţiilor care împiedică cercetarea naturii, dar mai ales lupta pentru drepturile istorice ale poporului român [Cf. 56, p. 46].

Pentru Gh. Asachi, “Învăţătura publică este temeiul instituţiilor celor mai bune a unei ţări, de la a ei înţăleaptă organizare şi propăşire durează puterile morale şi materiale… Cunoscut este că învăţătura publică, *spre a putea civiliza un popor,* răspândind cunoştinţe folositoare între toate clasele societăţii, trebuie a se face în limba naţională…” [4, p. 4].

Cînd Gh. Asachi înfiinţa *Albina românească*, prima gazetă din Moldova, el explica cititorilor numărului inaugural că acest act de cultură are un dublu rol pe linia emancipării noastre culturale: “de a ne cîştiga un loc în rîndul popoarelor civilizate – se ne putem face şi moraliceşte mădulări folositoare ale familiei Evropiene” – şi de a folosi ca mijloc educativ – “mijloc înlesnitoriu prin carele să poată naţia noastră cunoaşte îmbunătăţirile şi înaintările mintei omineşti…” (*Albina românească*, nr.1, 1829, Iaşi). Dacă în cazul *Albinei româneşti* desprindem prioritatea ideii privind **valoarea informativă** a presei, în numărul program din revista “Icoana lumei” Asachi ne relevă un sens mult mai profund şi operant al revistelor de cultură, cărora le pune în sarcină “luminarea naţională a compatrioţilor”, o “practică” şi “obştească luminare a poporului şi a tinerimei” (*Icoana lumei*, nr. 1, 1840, Iaşi, *Cătră cinstitul public*), sau, în cazul „*Alăutei româneşti”*, o altă revistă de cultură înfiinţată de către Asachi, formarea unei „culturi a literaturei româneşti”, după cum stă scris într-un număr din anul 1837 al acestei reviste [Apud 8, p. 119-120].

În *Cvestia învăţăturii publice în principatul moldovei* (tipografia institutului Albinei, februarie 1865) găsim: „Învăţătura publică este temeiul instituţiilor celor bune a unei ţări; de la a ei înţeleaptă organizare şi propăşire derează puterile morale şi materiale care confăptuiesc succesul lucrărilor guvernului [….].

Moldova precum şi toţi oamenii care cunosc starea ţării şi se interesează la viitorul ei, recunosc în unanimitate că între ramurile instituţiilor sale nu se află altul mai însămnător, care cere

o reorganizație atît de radicală decît aceea a şcoalelor, spre a pune temeiuri solide instrucției publice chemată a lumina junimea şi a forma dintr-însa oameni de acel fel, precum dupre a ei stare, i cere patria, pentru a ei fericire şi păstrare [….].

Cunoscut este că învățătura publică, spre a putea civiliza un popor, răspîndind cunoştințe folositoare între toate clasele societății, trebuie a se face în limba națională, care prin urmare cere a fi mai înainte cultivată într-un grad cuvenit de a putea plini a ei înaltă chemare.

De acea chiar starea limbii române, în privirea ştiințelnică, ca cel întîi element al învățăturii, mai îndatoreşte a urmări cîteva observații istorice care se ating de astă cvestie" [Apud 63, p. 176-177].

C. Cultivarea limbii naționale. Alături de ceilalți factori civilizatori, deveniți prioritari la începutul epocii moderne, problema limbii intră în preocupările teoretice majore ale cărturarilor din cele trei țări româneşti, constituiți într-o impresionantă pleiadă de filologi, angajați într-un perseverent *curent cultural al limbii naționale*. Cultivarea limbii române constituia un mijloc operativ şi convingător în sprijinul regenerării, unul din argumentele indispensabile în lupta de emancipare națională şi socială dusă de iluminism. Primele încercări de reformare a limbii române aparținând lui D. Cantemir care, ca şi M. Costin, pleca de la ideea că româna poate exprima, ca oricare dintre limbile de cultură, sensurile cele mai profunde ori mai abstracte, aveau să capete ample semnificații în perioada iluminismului. Limba este, în concepția lui D. Cantemir, principalul argument în sprijinul ideei unității de neam a românilor, căci valahii şi ardelenii au acelaşi grai cu moldovenii [8, p. 132].

Aşezarea limbii române pe temeiuri moderne şi instaurarea ei definitivă în toate domeniile culturale, prin izgonirea de pe ultimele poziții a unor vremelnice elemente străine (din perioada neoelenismului fanariot), a constituit pentru cărturarii din cea de-a doua jumătate a secolului al XVII-lea şi din primele decenii ale secolului următor o cale de afirmare a culturii naționale şi un prilej de reflectare asupra acestui fenomen [Ibidem, p. 132-133].

Gh. Asachi, printre primii din Moldova care au pus în dicuție problema limbii, arată că aceasta este pentru „naționalitatea română", „cel mai puternic a ei factor şi care cere nu mai puțină cultură", fiind „vrednică a se perfecționa şi a se face organu învățăturei". El considera „cultura limbii" drept „cea mai puternică legătură spre păstrarea şi îmbunătățirea neamului şi însuflețirea de dragoste către patrie", ea trebuind a se „întemeia chear pre a ei proprii elemente" [Ibidem, p. 135].

În paginile *Albinei româneşti* cultura limbii era socotită „o cvestie vitală", un mijloc civilizator esențial, la îndemîna „națiilor care țintesc cătră împlinirea civilizației lor" [Ibidem].

D. Descoperirea sensului civilizației româneşti. Frecventele reflecții care se întîlnesc la primii noştri cărturari cu privire la existența şi evoluția poporului român, la nivelul dezvoltării sale au cuprins şi referiri speciale privind stadiul atins şi posibil de atins în cultura românească. În

Predoslovia la poemul *Viața lumii*, M. Costin îşi exprima încrederea în posibilitatea culturală a poporului său şi prefigura totodată, ideea necesității unei ***culturi naționale***: „Nu să poftescu vreo laudă dintr-această puține osteneală, ci mai multu să să vază *că poate şi în limba noastră* a fi acest feliu de scrisoare ce să chiamă *stihuri* şi nu numai aceasta, ca şi alte *dăscălii* şi învățături ar putea fi pe limba românească" [40, p. 113-114], nivelul scăzut al culturii, pe care cu regret îl constata marele patriot, fiind cauzat numai de vicisitudinea acelor „cumplite vremi". ***Potențialul cultural*** al românilor, acea „plecare spre învățătură" îl va ridica, „cînduva şi mai slobode veacuri", pe o treaptă mai avansată de civilizație [Apud 8, p. 138].

Semnificația contribuțiilor lui D. Cantemir la afirmarea unor elemente teoretice despre cultură şi civilizație apare mult mai adîncă dacă este privită în legătură cu poziția față de istoria şi cultura poporului român, cărora le descifrează sensuri precise şi adînci în contextul civilizației europene. Calitatea de continuator al culturii antice romane conferă poporului român dreptul la un grad înalt de cultură (raportat la cel constatat în epoca sa şi analizat pe larg în *Descrierea Moldovei*), menirea de a participa la activitatea culturală universală cu rang egal celorlalte popoare şi cu misiunea înfăptuirii unei *sinteze culturale* în cadrul civilizației de care aparține [Ibidem, p. 139].

Documentația temeinică asupra evoluției istorice îl ajută să descifreze linia ascendentă a istoriei poporului său şi să aşeze la baza civilizației româneşti prestigioasa cultură a romanilor, argument solid în demonstrarea continuității şi unității istoriei şi culturii române. În acest sens, D. Cantemir afirmă că „ ... toată socoteala nostră într-aceasta se stăruiaşte, pentru ca numele şi niamul Dumniavoastră caria demult s-au descălecat şi de atunce până acum necurmat lăcueşte în Dachiia (adecă în Moldova, în Țara Muntenească şi în Ardeal) din tiraniia vechii uitări dezbărându-l precum adevărații romani ..." [21, p. 50-51]. Marele nostru erudit *prefigura*, cel dintîi, ***sensul civilizației româneşti***.

În concepția lui Gh. Asachi, poporul român îşi poate consolida existența – „de a putea îndeplini înalta sa chemare ... sentimentul naționalității" – numai dacă îşi făureşte o cultură de înalt nivel, alături de culturile „niamurilor luminate" – „cultura neamului românesc", care să fie „aşezată pe trainice temeiuri" [Apud 8, p. 142].

Ideea apartenenței la cultura europeană, corolarul ideii cu privire la afirmarea culturii naționale, este prezentă şi la alți cărturari iluminişti. Cînd T. Racoce lansa în 1817 *Înştiințarea pentru gazetele româneşti*, el întemeia acțiunea pe care intenționa să o întreprindă pe argumentul existenței unei civilizații româneşti care-şi solicită locul cuvenit în rîndul „neamurilor Evropii": „deci românii socotiți de împreună fac o nație de mai multe milioane, care demult acum simțeşte bunătățile politicirii şi doreşte a fi părtaşă culturii acelora lalte neamuri Europii" [Apud 81, p. 32].

E. Începuturi ale politicii culturale. Condiţiile specifice de afirmare şi de dezvolatare a fenomenului cultural românesc au favorizat apariţia timpurie a unor reflecţii şi idei care situează cultura, respectiv unele forme ale ei, printre mijloacele importante de acţionare în direcţia socială, politică, naţională. Nu de puţine ori, conducători ai statelor româneşti au privit cultura ca pe o armă politică în folosul realizării unei puteri centralizate sau al afirmării independenţei (Neagoe Basarab, Ştefan cel Mare, Despot-Vodă, V. Lupu, D. Cantemir, Const. Brâncoveanu) [8, p. 145].

În istoriografia noastră s-a scris mult despre avîntul pe care cultura românească l-a înregistrat în timpul domniei lui Ştefan cel Mare şi se înţelege bine din aceasta că domnitorul urmărea aplicarea unui program cultural. Din porunca şi sub oblăduirea sa, cărturarii curţii iniţiază, pornind de la nevoile laice interne ale statului moldovean, letopiseţul ţării şi, prin aceasta, o istoriografie de tip umanist, deosebită de spiritul învechit al cronografelor bizantine.

Petru Movilă, ctitor de cultură la nivel european, ale cărui scrieri, ce amintesc de N. Basarab, depăşesc cadrul ecleziastic, dovedeşte, prin gînd şi faptă, clarviziune în ce priveşte rolul culturii în viaţa statului. *Prefaţa* tipărită în slavonă pentru *Triodul înflorit* apărut la Kiev în 1631 cuprindea instrucţiuni de ordin politic şi social-cultural destinate fratelui său cu prilejul urcării acestuia pe tronul Moldovei. Socotind că „datoriile unui bun conducător" sunt alături de cele „politiceşti", cele spirituale, el includea în programul său un punct special privind necesitatea acordării unui sprijin oficial culturii: El scria, în iunie 1631: „... văzând marea pierdere pentru sufletele omeneşti din cauza ignoranţei clerului şi a lipsei de învăţătură a tineretului..., am hotărât să întemeiez o şcoală pentru ca tineretul să fie îndrumat în spiritul credinţei, al bunelor obiceiuri şi al artelor liberale... pentru folosul şi îndestularea neamului drept credincios". Spirit deschis către înnoirile vremii sale, Petru Movilă promovează o programă de învăţămînt judicios alcătuită, în care studiului limbii latine, atribut indispensabil al omului cult din epocă, i se acordă o însemnătate majoră [Apud 8, p. 83-84].

Alt fapt de cultură prin care înaltul prelat de la Kiev a contribuit la revigorarea ortodoxiei, la apropierea ei de modelele pe care le propunea cultura europeană a timpului, constă în alcătuirea, multiplicarea şi răspîndirea cărţii. „V-am dat şi nu voi înceta până la moarte să vă dau cărţi şi profesori" [Apud 119, p. 4].

Evoluţia societăţii româneşti pe calea dezvoltării moderne şi a înlăturării dependenţei străine solicita aportul unor forţe autohtone mature, capabile să stimuleze şi să grăbească formarea naţiunii române. Procesul educativ, mijloc principal de realizare a unor astfel de năzuinţe, cunoaşte căi largi de manifestare, începînd a beneficia în mod constant şi de protecţia oficială. Politica culturală promovată de unii domnitori, dintre care unii fanarioţi, remarcabili pentru concepţiile lor iluministe, ajutaţi de străduinţele boierilor şi clericilor cu vederi înaintate, sprijină dezvoltarea învăţămîntului [8, p. 149-150].

Gh. Asachi elabora sau inspira celor apropiați planuri culturale şi ştiințifice. În 1839 el punea baza unei societăți de literați cu scopul de a elabora *Leksikonul de conversație*, în care vedea „întâia carte a unei nații" şi pentru care solicita condeiul confraților din toate cele trei țări române. Nefiind sprijinită de către stat, această inițiativă se soldează cu apariția doar a unei singure fascicule, ea constituind însă prima lucrare românească cu caracter enciclopedic. Gh. Asachi devine, totodată, unul din susținătorii curentului naturalist ce începea a se înfiripa în Moldova deceniului trei al secolului XIX. El a contribuit la înființarea, în 1830, a „Cercului de lectură a medicilor moldoveni" şi a participat ca membru fondator la constituirea şi funcționarea „Societății de medicină şi istorie națională", înființată la Iaşi în 1833, de Iacob Chihac. Cu un an mai tîrziu, Asachi se pronunța public asupra țelului acestei societăți, care avea să joace un rol important în combaterea ignoranței. Societatea trebuia „ ... de a face folositoare acestui pămînt, prin practica aplicație a ştiințelor şi către înaintarea industriei şi înavuțirii naționale", răspunzînd aşadar unor precise obiective civilizatoare [7, p. 31].

În spiritul concepției iluministe care atribuia culturii puteri excepționale, ea constituind un factor decisiv care ar putea înlătura toate relele din societate, ziarul *Viața Basarabiei* din 22 aprilie 1907, observînd gravitatea situației poporului său, căruia i se cuvenea o altă soartă, scria: „ ...țara care a devenit unică printre țările civilizate prin groaznica înapoiere a ei, în Basarabia unde mulțimea populației moldoveană, e încă foarte nepăsătoare şi nepricepută. Intrăm pe calea muncii culturale, contemplînd, că idealul cel mai depărtat, - pe poporul luminat şi dezvoltat, şi care el însuşi va spune odată cuvîntul lui, şi va orîndui soarta" ... „Vom căuta lucru sever, o muncă zilnică şi de noapte, ca să punem, de fapt, interesele norodului mai înainte de toate interesele adevărate ale neamului nostru întreg. Să crească gustul basarabenilor pentru limba şi literatura destul de bogată națională.....În scurt deviza noastră este: Prin ştiință şi religie voim să ajungem acolo, unde este menirea noastră de popor civilizat" [Apud 34, p. 228].

În perioada de avînt a culturii române, epoca marilor clasici, avînd în vedere ceea ce s-ar putea numi organismul culturii naționale, impune o nouă optică, sub semnul unei concepții organice, atît în ce priveşte rolul ei social cît şi sensul ei. În spiritul critic ponderat opunînd entuziasmului paşoptist analiza la rece, ca fenomen, a culturii, ea se afirmă în deplina lumină a înțelegerii sale cu o nouă forță, aşa-zicînd, prin ea însăşi. Misiunea culturală obține un nou sens, ca urmare, un nou conținut, paralel noului statut al culturii, în această epocă.

Într-o accepție mai largă, mai cuprinzătoare, ideea acestei misiuni culturale îşi află expresia ei cea mai înaltă în gîndirea lui M. Eminescu. Privind ca nimeni altul în vremea sa, nu doar această misiune în sine, ci şi modalitatea îndeplinirii ei într-un stat adecvat exercițiului unei atari misiuni, M. Eminescu arăta în strălucitul său articol publicat în ziarul „Timpul" din 8-20 februarie 1881: "Vom concentra şi mărgini discuțiunea noastră asupra punctului cardinal în orice lege organică de

învățămînt, adică asupra direcțiunii de cultură ce voieşte s-o dea viitoarei societăți române. Aici e sufletul unei asemenea legi, cu el stă sau scade întregul organism...” [Apud 31, p. 119].

Concepția lui M. Eminescu privind misiunea noastră culturală se desluşeşte în acest context ca expresie a unei doctrine, a culturii înseşi. Cum se scria pe steagul de la Putna în 1871, „cultura este puterea popoarelor“. Era o idee dominantă, de circulație în epocă.

Şi, la încheierea acestui capitol, aş vrea să ne gîndim puțin şi la viitor:

Cum scrie C. Noica “Modelul unei culturi depline poate fi încercat. El exprimă, la fiecare treaptă, o ieşire din condiția naturală a umanității. Spre deosebire de configurațiile culturale, orice cultură deplină — cu o primă aproximație — aduce:

1. O supranatură, schimbînd raportul dintre om şi natură în favoarea celui dintîi;

2. O cunoaştere rațională, dincolo de cea naturală care este doar descriptivă, cunoaştere capabilă să integreze iraționalul;

3. O superioară organizare ştiințifică şi tehnică de viață, cu lărgire a existenței şi cunoaşterii proprii prin istorie;

4. Un orizont deschis, ca o limitație care nu limitează, pînă la ieşirea prin creații din timpul istoric” [98, p. 20].

1.3. Concepțiile culturologice ale teoreticienilor culturii şi civilizației române

În pledoariile pe care D. Țichindeal le făcea pentru afirmarea unei culturi naționale, în limba poporului, el viza mai mulți factori. În concepția sa, atribuțiile formative ale şcolii trebuie adăugate şi alte elemente tot atît de importante în opera de culturalizare. Ridicîndu-se împotriva mentalității greşite ce reducea rolul şcolii la funcții meschine sau împotriva inculturii fețelor bisericeşti, D. Țichindeal demonstra necesitatea formării de educatori cu „mintea luminată”. În viziunea sa largă intrau nu numai formarea preoților şi învățătorilor, ci şi *formarea de oameni culți în general*. În legătură cu aceasta el pune şi *problema răspîndirii culturii laice şi a necesității înlăturării prejudecăților* [Cf. 8, p. 185].

Pentru idealul luminării naționale se pronunțau şi alți cărturari moldoveni, grupați în primele decenii ale secolului al XIX-lea, în jurul lui Gh. Asachi. Înțelegînd importanța răspîndirii cunoştințelor ştiințifice în rîndul poporului, mai ales în rîndurile „tinerimii”, ei concep şi editează revista de largă audiență *Icoana lumei*, care în primul său număr program, demonstra necesitatea cultivării întregului popor. Pentru a se putea atinge acest țel, revista îşi propunea să abordeze teme ştiințifice de largă audiență şi la un nivel accesibil poporului: „ ...îndeletnicirea noastră va ținti mai cu samă asupra moralului, istoriei, cozmografiei, arheologia patriei, istoria naturală, tehnologia, industria şi iconomia, care toate se vor lămuri prin un stil chear înțelegător” [Apud 8, p. 186-187].

În coloanele sale revista a cuprins ample relatări din domenii multiple ale ştiinţelor (fizică, astronomie, psihologie, geografie, istorie, filologie, etnografie, morală), ale agriculturii, ale literaturii şi ale artei.

Primul cărturar român la care întîlnim termenul de cultură este I. Budai-Deleanu, care, imediat după 1791, în „Combaterea notelor publicate la Cluj cu privire" la petiția națiunii române" (veei Scrieri inedite, 1970) a făcut referire la receptivitatea „la cultură" a "românilor. Deşi nu a dat acestei noțiuni o definiție, el a folosit-o ca pe ceva de la sine înțeles [Ibidem, p. 232].

I. Budai-Deleanu, cel mai ridicat dintre iluminiştii noştri, care, prin concepția sa democrat-revoluționară, depăşeşte culmile iluminismului, întrevăzînd realizarea progresului prin ridicarea întregii societăți la bunăstare, se ridică, de pe poziții raționalist-critice, împotriva instituțiilor feudale şi a monopolului instituit de biserică asupra rațiunii. Mentalitatea dogmatică şi obscurantistă, ce constituie o piedică în calea progresului, devine ținta criticilor sale hotărîte din *Țiganiada* [17].

„Într-o adevărată epopee eroică ori în cazul constituirii unei dimensiuni eroice într-o epopee comică, cum ar fi *Țiganiada*, existența unui plan miraculos autentic nu poate fi înțeleasă decît ca deplin solidară cu modul profund individual în care concepe autorul, dimensiunile lumii şi geneza universului" [72, p. 325].

Cei dintîi teoreticieni ai culturii şi civilizației au apărut şi s-au manifestat anterior perioadei de afirmare a culturii române moderne.

Dacă gînditorii umanişti renascentişti au schițat cîteva dintre ideile esențiale cu privire la sensul şi rolul culturii în viața omului, odată cu primii iluminişti a început a se stabiliza în gîndirea românească o preocupare aparte pentru fenomenul cultural. Prin încercările de teoretizare a observațiilor sale asupra diferitelor civilizații şi a specificității naturii umane, D. Cantemir a inaugurat seria culturologilor români.

La mai puțin de un secol, în epoca impunătoarelor afirmări ale culturii române ce-şi schița configurația modernă, se disting cîteva teorii închegate despre cultură şi civilizație, aparținînd unor cărturari de mare eficiență culturală şi socială din perioada premergătoare şi pregătitoare evenimentelor revoluționare de la 1848, cum au fost Gh. Asachi, D. Bojinca, Gh. Săulescu, St. Ludwig Roth, S. Marcovici, Al. Hâjdeu. Chiar dacă majoritatea acestora au trăit şi au activat încă mulți ani după revoluție, contribuția lor în direcția culturologică a atins o maturitate în prima parte a secolului al XIX-lea şi a rămas legată de această perioadă. Tot atunci au început a se afirma ca teoreticieni ai culturii şi unii gînditori prepaşoptişti şi paşoptişti, cum ar fi I. Heliade Rădulescu sau G. Bariţiu, M. Kogâlniceanu, N. Bălcescu, S. Bărnuțiu, I. Ghica, gînditori care şi-au întregit însă ideile şi s-au impus cu teorii închegate în această direcție în a doua parte a secolului trecut [8, p. 194-195].

Cei dintîi gînditori umanişti români de pînă la D. Cantemir – N. Olahus, N. Milescu, Grigore Ureche, M. Costin, stolnicul Cantacuzino – au desluşit sensul civilizator al faptelor istorice şi universalitatea valorilor culturale.

Concepția istorică ce începea a se contura în gîndirea românească încă din prima jumătate a secolului al XVI-lea privea *istoria* nu de pe poziții înguste, în limita descrierilor factologice, ci din *unghiul semnificației sale culturale*. Cînd N. Olahus scria în 1536 *Hungaria*, era preocupat, în spiritul istoricilor umanişti ai vremii, să prezinte aspectele economice, politice, sociale, etnografice, culturale. Spătarul Milescu dovedea o concepție nouă despre istorie, considerînd-o nu o simplă enumerare şi descriere a faptelor de arme, ci şi înfățişarea „dezvoltării diplomației, bisericii, artei, ştiinței, politicii ...” [Ibidem, p. 195-196].

Grigore Ureche observa existența şi superioritatea popoarelor „aşăzate”, adică popoarele care s-au impus prin „lucruri mari”, prin „obicee bune” şi prin „învățătură”, care au atins deci un anumit nivel de civilizație. Purtătoare a unor astfel de virtuți, popoarele sunt demne de luat în seamă, solicitînd atenția cronicarilor chemați să fixeze şi în scris temeinicia şi trăinicia existenței lor [Ibidem, p. 196].

M. Costin reflecta, sesizînd cîteva din determinările civilizației, pe care le identifica în „dăscăliie şi învățătură” şi în „alte iscusite şi trufaşă meşteşuguri”. Studiind obîrşia moldovenilor, el se opreşte asupra țării descendente din strămoşii comuni, Italia, la care sesiza gradul de civilizație atins: „Aceia țară ieste scaunul şi cuibul a toată dăscăliia şi învățătura cum era într-o vreme la greci Athina, acum Padova la Italia şi de alte iscusite şi trufaşă meşteşuguri” [40, p. 246].

Ideea culturii ca bază a afirmării unui popor şi a trăiniciei existenței sale apare şi în *Istoria Țării Româneşti* a stolnicului Cantacuzino, care vorbea despre greci ca de un popor avansat numai atît timp cît acesta nu şi-a pierdut atributul cultural (dăscălia). Din momentul în care „dăscăliia a pierdut ... şi de toate câte mai întâi au avut slave s-au dezbrăcat”, ei au încercat să mai fie purtători ai civilizației. El îşi exprimă admirația pentru civilizația elinilor, care „ ... mult mai mult şi mai de laudă şi de lucrurile şi de faptele au fost ...”, despre care „ ... toate istoriile ... câte de ei scriu şi ale lor câte sunt ... , îi arată şi-i dovedesc ce au fost şi cât au fost ştiuți (învățați – s. n.) şi de mari ...” [Apud 44, p. 41].

O dată cu D. Cantemir începe să prindă contur în gîndirea românească o concepție distinctă cu privire la cultură şi civilizație. Chiar dacă ideile sale sunt departe de a constitui o veritabilă teorie culturologică sau o filosofie a culturii (acestea conturîndu-se ca discipline ale cunoaşterii abia în epoca modernă), ele apar deosebit de importante pentru descifrarea (cu două secole mai devreme decît au făcut-o teoreticienii noştri moderni: Ibrăileanu, Lovinescu etc.), a unor încercări în direcția studierii şi definirii culturii şi civilizației [8, p. 200].

Meritelor de istoric, literat, filosof, logician, etician, muzicolog şi pedagog ale lui D. Cantemir, merite pe care ochiul valorificator al posterității le-a consemnat deja cu grijă, se cuvin a fi adăugate şi cele de *culturolog*. Enunțînd idei cu privire la prețuirea culturii ca valoare omenească supremă şi definitorie, la dimensiunea morală şi culturală a existenței umane, la înnobilarea omului prin cultură, prioritatea învățăturii pe scara valorilor sociale, la rolul civilizator al educației, la semnificația trecutului cultural, D. Cantemir a fost cel care a adus în prim planul reflecției, în modul cel mai pregnant în epoca umanismului şi a preiluminismului românesc, ***problemele majore ale culturii***. Nu este vorba fireşte, de o elaborare cu greutate teoretică în sensul modern al cuvîntului, ci de cîteva idei distincte despre cultură şi civilizație, de o prefigurație conceptuală, contribuții care devin semnificative, însă, pentru relevarea elementelor de început ale culturologiei românești [21 - 26].

Dacă ținem seama de faptul că lucrările respective au fost concepute şi publicate în primele decenii ale secolului al XVIII-lea, putem afirma că începutul preocupărilor teoretice în direcția definirii unor concepte culturologice în cultura românească se sincronizează cu cele petrecute la nivel european.

În limba română – limbă care la vremea lui D. Cantemir nu-şi fixase o terminologie ştiințifică adecvată – înțelesul conceptului de civilizație concentra la marele cărturar două direcții axiologice: valorile intelectuale – exprimate prin „învățături" – şi valorile morale – exprimate prin „vrednicii", „podoaba vieții", „bunătățile obiceinice", „cunoştința cinstii şi nevoința spre dânsa" sau „de mai mare nume şi preț să să țină ... spre agonisita acestui titlu mai trebuiesc bunătățile obiceinice, cunoştința cinstii şi nevoința spre dânsa, învățăturile şi vredniciile" [Apud 8, p. 201-202].

La o studiere atentă a operelor lui Cantemir, aşa cum apar ele în diferite variante, ni se dzvăluie contribuțiile substanțiale ale marelui erudit în ce priveşte conturarea conceptului de civilizație. Sunt meritorii în această privință semnalările lui P. Vaida, făcute pe marginea textului latin al *Descrierii Moldovei*, precum şi al altor opere, cu privire la *sensul polivalent* acordat de D. Cantemir civilizației unui popor, vizînd aspecte geografice, fizice şi economice („folosul vieții omeneşti", „starea şi pusul locului", „aşezământul aerului", „bilşugul pământului" şi altele carile spre folosul vieții omeneşti caută ...) şi aspecte politice şi culturale. De altfel, în *Sistemul sau întocmirea religiei mahomedane*, operă mai cuprinzătoare decît se sugerează prin titlu, el alătură religiei (în speță cea musulmană) elemente laice ale culturii (obiceiuri, moravuri, ştiințe, arte), construind astfel o imagine cuprinzătoare a culturii [Ibidem, p. 202].

Studiind trecutul cultural al unor popoare, marele cărturar ajunge să sesizeze existența şi succesiunea diferitelor civilizații. El avea convingerea că popoarele lumii au creat mai multe

culturi, luînd ca exemplu şi prototip cultura grecilor şi a romanilor, pe care-i socoteşte ai civilizației.

Cu acelaşi interes D. Cantemir studiază şi alte civilizații, cum ar fi cea a lumii islamice, despre care se pronunță cu competență. În cele două lucrări consacrate civilizației popoarelor musulmane, se face o încercare de prezentare a sintezei complexului cultural al acestor popoare, specificul lor fiind pus în legătură cu diversele forme de manifestare – şcoala, creația literar-artistică, filosofică, juridică, religioasă, componente ce se aflau deopotrivă în atenția lui D. Cantemir. În acest context apare şi *ideea despre valoarea culturală a operelor literar-artistice*, socotite un bun al întregii omeniri. Semnificația acestei aprecieri nu se limitează la admirația pe care o cultură impunătoare o poate stîrni unui erudit. *Ideea permanenței civilizației umane* care stăruia la D. Cantemir, îl face să depăşească barierele etnice şi religioase ale timpului, apropiindu-se astfel de iluminismul timpuriu de la începutul secolului al XVIII-lea [21, p. 70].

Reprezentant al generației prerevoluționare, profesor la *Sf. Sava* în generația ce a urmat lui Gh. Lazăr, S. Marcovici şi-a îndreptat atenția, ca toți cărturarii vremii, asupra culturii reflectînd asupra valorilor, a mijloacelor culturale şi a evoluției acestora în timp. Preocupat îndeosebi de creația literară, în *Cursul de retorică* fixează acesteia unele principii şi idei directoare stăruind asupra rolului muncii în procesul de creație. În diferite scrieri el evidențiază rolul şcolilor şi al cărților ca mijloace principale „ca să se lumineze un neam" şi pentru „a grăbi ... civilizația Rumâniei" [Apud 8, p. 212].

Cea mai importantă scriere a sa a constituit-o însă amplul articol *Civilizația* publicat în anul 1837 la Bucureşti, în *Muzeul național – gazetă literară şi industrială*, al cărui membru fondator a fost. Articolul apare în perioada cînd neologismul „civilizație" începe a se încetățeni în terminologia românească, el marcînd prima încercare de prezentare sistematică a civilizației şi fiind în acelaşi timp una dintre cele mai substanțiale scrieri din cultura noastră premodernă pe aceeaşi temă [Ibidem, p. 212-213].

Articolul debutează cu o expunere istorică în care se încearcă sistematizarea „perioadelor" sau a „elementelor" civilizației. După ce amintește de „barbarie" ca o etapă în afara civilizației, S. Marcovici fixează sensul de „cuvânt", care „a venit într-ajutorul omului desnădăjduit", acel „*dintâiu element de civilizație*". Necunoscînd originea socială a vorbirii, S. Marcovici fixa în mod artificial, la nivel individual, cînd „omul s-a chibzuit în sine-şi a afla mijloacele de îmbunătățire", un început de civilizație [85, p. 30].

Cel de-al *doilea element de civilizație* l-a constituit, după S. Marcovici, „limba grăită", prin care „omul a putut să se apropie de om ... a avut mijloc de a se înțelege ... a putut să-şi împărtăşească ideile şi să se chibzuiască asupra trebuințelor" [Ibidem, p. 32]. Întîlnim aici unele idei pline de substanță şi anume: caracterul necesar al civilizației (că civilizația este firească la

om), baza obiectivă pe care aceasta se întemeiază (trebuinţele vieţii), superioritatea omului în natură obţinută prin raţiune şi limbaj („puterile lui cele trupeşti sunt mărginite, dar puterea geniului său este mai presus de orice împiedicare”) [Ibidem].

Al treilea element şi „foarte însemnător”, cînd „să înceapă mai cu dinadinsul civilizaţia omenirii”, îl constituie „firească întocmire a vieţii plugăreşti”. Abia din această fază încep a se întrevedea posibilităţile de manifestare ale culturii spirituale şi se pregăteşte un alt element al civilizaţiei. S. Marcovici se referă aici şi la cultura orală, întreţinută şi transmisă de înţelepţi („bătrânii”), care concentrau „toată învăţătura, toată şciinţa”, astfel „ca să poată cineva să se adape din ideile celor de mai nainte şi să se folosească de experinţa lor” [Ibidem].

În această perioadă S. Marcovici a evidenţiat şi unele antagonisme (cînd „oamenii se socoteau vrăjmaşi”), care au influenţat negativ civilizaţia, dirijînd cultura – în accepţia autorului aceasta însemnînd cînd „idei”, cînd „experienţă”, cînd „destoinicie morală şi înţelegătoare” – pe calea „dogmatizării” şi transformînd-o într-un apanaj al „unui mic număr de ... privilegiaţi”, care „ţinea (ideile) ascunse de public”, sau minimalizînd-o („era supusă uitării”). Dar, deasupra acestor „pedice la civilizaţie” s-a ridicat din nou „trebuinţa”, care a impus permanentizarea valorilor – „a se vecinici aceste suveniruri cum şi faptele contemporanilor printr-un mijloc statornic ... de care toţi urmaşii să se poată folosi”. A apărut, astfel al patrulea element al civilizaţiei, „adecă limba scrisă”, care a adus „omenirei” neprețuite „folosuri”. Scrierea a contribuit la lărgirea orizontului spiritual (ideile s-au adăuogat) şi la îmbogăţirea patrimoniului cultural (prin trînsa ... veşnicindu-se din generaţie în generaţie gîndurile înţelepţilor şi faptele compatrioţilor). În această perioadă a apărut şi posibilitatea afirmării unor elemente stabile ale civilizaţiei, adică a instituţiilor şi a legilor (a oblăduirilor, a aşezămînturilor, a regulilor sau pravilelor scrise) [Ibidem].

Evoluţia „civilizaţiei omenirei” prin cele patru „perioade” ale sale a însemnat un progres, fiecare dintre acestea reprezentînd „o trăsătură luminoasă” şi „însemnate faceri de bine”. O dată ajunsă aci, „omenirea” s-a divizat „în popoare şi naţii” care s-au dezvoltat diferit, în funcţie de condiţiile specifice („mai mult sau mai puţin înaintate în civilizaţie după cum fiecare a fost ajutat de împrejurări”) [Apud 8, p. 214]. S. Marcovici dă o definiţie corectă a civilizaţiei: „Cea mai mare prin puţină dezvoltare a puterilor omului pentru binele tuturora de obşte şi numai printr-această dezvoltare, de care omenirea se pare a nu fi departe, se va putea dobândi acel rezultat, adică fericirea omului” [Ibidem, p. 216-217].

Este cuprins aci un emoţionant crez umanist: încrederea în capacitatea umană de dezvoltare, în viitorul luminos şi fericit al omului. Definiţia este completată cu ideea iluministă privind mijlocul eficace prin care se poate realiaza civilizaţia, S. Marcovici oprindu-se pentru aceasta asupra şcolii şi, „învăţăturii”, şi conchide că învăţătura este „mijlocul cel mai puternic de fericire” [Ibidem, p. 217].

Scrutînd la dimensiuni importante istoria culturii materiale şi spirituale, S. Marcovici ajunge să sesizeze unele elemente de certă valoare, situîndu-se astfel printre primii noştri teoreticieni ai civilizaţiei şi culturii. În contextul articolului său întîlnim termeni cu certă încărcătură culturologică şi anume: „idei", „gânduri", „suveniruri", „fapte", „experienţa dobândită de oameni", „destoinicia morală şi înţelegătoare", „ştiinţa", „regule", „monumenturi liminoase", „cartea tipărită", „cultura ştiinţelor şi a filosofii", „meşteşuguri", „comerţ", „învăţătură" [Ibidem, p. 217-218].

Posibilităţile de cunoaştere şi de apreciere la care putea să apeleze un gînditor din vremea lui S. Marcovici nu-i îngăduiau sesizarea ştiinţifică a raporturilor dintre fenomene. Această amplă teorie asupra civilizaţiei şi a culturii cuprinde de fapt o intervenţie a raporturilor lor logico-istorice. După S. Marcovici omenirea a creat întîi civilizaţia şi apoi elementele de cultură. Or, este ştiut că fără un minim de fapte şi elemente culturale, o civilizaţie nu se poate afirma şi consolida [Ibidem, p. 218].

1.4. Dimensiunea educaţională a culturologiei

Ca ipostază majoră a umanului şi ca obiectivare axiologică cultura este istoria spiritului uman, moştenirea experienţei şi a gîndirii economice, ştiinţifice, tehnice, artistice, juridice, morale. După H. Rickert cultura este esenţa bunurilor pe care le apreciem după valoarea lor, expresia ideii de valoare, obiectul logic al culturii fiind valorile [185, p. 4].

Cultura este obiectivitatea omului prin creaţie. Prin cultură omul şi-a creat „o ornamentaţie lăuntrică". Cultura ca întreg este, după E. Cassirer, procesul autoeliberării progresive [Apud 157, p. 41].

Educaţia constituie mişcarea de la natură spre cultură şi prin cultură [77, p. 79].

Filozofi, antropologi, esteticieni, literaţi, plasticieni, oameni de ştiinţă au reflectat asupra menirii omului în lume, asupra culturii, asupra creaţiei de sine prin cultură şi pentru cultură. Omul se obiectivează în actele şi faptele sale, prin creaţie, prin acte şi fapte de cultură.

Superioritatea modului cultural de existenţă ca transcendere din imediat constă în mister şi revelare. Sufleteşte şi spiritual existenţa în mister şi revelare înseamnă renunţarea la echilibrul şi securitatea sufletească, negarea stării de sufcienţă, acceptarea jertfei de sine. Cultura exprimată în întruchipări stilistice, este clădită deseori pe jertfe şi suferinţe. Actul creaţiei devorează uneori pe creator. Mitul *Meşterului Manole* ilustrează această semnificaţie a suferinţei şi jertfei de sine. Cultura nu este un epifenomen, nu este un adaos sau o podoabă, „un arabesc nefolositor", nu este un lux. Cultura este un mod existenţial configurat stilistic, este lumea spirituală adăugată naturii. Prin cultură omul îşi depăşeşte condiţia axiologică, la condiţia valorică – de producător şi creator de valori. Datorită performanţelor sale revelatorii, omul devine creator de cultură.

Cultura ca totalitate a produselor materiale şi spirituale, rezultate din atitudinea interogativă şi problematică a omului, constituie mediul în care omul se formează, învaţă, devine, din ins biologic fiinţă socială, cultivată, modelată cultural.

L. Blaga afirma că omul nu poate evada din sfera culturii întrucît i-ar afecta calitatea de om: "Exodul din cultură ar duce la abolirea umanităţii ca regn" [13, p. 510].

Cultura vehiculează valori. Ea reprezintă împlinirea supremă a omului, modul superior de a exista al omului. Prin cultură omul interpretează lumea, se interpretează pe sine. Prin cultură omul s-a obiectivat, s-a exprimat axiologic, a creat valori şi a devenit el însuşi o valoare supremă. A devenit om educat şi educator. Cultura ca sistem de valori este produsul activităţii unui popor, al unei naţiuni, şi nu al unor indivizi aparte. Instruirea şi educaţia avînd drept obiectiv principal formarea personalităţii, este firesc şi logic deci că personalitatea umană se poate naşte, dezvolta şi activa doar în contextul culturii sale naţionale, de care este legată genetic şi spiritual [105, p. 21].

Se face distincţie între cultură şi civilizaţie. În unele concepţii ele apar asociat, complementar, în altele sunt prezentate în opoziţie. După o disociere clasică, cultura cuprinde produsele omenirii creative pe plan spiritual, iar civilizaţia cuprinde produsele omenirii pe plan material-tehnic. Istoria omenirii este istoria culturii şi civilizaţiei. Perspectiva definirii educaţiei ca acţiune de culturalizare sau „iluminare generală" are o veche origine – este vorba de paideea greacă – astăzi avînd înţelesul de acţiune specific culturală; această culturalizare constă în cunoaşterea şi învăţarea de valori şi norme ale civilizaţiei şi culturii, de cunoştinţe şi scheme conceptuale relevante, coerente şi consistente, precum şi de convingeri şi atitudini [29, p 128].

Considerăm cultura ca fiind totalitatea produselor materiale şi spirituale ale muncii şi creaţiei rezultate din raportarea omului la natură, la societate şi la ideea de valoare. Cultura este acel întreg complex care include cunoaşterea, credinţa, arta, dreptul, morala, obiceiurile şi orice alte capacităţi şi habitudini pe care şi le-a însuşit omul ca membru al unei societăţi. O. Spengler, autorul celebrei şi controversatei lucrări *Declinul Occidentului*, face distincţia între cultura spirituală şi cultura materială, distincţie pe care o face şi L. Blaga, dar din altă perspectivă [83, p. 21-22].

După B. Malinowsky, cultura cuprinde totalitatea alcătuită din bunuri de consum, drepturi, idei, deprinderi, profesiuni, credinţe, obiceiuri şi educaţie [Apud 187, p. 71].

În calitatea sa de mecanism extrem de complex, elaborat în scopul creşterii controlului asupra dezvoltării ontogenetice, educaţia contribuie decisiv la modelarea personalităţii umane şi la deschiderea ei continuă către valorile umanităţii, la formarea unei personalităţi culturale creatoare. Nu există cultură decît dacă, şi în măsura în care, ea a fost trăită şi experimentată în destinul personal al unui om care îşi duce existenţa, îşi făureşte o viaţă, reflectă universul în conştiinţa sa şi participă la transformarea acestuia prin acţiunea sa [79, p. 52].

Rolul de mediator al educaţiei între individ şi mediu este asigurat

de procesul continuu de identificare a predispozițiilor native ale indivizilor. Studiile ştiințifice au demonstrat că dinamica schimbărilor din plan ştiințific, tehnic, economic etc., deci la nivelul întregii societăți, a trecut de la o progresie aritmetică la una geometrică, pentru a ajunge în prezent la o funcție exponențială.

Natura socială şi individuală a educației determină schimbări, restructurări şi evoluții ale acesteia, în consonanță cu transformările structurale de la nivelul societății şi cu etapele evolutive ale acesteia. Putem considera educația ca fiind un subsistem integrat în sistemul global al societății.

La rîndul lor, subsistemele societății, prin direcțiile, modalitățile proprii de dezvoltare şi evoluție într-o anumită etapă de dezvoltare, prin amploarea şi profunzimea schimbărilor contribuie la dezvoltarea societății în care se integrează.

Considerațiile care urmează vor viza în special interrelațiile stabilite între educație, ştiință şi cultură considerate în ipostaza de subsisteme interdependente ale societății contemporane, care valorizează comunicarea în multiplele ei forme.

Ideea culturală în educație şi învățămînt se identifică cu principiul libertății în educație, avansat de educațiile națiunilor europene libere [105, p. 215].

Cunoaşterea, ştiința şi cultura se caracterizează în prezent printr-un dinamism extraordinar, iar achizițiile înregistrate în diferitele planuri de activitate sunt la fel de impunătoare. Acest aspect reprezintă o reală provocare la adresa educației moderne, considerată, generic, un instrument complex de rezolvare a marilor probleme ale vieții sociale. Spre exemplificare, menționăm unele consecințe înregistrate în plan social general, ca urmare a progreselor ştiinței şi culturii:

- modificări socio-culturale cum ar fi creşterea demografică masivă, intensificarea mobilității sociale şi a implicării în activități culturale, sociale etc., au determinat apariția unui proces larg de democratizare a învățămîntului, formularea principiului egalității şanselor la educație, a principiului racordării la social, revizuirea ansamblului de profesii etc.;
- explozia informațională, acumularea de achiziții ştiințifice, dinamismul cunoaşterii şi al culturii au condus la adînci mutații în ştiințele existente şi la multiplicarea domeniilor ştiinței, prin construirea de noi paradigme, teorii, structuri conceptuale, idei etc., consacrîndu-se sintagma "societate a cunoaşterii";
- dezvoltarea explozivă a tehnicii de calcul, a computerelor şi microcomputerelor, a tehnicilor informaționale, computerizate, facilitățile oferite de computere (navigarea pe Internet, bazele de date, paginile Web, bibliotecile electronice, sistemele de difuzare automată a informațiilor, comunicarea interpersonală interactivă posibilă chiar şi în timp real prin intermediul rețelelor de calculatoare şi ale poştei electronice ş.a.), au condus nu numai la informatizarea învățămîntului, ci la o reală informatizare a societății;
- revoluția din domeniul tehnologiilor de comunicare, precum şi dinamismul cunoaşterii si al

culturii au condus la generalizarea comunicării în multiplele sale forme;

- multitudinea şi complexitatea problemelor care trebuie rezolvate au condus la consacrarea sintagmei "societate educativă", înțeleasă în sens constructiv, pozitiv şi referitoare la necesitatea integrării socio-economice a educației, astfel încît potențialele virtuți şi valențe ale acesteia să poată fi cît mai bine descoperite, analizate şi valorificate.

Este evident că evoluția învățămîntului şi a educației nu poate fi separată de evoluția generală a societății, de sistemul de valori pe care aceasta le acceptă, promovează şi anticipează într-o anumită perioadă istorică. Or, dacă societatea în ansamblul ei este fondată pe cunoaştere şi pe generalizarea comunicării cunoaşterii, educația, la rîndul său, va trebui să țină cont de dinamismul cunoaşterii, al ştiinței, tehnologiei şi culturii, fiind orientată nu doar spre prezent, ci şi spre viitor.

Sistemul competențelor este tot mai complex şi tinde tot mai mult să includă nu doar competențe profesionale, legate strict de domeniul de activitate propriu, ci şi competențe transferabile, care vizează achiziții transferabile de la un domeniu la altul şi care se realizează de-a lungul diferitelor domenii de activitate şi practici.

Sistemele şi politicile educaționale contemporane se găsesc în fața unei reale provocări - aceea de a-i ajuta pe cei care se educă să asimileze ştiința şi cultura acceptate de societatea în care trăiesc şi profesează în prezent şi prefigurate pentru viitor. Influențele formative şi informative exercitate în cadrul educației formale în instituții specializate în educație, se bazează pe achizițiile şi valorile ştiinței şi ale culturii, din epoca respectivă.

Educația nu poate fi, pur şi simplu, adăugată vieții umane ca ceva impus dinafară. Nu există un bun mai important de cîştigat decît cultura [51, p. 77].

Pe măsură ce societatea omenească s-a dezvoltat, urcînd pe trepte evolutive superioare, educația a devenit tot mai mult o necesitate obiectivă, impunîndu-se ca un domeniu de bază al vieții social-culturale, ca un subsistem important al societății.

Conceptul de cultură este definit din mai multe perspective, care i-au atribuit semnificații diverse. Astfel, în opinia unor specialişti, cultura devine sursă de proiecție şi, prin urmare, dezvoltă, inevitabil, etnocentrismul. Dimpotrivă, alte definiții ale culturii pun accent pe interacțiunea dintre formațiile şi expresiile culturale, pe raporturile dintre diferitele culturi. Din această perspectivă, cultura este un instrument care asigură relaționarea cu alte expresii culturale, un factor activ al transformărilor şi evoluției sociale.

Aceeaşi concluzie rezultă şi din definiția oferită de W. Mitter (1992), potrivit căreia, cultura înglobează totalitatea relațiilor oamenilor cu natura, cu societatea, cu ei înşişi ca indivizi şi cu sfera metafizică sau religioasă [177, p. 36].

Există chiar şi definiții vagi sau tendențioase ale culturii. După I. Herder “Nu este nimic mai nedesluşit decît cuvîntul „Cultura,”, şi nu este nimic mai iluzoriu, decît să-l atribuim veacurilor şi

multor popoare. Atît de puțini oameni de cultură există într-un popor cultural. Şi în care trăsături trebuie să percepem „nivelul de cultură”? Oare contribuie cultura la fericirea oamenilor? La fericirea unor oameni în parte…, căci, oare poate fi fericit un stat întreg.., în timp ce cetățenii lui trăiesc în dezastru…?” [153, p. 6-7].

Noțiunea însăşi de cultură este foarte relativă şi s-a transformat mult în decursul timpului. *Declarația de la Mexico*, adoptată cu ocazia *Conferinței mondiale asupra politicilor culturale*, organizată de UNESCO în august 1982, propune o definiție comprehensivă a culturii: "Cultura poate fi astăzi considerată un ansamblu de trăsături distincte, spirituale şi materiale, intelectuale şi afective, care caracterizează o societate sau un grup social. Ea înglobează, pe lîngă arte şi litere, moduri de viață, drepturi fundamentale ale omului, sisteme de valori, tradiții şi credințe... Cultura îi dă omului capacitate de reflecție asupra lui însuşi. Ea este cea care face din noi ființe specific umane, raționale, critice şi etic angajate. Este cea care ne ajută să discernem valorile şi să efectuăm alegeri. Prin ea, omul se exprimă, ia cunoştință de el însuşi, se recunoaşte ca un proiect neîncheiat, pune în chestiune propriile sale realizări, caută neîncetat noi semnificații şi creează opere care îl transced [52].

De-a lungul timpului, interrelația dintre educație şi cultură a fost afirmată nu numai în discursurile specialiştilor, ci şi demonstrată în plan practic de evoluția societăților. Întotdeauna, cultura şi dinamismul său au avut repercusiuni importante în reevaluarea şi dezvoltarea sistemului de valori considerate relevante pentru procesul educațional de formare şi modelare a personalității umane. Argumentăm cele de mai sus punînd în discuție cîteva aspecte:

- curriculum-ul educațional şi conținutul învățămîntului s-au reconfigurat periodic, în funcție de noile valori din cultură şi din celelalte domenii de cunoaştere - ştiință, tehnică, artă, morală, religie etc.;
- acțiunile fiecăruia dintre noi pot fi analizate din perspectiva a două dimensiuni sociale, respectiv ca rezultantă a culturii şi ca un proces interactiv, în cursul căruia se poate realiza interiorizarea şi învățarea;
- planul individual al celor ce se educă, stilul lor cognitiv şi rezultatele şcolare sunt influențate de cultură, de experiențele personale, de maturizare şi dezvoltare. Activitatea de învățare nu poate fi redusă la "tratarea" informațiilor, iar construirea noii cunoaşteri presupune manifestarea unor interacțiuni caracterizate prin cel puțin trei dimensiuni: *psihologică* (individul se implică în actul cunoaşterii cu întreaga sa personalitate, la nivelul căreia au loc modificări), *socială* (subiectul care învață interacționează cu alți subiecți sau cu profesorul) şi *culturală* (subiectul cunoaşterii interacționează cu noile valori: cunoştințe, capacități, competențe etc.);
- prestația didactică a profesorilor şi stilul lor didactic sunt influențate de nivelul lor de

cultură - cultura de specialitate, cultura pedagogică şi metodică şi cultura generală;

- educaţia a avut în toate perioadele istorice o contribuţie relevantă la dezvoltarea culturii, la asigurarea fundamentului ideologic al creaţiei culturale considerată în ansamblul său, precum şi la crearea culturii de masă. În prezent se vorbeşte tot mai mult de cunoştinţe sociale, respectiv de modul în care particularităţile culturale şi sociale intervin în construcţia cunoştinţelor în contexte formale, neformale şi informale (vezi la L. Antonesei, C. Bârzea, C. Cozma, C. Gulian, Vl. Pâslaru şi a.) [2, 63, 105, 107].

Obiectivele cultural-educative ale învăţământului vizează o arie largă, grupul-ţintă fiind constituit nu doar din tineri, ci din masele largi de oameni, în ceea ce priveşte instituţiile care contribuie la atingerea unor astfel de obiective. Aici trebuie amintite, pe lîngă instituţiile şcolare (care reprezintă autentice spaţii de învăţare, de muncă şi de cultură), instituţiile pre-şcolare, chiar şi cele paraşcolare în care se pot exercita influenţe educative şi culturale asupra elevilor şi adulţilor. De asemenea, nu trebuie pierdute din vedere influenţele educative şi culturale informale, rezultat al relaţiilor interumane, al interacţiunilor cu ceilalţi şi al experienţelor de viaţă cotidiene în mediul social şi cultural.

Aşadar, problematica şi evoluţia educaţiei şi a învăţământului nu pot fi separate de problematica şi evoluţia culturii, iar politica educaţională şi modelul educaţional nu pot fi separate de modelul cultural al societăţii. Mai mult decît atît, educaţia şi învăţământul sunt obligate să se adapteze şi să-l modeleze la noile tendinţe şi resurse de ordin cultural, să rezolve problemele rezultate ca urmare a impactului anumitor modele culturale, probleme cum ar fi:

- iniţierea în cultura naţională şi universală şi dobîndirea instrumentelor culturale, de transmitere şi dezvoltare a culturii;
- asigurarea echilibrului între promovarea unor tradiţii şi valori autentice ale culturii naţionale şi preluarea şi adaptarea creatoare a unor tradiţii şi valori ale culturii universale, între necesităţile culturale ale naţiunii şi ale omenirii şi contribuţia la afirmarea identităţii culturale naţionale, a identităţii etnice, precum şi la mai buna cunoaştere a identităţii culturale a altor popoare ale lumii;
- realizarea de conexiuni între diferite domenii de manifestare şi expresii ale culturii, descoperirea de dialoguri între culturi şi civilizaţii, stimularea apetitului cultural, promovarea unei pedagogii interculturale şi a unei educaţii interculturale;
- crearea unei culturi de masă valoroase, cu extensii la nivel planetar şi a unei culturi comunicaţionale, inclusiv prin utilizarea tehnologiilor informaţionale computerizate şi a Noilor Tehnologii de Informare şi Comunicare;
- analiza ştiinţifică a tuturor formelor de cunoaştere şi de cultură, construirea de instrumente cognitive şi materiale ale cunoaşterii şi culturii, care să fie valorificate în contexte

formale, neformale şi informale;

- formularea idealului educațional la confluența domeniilor educație-cultură-societate şi în manieră interdisciplinară, cu contribuția axiologiei, filozofiei, sociologiei şi, fireşte, a pedagogiei şi psihologiei culturii;
- cultivarea de capacități şi competențe variate, cu spectru larg - cognitive/intelectuale, psihomotorii şi afectiv-atitudinale;
- formarea şi dezvoltarea atitudinii (auto)reflexive, a aptitudinilor şi capacităților creative, de a realiza produse intelectuale şi materiale noi, utile, originale contribuie la dezvoltarea cunoaşterii şi a culturii, eliberarea originalității şi inventivității celor care se educă.

Dacă acceptăm că omul este o ființă eminamente culturală, atunci „Educația nu poate fi, pur şi simplu, adăugată vieții umane ca ceva impus dinafară. Nu există un bun mai important de cîştigat decît cultura" [51, p. 77].

Concepția culturii ca stare de spirit este apropiată ideii filosofice a lui L. Blaga, care afirma că omul fiind o ființă culturală, de fapt, cultura ține mai strîns de definiția omului decît de conformația sa fizică sau cel puțin tot atît de strîns [13, p. 366]. El considera că ființa umană este condamnată să aibă un destin creator şi că omul cu spirit creator este în acelaşi timp şi valorizator al propriei sale creații. Educația prin şi pentru valorizare este primul pas către devenirea progresivă a culturii, către multiplicarea schimburilor valorice, către descoperire şi creativitate. L. Blaga consideră că ceea ce îl individualizează pe om este un univers, iar ceea ce îl singularizează în raport cu celelalte existențe este tocmai funcția sa de creator de cultură, imposibilitatea de a trăi într-un alt fel de mediu decît unul cultural. Cultura, lumea simbolică apare în urma unui schimb între comunitate, care promovează, susține un set de valori, pe care le consideră dezirabile şi individul care acceptă, asumă şi interiorizează anumite valori. Cultura este expresia sintetică a cunoaşterii lumii reale, a modului în care ne situăm în raport cu aceasta, ea reprezentînd orizontul de existență al ființei umane [Ibidem, p. 508-512].

Cunoaşterea şi progresul cunoaşterii presupun un anumit nivel de cultură generală, care îl ajută pe individ să înțeleagă tot ceea ce se întîmplă în afara sferei specialității sale; pe fundamentul culturii generale urmează să se dezvolte mai tîrziu cultura de specialitate.

Cultura generală reprezintă ansamblul de cunoştințe universale teoretice şi practice, de capacități, competențe, atitudini, moduri de abordare a problemelor, modele, comportamente etc., care oferă indicii despre nivelul intelectual al indivizilor şi despre "orizontul" lor.

Ca material al gîndirii, cultura reprezintă ceea ce există, iar gîndirea, ceea ce se construieşte sau se obține din acest material. Cultura (socială) se exprimă printr-un sistem de valori pe care societatea le elaborează şi le stochează în diferite forme, constituind o rezervă permanentă şi inepuizabilă de mesaje pentru om. Dar un învățămînt bazat pe concepția axiologică se confruntă cu

problemele valorilor veşnice, neglijate pe plan național prin respingerea religiei şi culturii naționale, în plan intercultural [87, p. 150].

Contextul social - şcoala şi celelalte canale de informație, folosind date din această rezervă, influențează în permanență formarea individului, înscriind în conştiința sa, ceea ce numim cultura individului sau cultură individuală. Şcoala este – şi nu spunem o noutate – un element definitoriu pentru crearea şi dezvoltarea unei culturi. O societate care-şi defineşte personalitatea, care-şi crează modele, găseşte în această instituție un sprijin real, un aliat de necontestat pe țărîmul perfecționării sale. Actul de a învăța este stimulat de chiar domnitorii țării, asimilarea unei culturi prin intermediul şcolii fiind chezăşia unei organizări statale sociale solide, cultura afirmîndu-se ca o cerință imperioasă a nevoilor vieții sociale – politice, care reclamau oameni bine dotați spiritualiceşte [94, p. 106]. Aşadar, cultura generală a unui individ este rezultatul selecției, prelucrării, asimilării şi interiorizării mesajelor constituite în timp şi păstrate în "memoria lumii" (cultura socială).

Analizînd conceptul de cultură din punct de vedere pedagogic, cultura generală este cultura fundamentală necesară fiecărui om, puntea de legătură între oameni, grație căreia ei se înțeleg, indiferent de profesie; ea poate avea trei niveluri sau grade - cultura elementară, cea medie şi cea superioară.

Ca noțiune pedagogică fundamentală, cultura poate fi proiectată transversal la trei niveluri de reprezentare:

„ca suport al dezvoltării integrale" a personalității, respectiv a capacităților individuale şi a creativității şi autonomiei";

„ca ansamblu al pregătirii funcționale", realizată printr-un „conținut determinat" care poate fi atins „prin aprofundarea unui domeniu al ştiinței";

"ca temelie a pregătirii specializate", necesară pentru "dobîndirea unui anumit număr de calificări alese potrivit funcțiilor sociale pe care şi le asumă orice individ (funcții familiale, profesionale, civice....)", pe fondul "trunchiului comun" [43, p. 219].

Cultura subiectivă are o dimensiune informativă/informațională şi una formativă/ formațională, dimensiuni pentru care, în secolul XIX s-au utilizat sintagmele "cultură materială" şi "cultură formală" sau "cultivarea spiritului". Între sfera culturii obiective (generală şi de specialitate) şi sfera culturii subiective există un raport în dublu sens, o interacțiune. Individul interiorizează elementele preexistente, ceea ce conduce la configurarea culturii subiective, însă are şi oportunitatea de a crea şi de a contribui astfel la extinderea cîmpului culturii obiective. Pe măsura evoluției cunoaşterii, a societății, anumite creații valoroase din interiorul unui domeniu (de exemplu, paradigme, principii, teorii etc.), trec în cultura obiectivă (mai întîi în cea de specialitate şi apoi în cea generală). Se închide astfel un circuit al valorilor, în care tipurile de cultură (obiectivă şi

subiectivă, generală şi de specialitate) se potențează reciproc, dar în acelaşi timp, se deschid multe astfel de circuite.

„Personalitatea culturală", în viziunea lui Şt. Bârsănescu, este mai mult detaşată decît ataşată relațiilor sociale în care trăieşte. Şt. Bârsănescu a elaborat o teorie care oferă o explicare cuprinzătoare a fenomenului educației, potrivit căreia "ființa umană nu poate fi înțeleasă decît prin raportarea la valorile culturii" [Apud 118, p. 162].

Referindu-ne la conceptul în discuție, putem menționa trei stadii ale formării omului cult contemporan:

Primul stadiu de formare culturală este cel al dobîndirii culturii instrumentale, al însuşirii cunoştințelor cu caracter instrumental, care asigură cristalizarea, în continuare, a culturii (în general) sau a unor domenii de cultură, a unor cunoştințe, competențe, atitudini, comportamente etc. indispensabile omului. Exemple: calculul mintal şi operațiile aritmetice elementare sunt instrumente ale culturii matematice; citit-scrisul este instrumentul însuşirii oricărei culturi; solfegiul este instrument al culturii muzicale.

Al doilea stadiu este cel operațional, stadiu în care se acumulează cunoştințe şi deprinderi cu care individul va opera în viitor şi care prezintă două niveluri. Primul nivel al operaționalizării este acela în care teoria învățată este aplicată în rezolvarea problemelor practice (prin solicitarea gîndirii convergente), iar al doilea, acela în care individul alege din mai multe posibilități, varianta adecvată problemei de rezolvat (prin solicitarea gîndirii divergente).

Exemplu pentru primul nivel al operaționalizării: în rezolvarea unei probleme, individul aplică regula de trei simplă, pe care a învățat-o în cadrul formal, al şcolii. Exemplu pentru al doilea nivel al operaționalizării: în rezolvarea unei probleme, individul, exersîndu-şi gîndirea divergentă, stabileşte varianta optimă de rezolvare.

Cel de-al treilea stadiu, numit al specializării şi reflecției filosofice, este caracteristic pentru clasele liceale terminale; el este corelat cu o formație culturală superioară, asigurată de cunoştințe artistice, ştiințifice, tehnice, limbaje, metodologii etc., precum şi cu dorința de creație şi de perfecționare într-un domeniu al culturii materiale şi spirituale. Exemplu: un individ are înclinații spre activitatea de reflecție interioară şi spre cea de punere de probleme.

Cultura generală reprezintă „cultura fundamentală necesară fiecărui om", pentru realizarea sa individuală şi socială. Ca noțiune pedagogică de maximă generalitate (concept fundamental), ea acoperă toate laturile educației (intelectuală, morală, profesională, estetică, fizică) şi toate nivelurile sistemului de învățămînt. *Cultura de specialitate* reprezintă „un ansamblu de consecințe priceperi şi deprinderi necesare stăpînirii teoretice şi practice a unei anumite profesii". Ea presupune „ponderea prealabilă a unei culturi generale", dar şi o anumită aprofundare a acesteia în anumite domenii ale cunoaşterii ştiințifice, umaniste, economice, tehnologice.... [36, p. 218-219].

Principiul optimizării raportului dintre cultura generală şi cultura de specialitate surprinde legătura existentă între psihologia dezvoltării personalității şi organizarea conținutului instruirii [Ibidem, p. 215].

Se impune precizarea *sociologiei culturii* care stabileşte tipologia personalității în dependență de atidudine fața de situația socială creată în educație.

În contextul cercetării s-a apelat şi la *antropologia culturii* care esențializează socializarea omului, studiind influența mediului socio-cultural, procesului educațional, general, cadrului familial, normelor comportamentale etc.

Raportînd la termenul „cultură" *culturologia* o cercetează pe aceasta ca o dezvoltare istorică, multilaterală, studiind esența şi structura culturii, prin sistematizarea ştiințelor istorice şi umaniste, prin utilizarea atingerii conştiinței spirituale, pentru educarea şi autoeducarea de sine cu inteligență, bunăvoință, toleranță. Caracterul interdisciplinar al culturologiei se manifestă prin tendința globală a ştiinței contemporane, interactivitatea proceselor, dezvoltarea aspirațiilor culturale etc.

Culturologia românească se distinge de la începuturile sale prin sensul umanist şi cel formativ. Deşi relativ tardiv umanismul iluminist şi spiritul umanist renascentist au predominat civilizația românească într-un mod cpecific, orientîndu-se spre valori naționale, dar şi general-umane. Precizarea locului umanismului în istoria culturii române se datoreşte unei deliberate depăşiri a limitelor pe care le respectaseră, cu scolastică supunere, critica filologică cu veleități estetizante, exegeza specializată exclusiv în sfera scrisului, comparatismul interesat în jocul de balansoar al influențelor şi receptărilor [57, p. 7].

Condiția umană şi sensul formativ al culturii se întrevăd deja la primii noştri cronicari. Pe cînd rolul civilizator al educației şi instrucției se conturează odată cu apariția primei cărți de pedagogie românească, perpetuîndu-se în creația lui D. Cantemir, ca mai apoi să fie fructificată la primii clasici.

Sensul umanist şi cel formativ al culturii româneşti s-au edificat prin cultivarea limbii naționale, descoperirea caracterului civilizației autohtone şi prin debuturile unei politici culturale adecvate realizărilor, tradițiilor, aspirațiilor. Cultura română din epoca umanismului a preconizat o formă de civilizație care a îmbinat practica cu gîndirea şi valoarea cu existență, aşa cum chipul omului exemplar nu a fost zugrăvit numai în nuanțele bunelor maniere şi ale curteniei fără adîncimi [Ibidem, p. 197].

Evoluția culturologiei româneşti a fost determinată de viziunele, concepțiile teoreticienilor şi civilizației naționale.

Culturologia ca disciplină de studiu are un potențial specific de educație. Cunoaşterea, ştiința şi cultura se caracterizează în present printr-o dinamicitate, iar achizițiile dobîndite sunt la fel de impunătoare.

Cultura şi dinamismul au suscitat reevaluarea şi dezvoltarea sistemului de valori semnificative pentru procesul educațional artistic. Astfel curriculum-ul şi conținutul în ansamblu s-a reconfigurat periodic, în funcție de dezideratele societății şi dimensiunile sociale ca resultante ale culturii şi procesului interactiv.

După părerea V. Mândâcanu "S-ar putea ca generația de astăzi să fie cea căreia îi este sortit a revoluționariza şcoala, a o orienta spre umanizare, umanitarizare, universalitate, spre cultura planetară" [87, p. 14].

Concluzii la Capitolul I

Dezvoltarea contemporană a culturii, devenită un domeniu distinct al practicii sociale, reclamă o preocupare amplă şi diferențiată pentru cunoaşterea, cercetarea şi proiectarea pe căi interne şi multidisciplinare a fenomenului cultural.

Ca realitate social-umană relativ autonomă, individualizată prin manifestări şi legități proprii, exprimînd un aspect fundamental al modului de existență a omului, cultura constituie ea însăşi un mod existențial, care se dezvăluie în noi dimensiuni, trăsături, ipostaze, conexiuni structurale şi funcționale, cunoaşterii polivalente contemporane.

Largul constructivism teoretic, ce cuprinde în cîmpul său mijloace diferite de pătrundere a fenomenelor şi solicită unghiuri diferite de vedere, facilitează apariția si dezvoltarea rapidă, în consonanță cu modalitatea filosofică de abordare a culturii şi civilizației, a diferitelor modalități ştiințifice care-şi impun legitimitatea ca un alt tip de activitate spirituală.

în sistemul general actual al cunoştințelor umane se profilează grupul disciplinelor culturii — filosofice şi ştiințifice — corespunzător unor fenomene deosebit de complexe, cum sînt cultura şi civilizația. Gradul de diferențiere al cunoaşterii ştiințifice actuale a creat posibilitatea afirmării unui sistem al ştiințelor culturii, compus din cîteva ştiințe (particulare şi de graniță) deja consacrate — sociologia culturii, etnologia, antropologia socială şi culturală etc.

Culturologia - este concepută ca ştiința despre esența şi importanța culturii, despre procesul cultural, despre dezvoltarea culturii ca sistem din cele mai vechi timpuri pînă în zilele noastre.

Procesul modern de constituire a acestei noi ştiinţe se află abia la început, întîile afirmări în această direcţie aparţinînd primelor decenii ale secolului nostru. Cum construcţia unei discipline este posibilă pe baza unui material istoric, logicul trebuind să se întemeieze pe istoric, se impune o retrospecţie asupra premiselor teoretice şi a genezei culturologiei. Tendinţele de *autonomizare ştiinţifică a problematicii culturii* sau profilat cu pregnanţă în cultura universală către sfîrşitul secolului al XlX-lea şi începutul secolului al. XX-lea, cînd apar *precursorii culturologiei* (E. B. Tylor, Leo Frobenius, A. L. Kroeber, R. H. Lowie), precum şi *fondatorii* acestei ştiinţe (W. Ostwald şi L. A. White), dar *liniamentele culturologiei* aparţin unor epoci anterioare.

Drumul parcurs pe calea stabilizării unui *limbaj noţional culturologic* a fost însoţit de căutări, impreciziuni şi unilateralităţi, aşa cum s-a întîmplat, de altfel, cu întregul sistem de cunoştinţe elaborat de umanitate. A fost, oricum, un drum propriu al gîndirii noastre, pe care ostenitorii în ale culturii 1-au parcurs, conştient sau inconştient, şi adesea chiar în condiţii sociale vitrege.

Reflectînd asupra fenomenului cultural în general, dar mai cu seamă asupra celui ce s-a profilat secole de-a rîndul în contextul existenţei ascendente a societăţii româneşti, primii cărturari români au schiţat şi cîteva elemente conceptuale de specificitate culturologică. Acestea au constituit premisele indispensabile dezvoltării ideilor şi teoriilor care începeau a se contura cu privire la cultură şi civilizaţie.

Aceste străduinţe s-au soldat cu profilarea timpurie a unui *minim conceptual de factură culturologică* care a fost vehiculat pe plan spiritual, iar atunci cînd nu s-a atins un nivel de abstractizare şi de determinare noţională, ele au avut meritul de a fi canalizat atenţia spre o individualizare a problematicii culturii.

Astfel de contribuţii încep a se distinge încă din secolul al XVI-lea. Concepîndu-şi învăţăturile, Neagoe Basarab folosea unele concepte ce îmbinau sensul etic social cu cel cultural, ca: *mintea* — plasată în contextul „altor bunătăţi" (virtuţi), denumite precis*: judecata, dreptatea, cinstea* — sau *cugetul sufletescu, cugete şi socotele, înţelepciunea.* În prima etapă de manifestare a culturii scrise româneşti (sec. XVI-XVII), ca o reflectare a realităţii culturale, s-au conturat şi stabilizat cîţiva *termeni de baza*, atestaţi de diverse scrieri ce ni s-au păstrat. Cei mai importanţi şi frecvent întîlniţi în textele româneşti sînt: *învăţătură, şcoală, cărturar, carte, cetire, iscusinţă, meşteşug.*

Rolul civilizator al culturii a fost intuit o dată cu primele reflecţii asupra demnităţii omului ca fiinţă raţională şi a superiorităţii pe oare cultura o conferă condiţiei umane. N. Basarab, N.

Milescu, cronicarii şi D. Cantemir au dat primele contribuţii în direcţia afirmării sensului educativ-formativ al culturii.

Profunzimea, originalitatea, dar mai ales *permanenţa* le conferă acestor reflecţii atributul de remarcabil *fond teoretic* apt să contureze *începutul unei autonomizări a problematicii culturologice în gîndirea românească.*

O cercetare atentă a conţinutului tezaurului nostru spiritual ne dezvăluie existenţa timpurie în gîndirea românească a unor idei perene privind cultura, idei ce se impun conştiinţei culturale contemporane ca veritabile premise ale culturologiei româneşti.

Culturologia are sarcina de a dezvălui, fixa şi aprecia locul, rolul şi importanţa mereu crescîndă a culturii naţionale în procesul general cultural, în dezvoltarea generală a culturii şi omenirii.

Iată de ce o încercare de aplicare istorică a culturologiei prin exemplul gîndirii româneşti, schiţarea liniamentelor istoriei culturologiei româneşti ni se par pe deplin justificate.

Capitolul II: CULTUROLOGIA CA DISCIPLINĂ DE STUDIU ÎN ÎNVĂȚĂMÎNTUL SUPERIOR ARTISTIC ŞI DIRECȚIILE DE EFICIENTIZARE ŞI OPTIMIZARE A EI

2.1. Fundamentele pedagogice de proiectare a Curriculum-ului de culturologie prin abordarea taxonomiei obiectivelor. Elaborarea Modelului pedagogic de formare a orientărilor axiologice la studenți din perspectiva culturologică.

Actualmente în R. Moldova se produc transformări care duc la educația pentru schimbare. Aceste transformări se referă şi la formarea inițială a cadrelor didactice. În condițiile reformei cirriculum-ului învățământului universitar, la stabilirea raportului dintre interesele individuale şi cele socio-economice trebuie luate în considerare unele particularități ale sistemului, ca:

- predominarea timp de decenii a educației colectiviste şi neglijarea intereselor, aspirațiilor individului;
- criza morală, criza economică, criza socială;
- polarizarea societății;
- nivelul insuficient al pregătirii profesionale pentru a activa în societatea democratică în condițiile educației pentru schimbare [66, p. 11].

Scopul formării profesionale a cadrelor didactice constă în cultivarea unei personalități profesionale şi culturale care să răspundă eficient demersului educațional şi cultural contemporan al individului, națiunii şi umanității, al țării şi societății umane [Cf. 95].

În condițiile exigenților contemporane, determinate de progresul ştiințifico-tehnic, formarea personalității necesită integrarea în conținutul culturii generale oferite ei de către disciplinele fundamentale – de specialitate, acest sens, cultura generală îşi amplifică obiectivele, îşi extinde şi îşi diversifică conținuturile care-i sporesc valențele educaționale, realizînd în cadrul acestora şi premisele profesionalizării, ale culturii de specialitate.

Dilema «cultură generală – specializare profesională» poate fi rezolvată în acest mod la nivelul învățământului superior orientat spre o educație generală echilibrată care urmăreşte nu numai obiective cognitive, dar şi dezvoltarea afectivă şi morală a persoanei. Se preconizează un model de învățământ universitar formativ mobil şi flexibil, cu disponibilitățile multiple de modificare şi reglare funcțională, de adaptare la mutațiile continue ale realității. Un astfel de model va impune un ansamblu nou şi flexibil de obiective şi standarde, care vor determina, la rîndul lor, o nouă cale asupra proiectării curriculumului învățământului universitar. Inovațiile, în acest context, vizează, în principal, formarea „cunoştințelor fundamentale", a „competențelor profesionale". Instituțiile de învățământ universitar vor trebui să ofere „modele de gîndire şi acțiune", „tehnici de

muncă intelectuală şi de inserţie socială", „modele de adaptare", „capacităţi opţionale şi decizionale" etc. [Cf. 66].

Toate acestea şi-au găsit reflectarea în *Concepţia dezvoltării învăţământului din Republica Moldova*, în *Legea Învăţământului*, fiind fixate în art.4, care stipulează că „Învăţământul...este formativ-dezvoltativ" şi art. 38, în care se menţionează că curriculum-ul naţional are un „caracter formativ - funcţional" [Cf. 78].

Pornind de la aceste repere, este evident că proiectarea curriculumului învăţământului universitar la nivelul abordării teoretice şi metodologice apare ca o problemă prioritară şi actuală.

Menţionînd nivelul înalt al publicaţiilor în domeniul proiectării curriculumului, subliniem că noţiunea de curriculum nu este tratată în mod univoc, în literatura pedagogică existînd divergenţe de opinii. Astfel, acestea devin, totodată şi o sursă de îmbogăţire a ştiinţei pedagogice. Nu sînt definitiv soluţionate probleme privind structura curriculumului, principiile de determinare a obiectivelor, de selectare şi eşalonare a conţinuturilor, modelelor de fixare a acestora, raportul dintre diferite tipuri de conţinut etc.

În proiectarea curriculumului învăţământului universitar, nu se respectă continuitatea şi evoluţia gîndirii pedagogice [66, p. 6].

În ultimi ani de tranziţie la o nouă societate, problema curriculumului educaţional a devenit mai acută şi mai complicată, fiind influenţată de următoarele cauze:

- Dominarea empirismului în determinarea obiectivelor educaţionale şi profesionale, în selectarea şi eşalonarea conţinuturilor;
- Lipsa strategiei şi a tacticii de elaborare şi realizare a cirriculumului învăţământului universitar;
- Absenţa cercetărilor fundamentale în domeniul curriculumului universitar;
- Supradozarea informaţională, dominarea cunoştinţelor reproductive;
- Eşecul mecanismelor de cuplare a învăţământului unversitar cu cerinţele societăţii şi ale economiei de piaţă;
- Lipsa unei diferenţieri clare pe niveluri: noul nivel colegial este încă puţin dezvoltat şi se bazează, în genere, pe o concepţie confuză;
- Existenţa unei diferienţieri pe profiluri şi specializări haotice şi excesive [Ibidem, p. 6-7].

Fundamentele pedagogice ale curriculumului se constituie din definirea conceptului funcţiilor, principiilor, surselor şi domeniilor curriculare.

Fundamentele pedagogice ale curriculumului reglează şi determină relaţiile existente între finalităţile educaţionale şi tehnologiile pedagogice, proiectate şi aplicate conform obiectivelor curriculare. Aceste fundamente reflectă legăturile existente cu valorile sociale ale curriculumului şi

cu originile psihologice ale curriculumului (structura personalității, caracteristicile generale, specifice şi individuale ale studentului, teoriile învățării, etc.) [Ibidem, p. 22].

Fundamentele pedagogice ghidează activitatea de proiectare, realizare, dezvoltare şi evaluare curriculară.

În acest context, funcțiile generale ale curriculumului se determină în conformitate cu esența acestui fenomen, valorile educaționale şi sociale:

- funcția de optimizare a proiectării didactice cu accente plasate pe obiective educaționale;
- funcția de realizare a corespondențelor educaționale necesare permanent între elementele paradigmei didactice: obiective-conținuturi – tehnologii pedagogice – evaluare – realizarea feed-back-ului;
- funcția valorificării tuturor dimensiunilor şi formelor educaționale, din perspectiva învățămîntului formativ şi permanent [Ibidem].

Principiile, la rîndul lor, se deduc din sistemul funcțiilor şi al teoriei curriculare. Principiile pot fi divizate în două categorii: principii curriculare şi principii de proiectare şi de dezvoltare curriculară.

Din prima categorie, fac parte principiile propuse de Ralph Tyler:

- principiul selectării şi al definirii obiectivelor educaționale;
- principiul selectării şi al construirii experiențelor de învățare în funcție de obiectivele stabilite;
- principiul organizării metodologice a experiențelor de învățare pentru obținerea unui „efect formativ maxim";
- principiul evaluării rezultatelor prin raportare la obiectivele propuse, în vederea perfecționării continue a procesului de învățămînt [Ibidem].

Din a doua categorie, fac parte următoarele principii:

- principiul adecvării curriculumului la contextul sociocultural-economic şi profesional național şi mondial;
- principiul deschiderii față de evoluțiile actuale în cadrul problematicii curriculare;
- principiul coerenței privind relațiile dintre curriculum şi finalitățile sistemului de învățămînt universitar;
- principiul coerenței şi al articulării optime a componentelor paradigmei curriculare pe verticală şi pe orizontală;
- principiul integrării şi transdisciplinarității;
- principiul pertinenței privind formularea obiectivelor, selectarea conținuturilor, stabilirea tehnologiilor de predare-învățare-evaluare în contextul profilurilor profesionale;
- principiul continuității curriculare între trepte şi niveluri educaționale [Ibidem, p. 23].

Ştiința pedagogică a pătruns adînc în evaluarea teoriei proiectării curriculumului. Cu toate

acestea, multe probleme sunt studiate insuficient, inclusiv problemele privind sursele formării componentelor curriculumului.

Sursa principală, recunoscută de toți, este cultura în sensul larg al cuvîntului (patrimoniul cultural), întruchipată în experiența socială. Componența elementelor sale evidențiate poate prezenta nivelul teoretic al modelului curriculumului educațional, care, după componență şi structură, trebuie să reflecte experiența socială în ansamblu.

Elementele experienței sociale se manifestă prin tipurile de activități: material-practice, sociale, spirituale [Ibidem].

Cunoaşterea particularităților tipurilor de activități este necesară la proiectarea curriculumului, pentru selectarea şi includerea în acesta a obiectivelor, tipurilor de activități. De exemplu, activitatea de cunoaştere se reflectă în sistemul obiectivelor cognitive - dezvăluirea faptelor, legilor, formarea noțiunilor (conceptelor), teoriilor etc., a obiectelor de cunoaştere, a fenomenelor universului, naturii vii, societății, limbii etc., surselor de cunoaştere a diverselor metode şi tehnologii de studiu [Ibidem].

Toate laturile domeniului cognitiv îşi găsesc reflectarea în experiența activității de creație şi, în cele din urmă, activitatea de cunoaştere se reflectă în curriculum prin obiectivele formative corespunzătoare.

În legătură cu problema activității cercetate, ca şi a elementelor experienței sociale - sursă de formare a obiectivelor şi a conținutului - este importantă determinarea locului ştiinței ca activitate şi a influenței ei asupra procesului de proiectare a curriculumului.

În primul rînd, teoria ştiințifică (anume această noțiune o aprofundăm) este principala unitate didactică a conținutului învățămîntului universitar. Ea reprezintă o totalitate de cunoştințe, ce formează un sistem. Teoria constă din două părți: principii şi consecințe. Principiile sunt alcătuite din noțiuni şi legi fundamentale. Evenimentele ştiințifice sunt antrenate nemijlocit între elementele teoriei, unde găsim legăturile structural-funcționale interne, ce, evident, trebuie să fie reflectate în conținutul învățămîntului [Ibidem, p. 24].

Prin urmare, putem rezuma:

1) ştiința ca sistem de cunoştințe se reflectă în toate elementele curriculare;
2) toate elementele ştiinței, în care se fixează cunoştințele ştiințifice, sunt incluse în componente „obiective" şi „conținuturi", însă reflectarea lor este diferențiată: ea depinde de obiectul de studiu şi de profilul universității;
3) elementele structurale fundamentale ale ştiinței sunt unitățile didactice ale conținutului învățămîntului, împreună cu acele obiecte ce trebuie să fie însuşite;
4) unitățile didactice determină procesul instruirii;
5) ştiința influențează asupra formării profesionale a studentului [Ibidem].

Ştiinţa trebuie să fie inclusă în obiectivele şi în conţinutul învăţământului nu numai ca sistem de cunoştinţe, dar şi ca aspect al activităţii. Ştiinţa ca activitate include logica activităţii ştiinţifice, metodele generale şi cele particulare ale cunoaşterii ştiinţifice. Aspectele indicate au o influenţă importantă, dar intermediară asupra conţinutului învăţământului [Ibidem].

De exemplu, metodele teoretice de cercetare pot fi reflectate în conţinutul învăţământului prin:

1) materialul istorico-ştiinţific;
2) organizarea materialului din care se vede structura teoriei;
3) cercetarea teoriei pentru explicarea faptelor şi obţinerea cunoştinţelor noi;
4) includerea în conţinutul învăţământului a cunoştinţelor metodologice despre teorie ca formă de cunoaştere şi metodă de cunoaştere.

Astfel, ştiinţa ca activitate, fiind sursa proiectării curriculumului, se infiltrează în el prin conţinutul structurii, organizarea activităţii de cunoaştere a studenţilor [Ibidem, p. 25].

În baza afirmaţiilor de mai sus, determinăm **următoarele surse de stabilire a obiectivelor şi a conţinuturilor**:

- patrimoniul cultural întruchipat în experienţa socială şi economică;
- tipurile de activitate umană (profesională);
- sistemul ştiinţelor contemporane;
- procesul educaţional şi de cercetare (C. Bârzea, O. Dandara, Vl. Pâslaru, S. Cristea) [66, 42, 43, 105, 106].

Domeniile curriculumului universitar vizează funcţionarea acestuia într-un cîmp educaţional, în cadrul acestor domenii, se evidenţiază: tipurile de curriculum, mediile curriculare, ciclurile curriculare, ariile curriculare [66, p. 6-7].

Tipurile de curriculum. Curriculum-ul poate fi clasificat în conformitate cu mai multe criterii:

a) *Conform modelului de proiectare* se disting: curriculum-ul disciplinar, curriculum-ul intradisciplinar, curriculum-ul bazat pe competenţe, curriculum-ul bazat pe activitatea studentului.

b) *Conform modalităţii de realizare*: curriculum-ul explicit, curriculum-ul implicit, curriculum-ul ascuns.

c*) Conform strategiei de cercetare şi de analiză* a curriculum-ului:

- cercetarea fundamentală - curriculum-ul general, curriculum-ul specializat, curriculum-ul informal;

- cercetarea aplicativă – curriculum-ul formal, curriculum-ul scris, curriculum-ul predat, curriculum-ul învăţat, curriculum-ul evaluat.

d) *Conform gradului de generalizare*: curriculum-ul general, curriculum-ul de profil, curriculum-ul

specializat.

e) *Conform gradului de organizare*: curriculum-ul formal, curriculum-ul nonformal, curriculum-ul informai.

f) *Conform gradului de obligativitate*: curriculum-ul obligatoriu, curriculum-ul opțional, curriculum-ul facultativ.

g) *Conform tipului de construcție*: curriculum-ul de bază, curriculum-ul disciplinar, curriculum-ul complementar [Ibidem, p. 25-26].

Diversitatea tipurilor de curriculum poate fi redusă la cîteva modele esențiale care se dezvoltă pe fondul şi în jurul curriculum-ului. Dintre acestea, evidențiem: curriculum-ul de bază, curriculum-ul disciplinar, curriculum-ul opțional, curriculum-ul specializat (de profil).

Curriculum-ul de bază cuprinde ansamblul de preocupări teoretice şi aplicative care pornesc de la datele şi resursele reale ale unei continuități umane şi sintetizează opțiunile fundamentele ale acesteia privind formarea afiliată a membrilor săi.

Curriculum-ul de bază înglobează acei indici care, prin natura lor asigură coerența procesului educațional şi a finalităților instruirii.

Curriculum-ul disciplinar respectă logica organizării tradiționale a instruirii pe domenii ale cunoaşterii ştiințifice, recunoscute în plan academic.

Abordarea monodisciplinară a curriculumului universitar nu mai satisface nici realitățile epistemologiei moderne şi nici ale celei postmoderne.

Curriculum-ul opțional realizează opțiunile individuale ale studenților ce se corelează cu disciplinele opționale din planul de învățămînt. Curriculum-ul opțional extinde, aprofundează, lărgeşte curriculum-ul de bază şi cel disciplinar.

Curriculum-ul specializat reprezintă o deviantă a curriculumului de bază, concretizată la nivelul pregătirii studenților într-o anumii profesie [Ibidem, p. 26].

Mediile curriculare. Această categorie reprezintă baza inițială de concepere şi de elaborare a curriculum-ului universitar. Structurarea mediilor curriculare presupune avansarea unor criterii semnificative în plan social şi educațional, în acest context, pot fi evidențiate mediile curriculare active în afară şi în interiorul universității ca nivelul sistemului social şi în cadrul specific sistemului de învățămînt. În ansamblul lor, aceste medii curriculare sunt situate la intersecția dintre sistemul social şi sistemul educațional:

- **mediul curricular managerial:** proiectarea politicii educaționale la nivel de sistem, reflectarea acesteia în cadrul învățămîntului universitar;

• **mediul curricular cultural**, implicat în concepția şi practica promovată în domeniile: cercetărilor ştiințifice şi tehnologice, creațiilor artistice, informatizării, valorificării pedagogice a mass-media etc.

• **mediul curricular economic**, implicat în crearea şi valorificarea resurselor specifice modelului de producție, postindustrială, informatizată, cu efecte directe şi indirecte asupra curriculumului universitar;

• **mediul curricular unitar**, implicat la nivel macro- şi microsocial, în plan național, local şi universitar (climatul psihosocial, relația universitate-comunitate locală etc.).

• **mediul curricular al tehnologiilor pedagogice**, implicat în crearea, perfecționarea şi dezvoltarea resurselor pedagogice: strategii didactice, tehnicile de *predare–învățare–evaluare,*etc.

Mediile curriculare oferă cadrul de dezvoltare continuă a tuturor domeniilor curriculare, inclusiv a ciclurilor şi ariilor curriculare [Ibidem, p. 26-27].

Ciclurile curriculare. Ciclurile curriculare sunt definite în contextul unui concept pedagogic acțional care reglează funcționarea structurii sistemului de învățământ. Ciclul curricular este un segment al acestui sistem şi reflectă finalitățile nivelului de învățământ, în cazul dat, al învățământului universitar. Organizarea şi funcționalitatea ciclului curricular universitar depinde de:

- obiectivele generale ale sistemului de învățământ;
- obiectivele generale ale sistemului de învățământ universitar;
- obiectivele specifice ale profilurilor de formare profesioanlă;
- metodologia de abordare a problematicii specifice ciclului curricular universitar: individualizarea procesului de învățământ, cunoaşterea psihopedagogică a studentului, realizarea cercetărilor ştiințifice etc.;
- obiectivele şi conținuturile propuse pentru structurarea disciplinelor academice în ariile curriculare, pentru proiectarea tehnologiilor didactice [Ibidem, p. 27].

Ariile curriculare:

Ariile curriculare reprezintă domeniul curricular, în cadrul căruia se structurează disciplinele înrudite (apropiate) într-o viziune inter- şi transcplinară. Aria curriculară presupune proiectarea obiectivelor generale la nivel de acest construct, definirea unor module de conținut care oferă profesorilor de diferite specialități complementaritate epistemică şi unitatea didactică, dar şi deschidere metodologică necesară în proiectarea şi dezvoltarea curriculară [Ibidem].

Problema taxonomiei obiectivelor a constituit preocuparea unor pedagogi şi psihologi de prestigiu. B.Bloom şi colaboratorii săi au definit obiectivele educaționale în cele trei planuri ale psihicului uman: cognitiv, afectiv şi psihomotor. În literatura de specialiate, acestea au fost acceptate ca domenii mari de încadrarea a obiectelor:

- domeniul cognitiv (cunoştinţe, deprinderi şi capacităţi intelectuale);
- domeniul afectiv (convingeri, sentimente, atitudini);
- domeniul psihomotor (comportamente de mişcare, operaţii manuale) ş.a.

Taxonomia generală a obiectivelor cognitive (B. S. Bloom; G. De Landsheere, V. De Landsheere) cuprinde şase clase comportamentale: clasa comportamentelor de cunoaştere, de înţelegere, de aplicare, de analiză, de sinteză, de evaluare (Tabelul 2).

Tabelul 2. Taxonomia generală a obiectivelor cognitive (B. S. Bloom; G. De Landsheere, V. De Landsheere).

CAPACITĂŢI/COMPETENŢE VIZATE	PERFORMANŢE POSIBILE (ACŢIUNEA CONCRETĂ A STUDENTULUI) OBIECTIV CONCRET
1. CUNOAŞTERE (date, termeni, clasificări, metode, teorii, categorii)	- a defini, a recunoaşte, a distinge, a identifica, a aminti;
2. ÎNŢELEGERE/capacitatea de raportare a noilor cunoştinţe la cunoştinţele anterioare prin: a) transpunere; b) interpretare; c) extrapolare;	- a "traduce", a transforma, a ilustra, a redefini; - a interpreta, a reorganiza, a explica, a demonstra; - a extinde, a extrapola, a estima, a determina;
3. APLICARE (rezolvarea de probleme) -sesizează problema; - rezolvă problema parţial; - rezolvă problema integral; - pe o cale convergentă (cunoscută); - pe o cale divergentă (nouă, necunoscută); - inventează problema;	- a aplica, a generaliza, a utilize, a se servi de, a allege, a clasifica, a restructure, a rezolva, a crea, a inventa;
4. ANALIZA pentru: - căutarea elementelor; - căutarea relaţii lor; - căutarea principiilor de organizare;	- a distinge, a identifica, a recunoaşte, a analiza, a compara, a deduce, a distinge, a detecta;
5. SINTEZA pentru: - crearea unei opera personale; - elaborarea unui plan de acţiune; - derivarea unor relaţii abstracte dintr-un ansamblu;	- a scrie, a relata, a produce; - a proiecta, a planifica, a propune; - a deriva, a formula, a sintetiza;
6. EVALUAREA prin: - critică internă; - critică externă.	- a judeca, a argumenta, a evalua, a valida, a decide; - a compara, a contrasta, a standardiza, a judeca, a argumenta.

Mai tîrziu, colaboratorii lui Bloom au inclus analiza şi sinteza în comprehensiune (înţelegere), ajungînd la patru clase [Apud 66, p. 49-50].

Pentru domeniul cognitiv, operează criteriul ordonării obiectivelor de la simplu la compus.

• **Achiziţionarea cunoştinţelor** vizează cunoaşterea terminologiei, datelor factuale, definiţiilor,

principiilor, teoriilor etc.

• **Comprehensiunea** are în vedere înțelegerea, care presupune:

- *transpunerea,* adică redarea conținutului în alți termeni, într-un alt limbaj, în altă formă de comunicare;
- *interpretarea,* adică redarea într-o nouă configurație, rezumat, comentarea;
- *extrapolarea,* adică sesizarea implicațiilor dincolo de domeniul inițial, efectuarea unor predicții bazate pe sesizarea tendințelor.

• **Aplicarea** indică utilizarea cunoştinţelor învățate în situații problematice noi, diferite de cele cunoscute de student în procesul de instruire.

• **Analiza** semnifică posibilitatea de a descompune un material în părțile sale componente, relevînd relațiile dintre aceste părți şi modul de organizare a lor. Această clasă de obiective se referă, aşadar, la analiza principiilor de organizare a unui obiect, eveniment, fenomen, problemă.

• **Sinteza** este o capacitate de ordin creativ care permite reunirea elementelor separate ale unui proces de gîndire într-un tot unitar şi se concentrează în posibilitatea de a elabora o lucrare personală, un plan original de acțiune etc.

• **Evaluarea** implică formularea unor judecăți de valoare în legătură cu o anumită problemă şi cuprinde: validarea soluțiilor şi a răspunsurilor, critica dovezilor şi judecarea semnificației unei probleme.

Judecățile se bazează pe criterii diferite. Acestea pot fi criterii interne (de organizare) sau criterii externe (raportate la scop), iar studentul poate determina criteriile sau, se pot pune la dispoziție. Rezultatele învățării în evaluare sunt superioare, pentru că ele conțin elemente ale tuturor celorlalte categorii, la care se adaugă conştiința judecăților de valoare bazate pe definirea clară a criteriilor.

Capacitatea de evaluare deschide drumul către creativitate, inventivitate.
Termenii comportamentali: evaluare, comparare, concluzionare, apreciere, descriere, discriminare, explicare, justificare, interpretare, relaționare, rezumare, argumentare [Ibidem, p. 50 -51].

Modelul taxonomic cognitiv al lui J.Guilford se bazează pe propria-i concepție despre inteligență. Se au în vedere trei elemente: operațiile, conținuturile şi produsele.

Operațiile sunt procese intelectuale principale - capacitatea de cunoaştere (procesele de cunoaştere): conştiință, percepere, descoperire sau redescoperire, recunoaştere, înțelegere; - memoria: reținerea informației; producția convergentă, producția divergentă, evaluarea (aprecierea).

Conținuturile (de informații) - mai multe tipuri:

- figurative (informații concrete, imagini) - exersează inteligența practică;
- simbolice (informații sub formă de semne: litere, numere, note muzicale) - exersează

inteligența teoretică;

- semantice (informații sub formă de semnificații) - exersează inteligența verbală;
- comportamentale (informații ce intervin ca interrelații umane - perceperea atitudinilor, nevoilor, dorințelor - exersează inteligența socială.

Produsele sunt rezultatele prelucrării informațiilor şi sunt de mai multe tipuri:

- unități (secvențe izolate); clase (grupări pe baza unor criterii); relații (conexiuni între unități; sisteme (grupuri de unități organizate şi structurate); transformări (schimbări, modificări în informații);
- implicații (sub formă de previziuni, consecințe, antecedențe etc.).

Din combinarea celor cinci tipuri de operații cu conținuturile şi produsele se obțin 120 de combinații (5x4 =20 x 6 = 120) [Ibidem, p. 51].

Modelul taxonomic al lui L. d'Hainaut este de dată mai recentă, fiind considerat cel mai complet dintre toate modelele elaborate pînă în prezent. Sistemul fiind complex, însă greu de utilizat.

În raport cu activitatea de învățare şi de calitatea răspunsurilor L. D'Hainaut stabileşte următoarele grupuri de obiective cognitive:

- **reproducerea sau repetarea** (a şti pe din afară, a cunoaşte din memorie);
- **conceptualizarea** (a da răspuns comun unei clase de situații sau obiective diferite);
- **aplicarea regulilor** (întrebarea şi răspunsul sunt noi, dar ambele sunt legate de o regulă învățată);
- **mobilizarea şi asocierea răspunsurilor** (o combinație nouă de răspunsuri învățate anterior);
- **rezolvarea problemelor sau a situațiilor** (în fața unor situații noi, studentul trebuie să găsească o soluție care să răspundă unor exigențe precise, fără să fi învățat dinainte cursul rezolvării.

Cercetătorii au structurat obiectivele pedagogice în obiective de stăpînire a materiei (de învățare totală), care se referă la cunoaştere şi înțelege;

- **obiective de transfer** (capacitatea de a utiliza cunoştințele asimilate în alte situații, fie diferite);
- **obiective de exprimare** - nu descriu comportamentul final ci o situație educativă în care studenții sunt puşi să lucreze, fără a li se preciza ce trebuie să învețe; studentul este invitat să exploreze, să reflecteze. Folosind cunoştințele într-un mod personal, studenții ajung la o diversitate de răspunsuri. Prin obiectivele de exprimare, cercetătorul urmăreşte, în temei, cultivarea creativității (la baza structurării obiectivele în aceste categorii este pus criteriul gradului de complexitate) [Ibidem, p. 51-52].

Modele taxonomice în domeniul afectiv

În domeniul afectiv, cele mai cunoscute sisteme de gîndire taxonomică sunt: D. R. Krathwohe, W. French, J. Raven, N. Metfessel, G. de Landsheere ş.a. [74, 75, 76]. Modelul reper este al lui D.

R. Krathwohe [74]. În învățarea afectivă, se pot depista următoarele etape:

1. **Receptarea valorii** care presupune trei subcategorii:

- ***conştiința,*** cînd atenția individului este atrasă de un stimul cu conținut valoric;
- ***dorința de a primi***, acea stare a individului care sub influența stimulilor este pregătit pentru a le acorda atenție necesară;
- ***atenția dirijată sau preferențială***, cînd individul însuşi caută stimulii valorici să-i conştientizeze.

2. **Răspunsul afectiv**, care cunoaşte şi el mai multe stratificări:

- ***asentimentul***, un răspuns propriu la aşteptări;
- ***dorința de răspuns***, cînd studentul este din ce în ce mai atent la chemările interioare față de noii stimuli pe care-i caută;
- ***satisfacția răspunsului***, adică apariția unui răspuns în plan emoțional.

3. **Valorizarea,** care descrie o interiorizare crescîndă prin adoptarea unui comportament destul de coerent în următoarea succesiune:

- ***acceptarea unei valori*** (dorința de a-şi dezvolta deprinderi specifice);
- ***preferința pentru o valoare*** (căutare mai degrabă a unei valori anume decît a altora);
- ***angajarea*** (ajungerea la concluzia că valoarea respectivă este benefică şi îl ajută efectiv pe om).

4. **Organizarea** - respectiv aranjarea valorilor acceptate într-un sistem, ceea ce presupune:

- ***conceptualizarea valorii*** (încercarea de a găsi în ce constă specificul unei norme valorice);
- ***organizarea unui sistem de valori*** (de exemplu, acceptarea religiei ca un sistem de valori primordiale, care prevalează asupra altor valori).

5. **Caracterizarea printr-o valoare sau printr-un sistem de valori,** ultima etapă care se referă la accederea la un mod de a fi şi la o filosofie a vieții şi care presupune alte două etape:

- ***dispoziția generalizată*** (descriptarea şi interpretarea tuturor problemelor din punctul de vedere al valorii respective);
- ***caracterizarea*** (ajustarea şi închegarea unei filosofii existențiale personale) [66, p. 52].

Am observat deci, că taxonomia afectivă cuprinde obiectivele sferei emoțional-aptitudinale față de lumea înconjurătoare, începînd de la simpla receptare a unei valori morale, estemice şi sociale pînă la interiorizarea acesteia ca normă, atitudine de "comportare, de raportare la frumos sau adevăr" etc.

Aceste obiective au scopul de a trezi anumite emoții, sentimente şi interese, de a forma motivația, atitudinea şi manifestarea acestor modele în activitatea zilnică.

Obiectivele afective se pretează mai greu la transpunerea lor în termeni comportamentali şi mai ales sunt greu de urmărit şi de măsurat.

G. de Landscheere a propus operaționalizarea obiectivelor afective, evidențiind două faze: faza de răspuns pasiv şi faza de răspuns cu inițiativă.

În prima fază (de răspuns pasiv), individul este receptiv (percepe, sesizează sentimente), recepționează şi reacționează (manifestă plăcere sau se supune), receptează şi reacționează acceptînd: sau se angajează, sau respinge).

În a doua fază (de inițiativă) individul: înțelege, judecă, manifestă interes, curiozitate, descoperă sensul valorilor pentru a adopta o filosofie, acționează potrivit cu opțiunile sale, îşi schimbă conduita dacă este cazul [Ibidem, p. 54].

Deoarece domeniul psihomotor e mai puțin caracteristic pentru învățămîntul universitar, nu ne vom mai opri la el. Vom menționa numai că el cuprinde în principiu: mişcarea, orientarea în spațiu şi comunicarea neverbală (mişcări expresive - gesturi, mimică, mişcări interpretative - estetice, creatoare).

Unii autori consideră că în predarea disciplinelor socioumaniste se urmăresc categoriile de obiective: cognitive, cognitiv-formative, afective (atitudinale) şi acționale [Ibidem].

Obiectivele cognitiv-formative presupun:

- dezvoltarea capacităților de cunoaştere (atenție, memorie, gîndire critică reflexivă, imaginație, creativitate);
- utilizarea corectă a conceptelor şi a informației factuale, capacitatea de a opera cu acestea;
- automatizarea propriului demers cognitiv;
- formarea propriei concepții despre lume [Ibidem].

Obiectivele acționale prevăd:

- dezvoltarea deprinderilor (abilităților) intelectuale: studiu independent, investigație, calcul, aplicare;
- selectarea şi aplicarea strategiilor de rezolvare a problemelor;
- capacitatea de a realiza aplicații;
- dezvoltarea competențelor de comunicare (dialog, dezbatere, negociere, rezolvare de conflicte);
- dezvoltarea şi utilizarea competențelor necesare în participare la viața socială (decizie, responsabilitate etc.). (Celelalte două categorii de obiective: cognitive şi afective (atitudinale) au fost deja caracterizate în taxonomiile respective) [Ibidem].

Lumea înconjurătoare este lumea culturii. Astfel, uneltele de muncă, mijloacele comunicaționale, invențiile tehnice şi descoperirile ştiințifice, limba şi scrisul, operele şi monumentele de artă, normele morale, codurile de drept, credințele religioase, sistemele filozofice, tradițiile, sănătatea, educația şi învățămîntul – constituie inițiativele artistice ale activității umane.

Prin funcția şi caracterul său relațional cultura se implică direct în viața societății şi a personalității. Cu sensul de înnoire, schimbare, îmbunătățire, înfăptuire de om în procesul activității sale, cuvîntul cultură este folosit cu această semnificație în cele mai răspîndite limbi ale lumii.

Noua ramură umanistică, şi anume *culturologia,* presupune un domeniu amplu prin cercetarea culturii ca o dezvoltare istorică multilaterală, ca o apariție socială şi complexă.

Culturologia studiază procesul apariției, esența şi structura culturii, dezvoltarea şi funcționarea ei; caracterul etnico-național al culturii popoarelor lumii; valorile materiale, etice; lumea spirituală a personalității şi capacitatea ei de autorealizare; activitatea instituțiilor de profil avînd ca obiectiv procesul cultural, dezvoltarea spirituală a individului şi a societății prin: cultura tehnică (resurse de viețuire, existență, materiale de construcții); prin cultura socială (tipuri de comportare colectivă) şi cultura ideologică (idei, cunoştințe).

Lumea contemporană se deosebeşte printr-o mare varietate şi dinamism, tendințe şi poziții alternative, de aceea culturologia vine cu un vast potențial axiologic în determinarea valorilor social-umane naționale şi universale.

Caracterul disciplinar al culturologiei exprimă tendința globală a ştiinței contemporane, intensificarea proceselor integrative, influența şi interferența diferitelor categorii ştiințifice. Logica cercetărilor duce la sinteza unui şir de ştiințe, la formarea unei concepții unitare despre cultură.

Curricula privind disciplina universitară de culturologie edifică valoarea căreia îi este proprie plinătatea componentelor integrate. Această structură este ghidată de relații interne şi externe dezvoltate, formînd un sistem în care se produc mereu lucruri şi valori noi şi capacități integrative, improprii unor componente aparte. Or, culturologia potențializează în baza unui proces integrativ şi proiectarea curriculară vizează criteriile de optimizare la nivelul corespondenței pedagogice dezvoltată, aceasta fiind dezvoltată între obiectivele informative-formative, conținutul *instruirii-educației*, strategiei de *predare-învățare-evaluare*.

La nivelul de curricula, putem nominaliza următoarele criterii:

a) *gradul* de diferențiere (legătura indispensabilă a procesului de integrare şi diferențiere a materiilor de studiu culturologic);
b) *valoarea* cunoştințelor (ca fundamente ale cunoaşterii şi educației culturologice);
c) *interdisciplinaritatea* în cadrul predării-învățării;
d) *universalitatea* utilizării cunoştințelor de culturologie (aplicabilitatea universală a cunoştințelor de culturologie).

Aceste criterii certifică interrelația şi interacțiunea, la nivel de curricula, a unor niveluri diverse de cunoaştere care fac un corp comun cu integrarea cunoştințelor. Această realitate reprezintă în culturologie prisma importantă de constituire a unui sistem de categorii culturologice

aferent, a noilor conținuturi şi a noilor tehnologii formative în învățămîntul psihopedagogic universitar.

Anume gradul de sinteză a cunoştințelor le atribuie caracter fundamental şi integru şi defineşte eficiența conținuturilor educaționale în formarea academică a oamenilor de cultură şi artă.

Atare integrare îi asumă culturologiei o incontestabilă valoare teoretică şi praxiologică. Eficiența componentei conținutale a culturologiei este de natură cantitativ-calitativă. Componenta teleologică a culturologiei este conceptualizantă şi integralizantă. Această componentă a culturologiei contribuie la formarea unui sistem unitar de competențe ale studenților, la formarea unității instruirii, teoriei şi practicii reprezentînd condiția optimizării şi intensificării procesului de studiere a culturologiei.

Concordanța umană perenă o constituie nevoia de cunoaştere. Situarea în afara unui asemenea demers a oricărui educator îi anulează statutul său profesional, căci setea de cunoaştere, de deschidere spre cultura generală a tinerilor este reală şi poate fi probată în facultăți, de orice profil ar fi acestea.

Pulsația culturală a studentului (dar şi a profesorului său) este necesară în contextul în care culturologia ca disciplină de studiu nu există în plan-cadrul, programele universităților.

Lumea creațiilor valorice constituie conținutul esențial al conceptului de cultură. Horațiu îl folosea în sensul de cultivare a spiritului şi Cicero punea în discuție „cultura agrorum" şi „cultura animi", prin aceasta din urmă înțelegînd un efort educațional cu mare efect în rodirea sufletului, efort educațional ce îngloba atît procesul de învățămînt, cît şi experiența personală a fiecărui individ [201, p. 252].

Schimbările profunde ce s-au produs în epoca modernă au influențat şi sensul, şi semnificația conceptului de cultură. S-a creat premisa înțelegerii culturii ca proces şi stare de cultivare în lumina unui ideal de perfecțiune sau ca ansamblu de opere, urmare a unui intens travaliu intelectual şi afectiv.

În perioada contemporaneității s-au conturat două tendințe principale în definirea culturii: una încearcă restrîngerea conceptului la unele dintre cele mai semnificative valori din sfera artisticului sau ştiințificului; alta vizează extrapolarea acestui concept la întreaga viață socială.

Culturologia este un domeniu al cercetării culturii şi al formării şi dezvoltării prin cultură. Încercînd cu promptitudine să desluşim specificul formării culturale, punctăm că această formare şi dezvoltarea trebuie desfăşurată şi realizată într-o relație triplă: relația omului cu natura, relația omului cu omul şi relația omului cu valoarea.

Dintr-o astfel de perspectivă *culturologia ca disciplină de studiu* va cuprinde semnificarea valorilor materiale şi spirituale create în procesul istoric de afirmare a omului ca om, esență care

evidenţiază procesul în receptarea, transformarea şi stăpînirea naturii, a societăţii şi a cunoaşterii umane.

Culturologia ca disciplină de studiu universitar îl ajută pe student de a cunoaşte domeniile mari care alcătuiesc sfera culturii, şi anume: domeniul valorilor materiale, domeniul valorilor spirituale, domeniul mijloacelor comunicaţiilor de masă ori mass-media (teatru, cinematografie, televiziune, presă, biblioteci etc.), domeniul instituţiilor culturale şi domeniul relaţiilor dintre acestea. Domeniile respective funcţionează în baza unor niveluri distincte, cum sunt: elementul cultural, complexul cultural, tipul de cultură, sistemul cultural, aria culturală şi modelul cultural. În acest sens, T. Vianu precizează elementele ce construiesc în ansamblul lor conţinutul noţiunii de cultură, şi anume: voinţa culturală (ca pulsaţie lăuntrică opusă inerţiei, indolenţei intelectuale şi morale); credinţa optimistă în temele care se pun neîncetat omenirii; valoarea care să orienteze această energie; bunul cultural în care se materializează această valoare; actul cultural subiectiv care evaluează bunurile culturale; actul cultural obiectiv care sintetizează valorile într-un material/tezaur cultural [132, p. 134-136].

Culturologia determină cultura ca existenţă conştientizată sau drept conştiinţă finalizată în existenţă.

Culturologia abordează cultura din punct de vedere al devenirii prin integralitatea ei. Această integralitate desemnează traiectul central al dimensiunii relaţie-acţiune la sau prin cultură. Atare dimensiune este conexă creşterii capacităţii omului de a cerceta corect şi de a construi modele, de a-şi schimba mediul în care trăieşte, avînd drept consecinţe îmbogăţirea continuă a conţinutului vieţii sale, adică a-şi culturaliza viaţa.

Pretutindeni şi în toate domeniile de activitate umană, performanţa profesională devine tot mai condiţionată de cultura profesiei; această competenţă de culturalizare profesională determină progresul în competiţia acerbă a omului cu el însuşi şi cu valorile concepute de el în ierarhia profesională şi socială. Receptivitatea culturală a omului în acest context are la bază calităţi naturale, calităţi dobîndite şi calităţi modelate de mediul social. Toate acestea reprezintă intensităţi ce reliefează integralitatea culturii.

Integralitatea culturii prefigurează elaborarea curriculumului în baza a trei componente din care se compun cunoştinţele, capacităţile şi atitudinile, şi anume:

- obiectuală ori specială (soluţionarea unei probleme revendică o cunoaştere obiectuală);
- logică (or, capacitatea de a soluţiona problema ţine de logica acestei soluţionări);
- psihologică (ea constînd în capacitatea de a căuta informaţia, de a o memoriza, a o actualiza oportun, a o raporta la informaţia stocată în memorie anterior).

Această integralitate pedagogică în care se sprijină curricula vizează traducerea scopurilor educaţiei culturologice în specificaţii didactice realizate prin colaborarea unor grupuri de

specialităţi diverse. Ea fundamentează, după cum afirmă autorul citat L .D'Hainaut, curricula care nu poate fi lăsată numai la latitudinea unor discipline separate, care nu corespund nici realităţii epistemologice contemporane şi nici exigenţelor unei interpretări socio-profesionale concentrate pe probleme mari, adică pe renovarea învăţământului universitar. L. D'Hainaut a elaborat un model al demersurilor transdisciplinare, prin care a reuşit integrarea acestora conform principiului integrării cognitive, care stipulează că oricare formare este fundamentată cognitiv şi structurată de formula triadică - a şti pentru: a şti, a face, a fi [Cf. 69, p. 154-156].

Analiza culturii sub aspectul structurii sale a evidenţiat dificultăţile pe care le întîmpină antropologii în identificarea componentelor culturii şi a relaţiilor dintre acestea. Prin contribuţia privind dezbaterile, orientările şi explicările din cadrul culturologiei, aceasta dispune de un aparat categorial specific deosebit de bogat. Prezenţa problematicii privitor la structura culturii nu poate să nu includă şi evidenţierea soluţiilor antropologice, naturale, spirituale la un domeniu sau mai zis la sfera integralităţii culturii.

Prin termenul de integrare sau integralitate se desemnează tendinţa aspectelor constitutive ale unei culturi de a se ajusta unele la altele în temeiul unui principiu integrator. Caracterul integral al unei culturi reprezintă rezultanta globală a coerenţei componentelor sale, a echilibrului şi armonizării acestora, a perfectei adecvări cu sine, precum şi a concordanţei şi convergenţei scopurilor sale cu cele ale membrilor săi.

Integrarea unei culturi poate fi evaluată în dependenţă de raportul dintre componentele sale, de raportul dintre cultură şi individ şi de caracteristicile globale ale culturii.

Culturologia ca disciplină de studiu universitar îl conduce pe student în istoria antropologiei, în înţelegerea evoluţiei naturale şi în perceperea emancipării spirituale prin configurarea modalităţii destul de variate privind înţelegerea integralităţii culturale. Unii autori (D. Bidney [10], B. Malinowsky [84], R. Linton [80]) definesc integralitatea sau integrarea funcţională a culturii prin tendinţa componentelor sistemului cultural de a funcţiona în strînsă conexiune (adică una cu cealaltă). O cultură este integrată funcţional în sensul că toate elementele ei servesc drept mijloace pentru satisfacerea nevoilor psihobiologice şi că instituţiile sale sunt interdependente. Astfel, în cadrul culturologiei noţiunea de cultură este tratată ca un compus (ori produs) al instituţiilor parţial autonome şi parţial coordonate; acest compus (deci cultura) este integrată în baza unor principii antropologice, naturale şi spirituale precum ar fi comunitatea de sînge, contiguitatea în spaţiu corelată cooperării, specializarea activităţilor, valorile comune spirituale, organizarea politică şi socială.

Din perspectivă pedagogică punctăm că fiecare cultură îşi datorează completitudinea şi autosuficienţa axiologică dată fiind satisfacerea gamei întregi de nevoi şi necesităţi fundamentale, instrumentale şi integrative. Este importantă axa axiologică şi praxiologică a culturologiei care

explică şi argumentează demersul eronat că fiecare cultură poate acoperi doar un mic segment din extensiunea potențială a culturii umane. Se accentuează şi se evidențiază prin acest curs de culturologie că numai culturile particulare sunt unități reale, iar cultura universală ființează, deoarece în toate societățile umane se găsesc instituții care au funcții identice în satisfacerea nevoilor oamenilor, ea fiind astfel un rezultat al unui proces de abstractizare. Cursul respectiv concepe fiecare cultură drept o entitate completă, suficientă sieşi; este important ca studentul să înțeleagă realitatea că în cadrul fiecărei culturi nu există elemente care să nu fie funcționale. Toate componentele unei culturi sunt egal satisfăcătoare şi nu există posibilitatea privind manifestarea unor tendințe disfuncționale. O cultură este integrată ca expresie a realității că prin instituțiile sale ea satisface cerințele şi solicitările umane.

- *Cursul de culturologie* pune ca direcție educațională şi integrarea formală sau estetică a culturii. Promovarea unui principiu formal al integrării culturii se organizează prin disocierea formei de conținutul culturii. Caracterul integrat, unitar al unei culturi este expresia coerenței sale formale, estetice, a stilului său propriu ce o individualizează în raport cu alte culturi. O definire stilistică a integralității culturale se poate raporta la configuraționism. Or, integrarea stilistică reprezintă vîrful tuturor elementelor integratoare.
- *Cursul de culturologie* îl determină pe student să înțeleagă şi integrarea epistemică a culturii ce reprezintă drept expresie a concordanței comportamentului actual, manifest al purtătorilor unei culturi cu idealurile promovate de cultura respectivă (adică pattern-urile reale şi ideale). *Componenta ideațională* a unei culturi este integrată în măsura în care ideile şi idealurile pe care le cuprinde sunt logic coerente şi armonioase estetic. *Componenta manifestă* este integrată atunci cînd instituțiile şi obiceiurile sunt mutual compatibile şi viabile; într-o cultură integrată oamenii trăiesc mai mult sau mai puțin în armonie unii cu alții şi aproximează normele ideale ale tradiției lor culturale. O viață tradițională presupune o combinație a componentei ideale a celei manifeste; absolutizarea celei din urmă, la oportunism moderat.
- *Cursul de culturologie* îl formează pe student şi din perspectiva de a înțelege integrarea psihologică a culturii ce se manifestă în coordonarea şi armonizarea deprinderilor comportamentale, idealurilor, atitudinilor şi intereselor purtătorilor săi. Este important ca studentul să conştientizeze conceptul de „structură a personalității de bază" pe care l-au propus antropologii ca mijloc de evaluare a integrării culturale. Prin utilizarea acestui concept este posibil a identifica punctul focal al integrării culturale în numitorul comun al personalităților indivizilor care participă la cultură.

Un aspect esențial al *formării culturologice a studentului* îl constituie receptarea privind integrarea fenomenologică a culturii ce este manifestă în consistență logică şi coerența unei culturi. Fiecare cultură are o consistență şi o coerență ce sunt deopotrivă logice şi estetice. O cultură este o

configurație de pattern-uri stilistice; fiecărei culturi îi este caracteristic un super-stil sau un pattern dominant, servind la integrarea diferitelor sale elemente, însă valoarea este cea care determină tendința către consistență a comportamentului la nivelul individului şi al grupului. Punctul forte al acestui demers îl constituie ierarhizarea valorilor, deoarece integralitatea culturală reprezintă rezultatul împărtăşirii aceloraşi valori, a unor orientări de valoare fundamentale.

Comportamentul, idealurile, gusturile, necesitățile, receptivitatea, interesele etc. reprezintă diferite aspecte ale culturii omului. Cultura este definită de prof. Vl.Pâslaru drept „axiomă a educației, căci cel ce este educat nu însuşeşte doar valori create de omenire, ci, însuşindu-le, îşi creează propriile cunoştințe, competențe, atitudini etc.” [105, p. 6].

De aici, cultura este existența conştientizată sau conştiința finalizată în existență. Dar o condiție esențială în sensul acesta privind actul de cultură, dar şi de creație, este aceea a gradului de libertate individuală, dar mai ales socială în care se zămisleşte atare act. Cultura prin libertate şi creație se dezvoltă, evoluează, căci la nivel social libertatea asigură cadrul necesar pentru un nivel calitativ superior al creației. Libertatea este indisolubil legată de actul creator, atît de creația exterioară, cît şi de cea interioară [9, p. 142]. Fără creație, libertatea este un nonsens, o factice scormonire. N. Berdiaev merge chiar pînă la identificarea lor. Pentru el, libertatea este forța creatoare pozitivă şi nu un arbitrar negativ, fără țel şi conținut; este forța spiritului de a crea din sine. Libertatea reală este energia creatoare interioară a omului, este maturitatea lui. Ea se află „în afara raporturilor de cauzalitate. Raporturile de cauzalitate fac parte din lumea obiectivată a fenomenelor, în timp ce libertatea este o spărtură în această lume". Ea este înrădăcinată în lumea Spiritului [Ibidem, p. 128-130]. Libertatea este principiul spiritual în om; cîtă spiritualitate, atîta libertate, atîta creație.

Valorile educaționale se completează, se împletesc, pentru a determina în final valoarea-scop, şi anume, personalitatea culturală, caracterul moral. Rolul valorilor educaționale este de a guverna apariția principiilor şi criteriilor care explică judecățile noastre axiologice de ordin estetic, moral, religios [47, p. 80].

Valorile culturale influențează valorile educaționale, acestea din urmă dezvoltîndu-se în baza actelor creative ale celor supuşi procesului educațional. Interferența acestor acte potențează valorile culturale ale întregii societăți. Astfel, creația expresivă, creația productivă, invenția, creația inovatoare şi creativitatea emergetică stau la baza modelării personalității elevilor şi studenților prin perpetuarea acestor niveluri ale creativității. Anume perpetuarea lor în sistemul educațional condiționează interacțiunea valorilor culturii (naționale şi universale) cu valorile educației culturale (obiective, conținuturi, metodologii, epistemologie).

Finalitatea oricărui act de cultură o reprezintă creația de valori. Cum se integrează valorile culturii în educația culturală? Este important să precizăm că valorile-idealuri, valorile-bunuri,

valorile lucrurilor şi valorile persoanelor sunt esenţa fiinţei umane. Fără acestea omul îşi pierde istoricitatea sa ca *homo contemplativus*, ca *homo activus* şi ca *homo constructivus*. De aceea şi valorile se caracterizează prin istoricitatea lor.

A vorbi despre o cultură vie şi despre un sistem de valori activ înseamnă implicit a vorbi despre conflicte axiologice. În plan educațional, conflictul valorilor este "radiografiat" de profesorul C. Cucoş pe multiple registre. [Ibidem, p. 82].

Direcția privind integrarea istorică în cadrul culturologiei o reprezintă continuitatea în timp a culturii, capacitatea de a se constitui ca un proces continuu şi unic, ireversibil, de tradiții şi experiențe.

Alături de această integralitate, cea teleologică şi funcțională în cadrul culturologiei o definim prin integrarea elementelor unei culturi privind realizarea unui scop ori a unui obiectiv.

Nu mai puțin importantă în cadrul culturologiei este şi integrarea mitologică. Considerarea aportului mitului în realizarea integrării culturale este subliniată în cadrul culturologiei prin rolul pragmatic al acestuia şi prin posibilitatea privind instituirea unui pattern mitologic al unei culturi, dezvăluindui-se motivațiile de aderență la cultură a purtătorilor lui [182, p. 106-107]. Aceste obiective prefigurează o importantă funcție a culturologiei şi anume cea reglatoare datorită căreia cultura determină comportamentul uman. Din perspectiva individualizării comportamentului omul este cuprins în corelația componentelor lui reactive şi active. În societate sunt remarcate doar acele fapte ale individului care în sistemul culturii sale ele înscriu anumite semnificații sociale, menționează Iu. Lotman [Apud 162, p. 103]. Cu alte cuvinte, influențînd comportamentul uman, cultura determină comportamentul sociotipic al individului [139, p. 37]. Este acel comportament care eliberează omul de luarea individuală a hotărîrilor în situații standard pentru întreaga societate. Acest comportament se evidențiază prin manifestarea unor programe tipice pentru o anumită cultură şi acestea devin reglatorii comportamentului sociotipic, care pot fi încadrați în noțiunea de tradiții. Culturologia face distincție între tradiție şi obiceiuri în baza comportamentului sociotipic şi a stereotipurilor culturali. În etnopsihologie tradiția este învățată şi transmisă din generație în generație care vizează trăsăturile caracteristice, atitudinile omului față de lume, valorile, interesele, convingerile, normele de moralitate; în etnopsihologie obiceiul este tratat ca forme neschimbate sau ca stereotipuri comportamentale.

Dimensiunea culturologiei se evidențiază prin noțiunile pozitive psihologice:

- individualism – colectivism (orientarea scopurilor individuale ori de grup);
- gradul toleranței la abaterile ori la devierile de la normele culturale luate sau primite de individ;
- gradul de evitare sau al necesității regulilor formale culturale;

- masculinitatea-feminitatea aprecierii în cultură a calităților stereotipice pentru bărbați şi femei şi gradul stimulării sau al încurajării rolurilor tradiționale;
- aprecierea naturii ființei umane ca „bună", „rea" sau „amestecată";
- gradul dificultății şi diferențierii culturii;
- controlul emoțional, gradul de exprimare a expresivității şi afectivității;
- distanța dintre individ şi „putere", gradul inegalității;
- maximizare-minimizare a diferențelor comportamentale în dependență de circumstanțe;
- dihotomia om-natură (gradul de dominare a omului asupra naturii sau viața în armonie cu natura).

Culturologia diferențiază cultura după orientarea în timp (trecut, prezent, viitor) şi după gradul preferențial al activității omului (tendința lui de a fi, de a deveni, de a face).

Opozițiile psihologice ale culturii îl fixează pe individul uman în dielma că trăieşte el într-o cultură „scrisă" ori în una „nescrisă"; în culturile „scrise" omul îşi alege strategia comportamentului său pornind din efectul legăturilor sau din eficacitatea expectanței, iar în culturile „nescrise" omul îşi alege strategia comportamentului său în baza orientărilor asupra obiectelor, semnelor etc. [169, p. 35-47].

Măsurarea culturilor cuprinde diferite elemente cantitative ce reglează comportamentul individului în societate numite „sindromuri culturale" (H. Triandies) [125, p. 3]. Acestea reflectă stimularea necesității culturale, dorințele, scopurile individului sau ale colectivului. Orientarea individualistă este specifică pentru culturile contemporane, iar orientarea colectivă este specifică pentru culturile tradiționale în care subiectivismul individului nu se cultivă, ci, invers, se menține ideea realității, a unității omului cu lumea. În acest context culturologia evidențiază următoarele atribute ale culturii individualiste şi colectiviste:

- determinarea eu-lui (cultura colectivistă urmăreşte eu-l în interdependență cu alții, iar cultura individualistă vede eu-l autonom şi independent de grup);
- structura scopului (cultura colectivistă pilotează scopurile personale fiind în corespundere cu cele ale grupului, iar cultura individualistă dă prioritate scopurilor proprii unei persoane);
- accentul asupra normelor şi atitudinilor (în cultura colectivistă normele reglează comportarea tuturor indivizilor şi simțul datoriei şi obligațiilor colective, iar cultura individualistă ține de comportamentul individual, de atitudinile, necesitățile, drepturile individuale);
- accentul asupra interconexiunii şi raționalismului (cultura colectivistă susține atitudinea „comunei" spre folosul tuturor, iar cultura individualistă susține realitățile de tip relațional) [172, p. 151].

Aceste atribute ale culturologiei sunt principiale în orientarea principală a oamenilor de cultură şi artă privind conținutul culturii ca un material de construcție a mentalității individului şi a colectivului, ca unul dintre principalele elemente ale tradiției ce reglează comportamentul social şi individual al omului.

Valorile fundamentale general-umane pot fi depistate în toate culturile deoarece ele corespund cerințelor universale ale existenței umane. În general, viața omului şi a culturilor reprezintă o abatere între regulă şi excepție. Natura ca şi omul, stau sub legi: omul îşi prescrie în plus, pentru comportarea sa, reguli; el instituie, pentru acțiunea sa în lume, norme. Însă, punctează C. Noica, legile, regulile, normele admit în fapt abateri [98, p. 11]. Aceste abateri se ivesc în baza tipurilor de om din perspectiva tipurilor de cultură. Culturologia evidențiază cinci tipuri de excepții: unele care afirmă regula, altele care o confirmă, cele care o lărgesc, cele care doar o proclamă şi cele care devin ele regulă. Autorul citat afirmă că în comunitatea restrînsă a familiei sau în cea lărgită a societății pe căile însingurării cu sine sau pe cele ale supunerii la ceva mai înalt, stăruie rînduieli, comandamente, decaloguri sau prescripții, peste tot. În acest contest, culturologia îl ajută pe om în cunoaşterea legilor prin cultura națională şi universală.

Dimensiunea educativă a culturologiei relevă răspunsul întrebării dacă se definesc oamenii şi culturile numai pe temeiul principiilor pe care le invocă sau se definesc mai degrabă prin marginea de abateri pe care o îngăduie aceste principii, adică în ce raport stă omul față de legea sa şi în ce raport se află manifestările culturii sale şi fondul ei de principii. Urmînd gîndul acesta, culturologia face distincție dintre o configurație culturală şi o cultură deplină (O. Spengler, A. J. Toynbee) [202, 123]. Configurațiile (aparținînd cîte unui singur popor sau conglomerat închis) nu au cultivat şi nu cultivă omul deplin, în toate versiunile lui. Cultura înglobează realitățile materiale şi spirituale (religii, sisteme de cunoştințe, rînduieli sociale) regăsindu-se permanent în raportul fundamental dintre *Unu şi Multiplu* (sub ultimul, punctează C. Noica, se înțelege atît diversitatea calitativă, cît şi pluralitatea cantitativă). Prin dimensiunea culturologică, acest *Multiplu* nu înseamnă acelaşi lucru cu unificarea unui divers, ci, în cazul culturii, înseamnă diversificarea *Unului*. Or, în cultură există unități care strîng laolaltă un divers, iar pe da altă parte există unități care se diversifică ele însele [98, p. 43].

Culturologia reprezintă un cîmp problematic pentru învățămîntul superior universitar a cărui extensie s-a produs concomitent pe orizontala conexiunii cu alte discipline de studiu şi pe verticala diacronomiei revelatoare de sensuri, evoluții, tipologii etc.

Următoarele acțiuni au constat în analizarea modelului în care pot fi atinse obiectivele cursului disciplinei şi găsirea căilor de sporire a eficienței cursului, modelului elaborat.

La elaborarea conținuturilor, obiectivelor accentul a fost plasat pe funcția formativă a acestora în pregătirea viitorilor absolvenți pentru integrarea lor socială şi profesională.

S-a pornit de la criterii, funcţii, structură, sistem pentru a se ajunge la o conceptualizare. Volumul de cunoştinţe propus a reperat pe elemente formative, incluzînd domeniile cognitiv, psihologic, afectiv.

Cuirriculum universitar „Culturologie", Modelul elaborat au parcurs următoarele etape:

- proiectarea;
- realizarea;
- evaluarea;
- introducerea unor corective.

Curriculum-ul universitar „Culturologie" a debutat cu regîndirea preliminariilor, cadrul conceptual, administrării disciplinei, obiectivelor generale şi a celor de referinţă compartimentate (total 10) şi a modulelor şi submodulelor (total 10). Strategiilor de *predare–învăţare–evaluare* a disciplinei, cît şi a standardelor la nivel de aplicare, integrare profesională.

Modelul pedagogic de formare a orientărilor axiologice la studenţi din perspectiva culturologică

CULTUROLOGIE . VALORI		
ORIENTĂRI AXIOLOGICE	**Obiective:** domeniul cognitiv (cunoaştere, înţelegere, aplicare, analiza, sinteza, evaluarea); domeniul afectiv (receptarea, reacţia /răspunsul, valorizarea, organizarea.); domeniul psihomotor (percepţia, dispoziţia, reacţia dirijată, automatism, reacţia complexă, adaptarea, creaţia).	**ORIENTĂRI AXIOLOGICE**
	Valori general-umane: BINELE. ADEVĂRUL. FRUMOSUL. SACRUL.. LIBERTATEA.. Valori culturale perene: cinstea, omenia, bunătatea, dragostea şi supunerea faţă de Dumnezeu, transmiterea civilizaţiei umane din generaţie în generaţie, păstrarea monumentelor materiale şi spirituale ale culturii, preţuirea patrimoniului cultural, limbii materne etc.	
	Tradiţii culturale: cultul sacrului; cultul Patriei; cultul strămoşilor; cultul omeniei, al binelui şi frumosului; lumea spirituală a personalităţii şi capacitatea ei de a se autorealiza; atitudini valorice, de receptivitate la producţiile culturale spirituale; dezvoltarea spirituală a omului etc.	

	Condiţii cultural-pedagogice: 1) interne - experienţă în domeniu; motivaţie pentru sarcină; 2) externe, referitoare la: realizarea procesului de predare – învăţare – evaluare: elaborarea portofoliilor de creaţie, generarea ideilor, sesizarea contradicţiilor, transferul cunoştinţelor şi capacităţilor în situaţii noi, elaborarea asocierilor; acumularea şi utilizarea experienţei culturale; elaborarea obiectivelor, planificarea şi utilizarea raţională a timpului, autoorganizarea şi autoevaluarea; instituirea a unei atmosfere de colaborare, lipsite de anxietate; eliminarea atitudinilor de blocaj; stimularea activităţii de rezolvare a problemelor în mod individual şi prin cooperare.	
	Metode, mijloace, factori: analiza datelor, studierea literaturii, chestionarea, observarea, demonstrarea, modelarea, experienţa dirijată, conversaţia, explicaţia, naraţiunea, exerciţiul dirijat, nedirijat, probe scrise: testul, proiectul, rezolvarea de sarcini, portofoliul didactic, probe orale: expunerea comentariului, probe practice: investigaţia, lucrări practice, lucrări de laborator, Evaluare de tip Delphi, Autoevaluarea-autocontrol şi autoapreciere posibilă prin diferite forme, etc.	
	Finalităţi: creşterea interesului faţă de misiunea înaltă a culturii; autoeducarea de sine cu inteligenţă, bunăvoinţă, milostivitate, cumsecădenie, toleranţă; înţelegerea importanţei sociale şi educaţionale a esenţei şi structurii culturale; cercetarea culturii ca o dezvoltare istorică, multilaterală; exersarea deprinderilor de comportament civilizat în spiritul tradiţiilor de bună cuviinţă; preţuirea limbii materne; cunoaşterea unităţii şi totalităţii civilizaţiei mondiale; stimularea unei profunde stime faţă de cultura popoarelor etc.	
	Valori ale culturii materiale şi spirituale	
	Concepţia şi practica pedagogică culturală. Idealul educativ	
CULTUROLOGIE . VALORI		

Modelul pedagogic de formare a orientărilor axiologice la studenţi din perspectivă culturologică rezultă din logica şi sarcinile cercetării. El reflectă în plan conceptual şi curricular demersul pedagogic de formare a orientărilor axiologice.

Realizarea Modelului demarează de la trasarea obiectivelor pe domenii, care în procesul nemijlocit de proiectare pot fi plasate în obiective operaţionale, de referinţă etc.

Etapele a două şi a treia prevăd în sens larg Conținuturile care reflectă valori general-umane şi tradiții culturale care sunt interconexe. În scopul asigurării unui suport educațional eficient au fost stabilite condițiile cultural-pedagogice (interne şi externe), care vor fi realizate printr-un şir de metode, mijloace, factori de natură inovațională, fiind în concordanță cu abordarea curriculară.

Finalitățile/competențele închee etapele modelului de formare a orientărilor axiologice la studenți, care pe departe nu epuizează numărul lor, fiind constrînşi de spațiu. Astfel se conturează un ideal educațional al viitorului om de cultură şi artă.

2.2. Evaluarea experimentală a Modelului pedagogic prin valorile culturologice şi profesionale achiziționate de studenți în cadrul disciplinei „Culturologie"

Cercetare ne-a orientat la proiectări legate de educația şi formarea culturologică a studenților din perspectiva renovării învățămîntului superior artistic.

Validarea prin experiment a *Curriculumului disciplinei „Culturologie"* a început în anul 2004. În acest scop au fost instruiți studenții antrenați în experiment şi cadrele didactice care predau aceste disciplină.

Experimentul propriu zis a fost precedat de următoarele acțiuni:

- Documentarea cu surse bibliografice în domeniu;
- Cercetarea conținuturilor existente;
- Examinarea perspectivelor unui Curriculum posibil de educație culturologică.

Dacă vom face o retrospectivă a culturologiei ca disciplină de studiu în învățămîntul universitar din republică vom observa că elemente ale cunoştințelor culturologice erau incluse în programele de filozofie pentru instituțiile superioare de învățămînt din ex-U.R.S.S. încă începînd cu anul 1960, însă ca ştiință cu statut autonom nu a putut cunoaşte o răspîndire largă în sistemul de învățămînt sovietic.

Plasarea accentului în favoarea culturologiei s-a produs la începutul anilor 90 ai mileniului trecut, cînd au fost înlăturate din sistemul învățămîntului superior materialismul istoric şi comunismul ştiințific. S-a recunoscut că dintre curentele socio-ştiințifice existente cel mai preferabil este acel curent de cercetare a societății şi culturii ce s-a format în ştiința sovietică pe parcursul anilor 60-80 sub denumirea „culturologie" ori „ştiințe culturologice". Însă cea mai mare dificultate în introducerea culturologiei în sistemul de învățămînt superior se reducea la faptul că ştiința culturologică autonomă constituia şi pînă astăzi se menține la nivelul unei construcții de elemente ale antropologiei sociale şi culturale occidentale, a sociologiei culturii lui M. Weber [146] şi P. Sorokin [189, 190], a tipologiei cultural-istorice de pînă la revoluție, a ideilor „euroasiaticilor", teorilor civilizaționiste ale lui O. Spengler [202] şi A. Toynbee [123], concepțiilor biotehnice ale lui

L. Gumiliov [155], filozofiei „istoriei ruse" din perioada secolului de argint, filozofiei culturii sovietice creativ-activiste, concepţiilor despre cultură a clasicilor literaturii ruse, şcolilor mitologice şi semiotice ale filozofiei autohtone, cercetărilor semantico-hermeneutice în cunoaşterea artelor etc.

Tendința de a unifica aceste diversități într-un program integrat, sistematizat a constituit-o elaborarea în anul 1992 a primului Standard de Stat al ex-U.R.S.S. *Cu privire la predarea specialității „Culturologie"*.

În învățământul artistic superior din R. Moldova „Culturologia" ca disciplină (specialitate) de studiu a parcurs un itinerar analog celui din ex-U.R.S.S. După anii 90 conținuturile, programele, ghidurile au fost deideologizate, rămînînd a fi la nivel conceptual şi metodologic perimate şi conservatoare.

Schimbările şi tendinţele renovatoare ale învăţământului superior artistic impun o reorientare a paradigmei „Culturologia".

Cu atît mai mult formarea viitorilor specialişti prin educaţia culturologică rămîne tributară trecutului prin conţinuturi şi modalităţi de predare.

În sensul depăşirii şi perfecţionării acestui tribut al educaţiei culturologice, în învăţământul superior (deci şi în cel artistic) s-au introdus teorii şi metodologii contemporane materializate în curriculum-uri, programe, tehnologii etc.

Astfel, în studiul „Teoria şi metodologia curriculumului universitar" [66] se punctează că schimbările paradigmelor politice, sociale, economice, valorice presupun şi reformarea radicală a sistemului educațional. În mod expres este necesar ca în politica reformei educaționale, renovarea curriculum-ului trebuie să ocupe o poziție prioritară, deoarece transformările în domeniul educației sunt întotdeauna rezultatul şi simptomul transformărilor sociale şi trebuie explicate ținînd cont de factorii acestora. De aceea „provocările" lansate de structurile noi în viața societății reflectă şi asupra educației culturologice a studenților ca oameni de cultură.

Personalitatea omului reprezintă forma individuală şi psihologică a culturii sale. Cultura omului astfel semnifică finalitatea proiectului educațional în baza căreia sunt determinați parametrii comportamentali. Deoarece activitatea profesională se axează pe capacitatea studentului de a realiza anumite funcții profesionale, criteriul de apreciere a comportamentului viitorului specialist sunt competențele în ale căror termeni se exprimă standardul finalităților (capacitatea de a realiza anumite obiective prin conexiunea celor trei elemente definitorii ale comportamentului: *a şti, a şti să faci, a şti să fii,* presupunînd o bună fundamentare gnoseologică sau o bună cunoaştere a domeniului).

Se impune **educarea omului orientată pe individualitate** din perspectivă culturală şi civilizatoare – în mod teoretic, ştiinţific şi cu efect practic.

În învățământul superior artistic educația culturologică sintetizează competențele caracteristice tuturor profilurilor şi specialităților relevînd astfel standardul de formare generală a specialistului (competența gnoseologică, prognostică, praxiologică, managerială, de evaluare, comunicativă, de integrare socială, de investigare, de formare profesională continuă). Aşadar, centrarea *Curriculumului psihopedagogic universitar de bază* pe comunicarea socio-culturală şi interumană, pe inserția *socioculturală* a acestuia, pe deschiderea lui către noi concepte şi paradigme educaționale, pe capacitatea lui de autodezvoltare ca sistem autonom în cadrul altor sisteme de cunoaştere, dezvoltare, comunicare şi formare, ne dă dreptul să fundamentăm din perspectivă psihopedagogică şi *Curriculum-ul de educație culturologică a studenților din învățământul superior universitar.*

Acest Curriculum se axează pe formarea cunoştințelor, capacităților şi atitudinilor/competențelor care se formează pe parcursul studiilor la facultate, la nivelurile de dezvoltare, de integrare. Atare abordare cu certitudine solicită activități de selectare, proiectare şi realizare a curricula, adică valorificarea structurii interne a culturologiei, centrată pe cunoştințe cu valoare metodologică avansată, integrabile în module de tip intra-, inter-, transdisciplinar adaptate la condițiile de schimbare socială rapidă. Acest demers metodologic permite adiționări, remodelări, conexări pe care profesorii le pot inserționa din atitudinea lor axiologică față de curricula prin:

- dozarea şi combinarea segmentelor de conținut potrivit situațiilor didactice create;
- însuşirea suplimentară (*de ultimă oră în domeniul culturii*);
- crearea de conținuturi noi (permite conținuturi, apariția unor concepte şi abordări noi, restructurarea planurilor de învățământ).

Caracterul deschis al curriculumului de culturologie permite integrarea anumitor concepții, teorii şi tehnologii privind studiul culturii din perspectiva interdisciplinarității pedagogice, acest demers reflectînd *progresele înregistrate în teoriile epistemologice* care analizează *cunoaşterea ştiințifică*, în general, *cunoaşterea desfăşurată prin ştiințele socio-umane*, în mod special.

În viziunea lui D'Hainaut, interdisciplinaritatea pedagogică reprezintă o variantă a interdisciplinarității ştiințifice care vizează realizarea unor interacțiuni între diversele branşe ale cunoştințelor şi metodologiilor numite „discipline ştiințifice" [Cf. 68, p. 168].

Ea contribuie la reformarea vechilor programe de învățământ care se limitau să stabilească o listă de cunoştințe de predat, avînd în vedere doar o singură disciplină, mărginită de cele mai multe ori la un nivel de educație şi la o latură a educației.

Ca sistem deschis de valori, cultura reprezintă cadrul, contextul şi conținutul educației. Unul dintre rosturile educației este *ridicarea omului din starea de natură (biologică) la cea de cultură.* Educația nu se concepe în afara culturii, ea se realizează în spiritul culturii, prin

transmiterea/receptarea valorilor şi pentru cultură, prin formarea atitudinilor şi convingerilor de respectare a valorilor culturii.

Prin educație se creează deschiderea spre lumea valorilor culturii. Formarea omului cultivat este un obiectiv major al educației, deziderat şi imperativ al ei. A fi cultivat înseamnă a fi receptiv pentru a asimila valorile culturii, a aprecia şi ierarhiza valorile după criterii, a dobîndi libertatea spiritului, libertatea construirii propriului interior spiritual, „ornamentația interioară", cum a numit-o filozoful B. Graciad [Apud 82, p. 49]. A fi cultivat înseamnă a dobîndi capacități de cunoaştere şi înțelegere a lumii, a propriei noastre ființe, competențe valorizatoare sau axiologice. A fi cultivat înseamnă a dobîndi înțelepciunea vieții, rațiunea de a fi.

Personalitatea în formare a individului este modelată cultural, după pattern-urile culturii. Preluînd pattern-urile culturale, ne definim prin ele; pentru a te cunoaşte, spunea filozoful A. Comte, cunoaşte istoria [Ibidem]. Întregul proces educativ se desfăşoară în spiritul culturii, al umanismului ştiințific, tehnic, artistic, al valorilor juridice, morale şi religioase. Cultura este factorul central în determinarea tipului de personalitate de bază (configurația psihosocială comună) şi a celui de personalitate de statut (civic, politic, economic, profesional).

„O cultură nu se moşteneşte, se cucereşte", spunea A. Malraux [Ibidem]. Parafrazînd, o cultură se moşteneşte istoric, dar se cucereşte prin instruire şi educație. Sistemul educațional al societății, prin politica educațională, prezintă ofertele de conținuturi culturale, mijloceşte selecția şi transmiterea lor. Politica educațională stabileşte şi strategiile de sensibilizare pentru valorile estetice.

Educația centrată pe valori este ea însăşi o valoare. Ideile, practicile, instituțiile, ordinea legislativă fac parte din cultura pedagogică. Cultura istorică a gîndirii pedagogice reprezintă tradiția la care trebuie să facem apel, articulînd elementele inovatoare în domeniul teoriei şi al practicii educaționale. Educația centrată pe valori socializează şi umanizează prin modele comportamentale dimensionate cultural. Pattern-urile culturale tradiționale şi moderne sunt elementele de referință în formarea conduitelor exploratorii – de cunoaştere, profesionale, civice, politice.

Conținutul sau curriculum-ul educațional structurează un sistem de cunoştințe şi deprinderi din diferite domenii ale cunoaşterii şi activității practice, ştiințifice, tehnice, artistice. Prin intermediul lor se formează atitudini explicative – de cunoaştere, valorificatoare – de apreciere şi ierarhizare a valorilor – şi creatoare. Menirea instruirii şi educației este de a-l forma pe individ ca receptor, ca producător şi creator de cultură [Apud 82, p. 50].

Educația prin şi pentru cultură are ca scop principal crearea mediului favorabil receptării/asimilării valorilor culturii. Receptarea se realizează la nivel cognitiv pe fondul trărilor afective. Asimilarea valorilor culturii presupune integrarea lor în structurile proprii de cunoaştere şi atitudinale ale studenților. Pentru a avea cultură, scria T. Vianu, trebuie să manifestăm „un patetism

al sufletului"; acesta are două componente: una volitivă, ce presupune energie morală, tensiune lăuntrică, şi una intelectual-sentimentală, ce presupune cunoaştere şi credinţă în valorile culturii [133, p. 157].

Educaţia prin şi pentru valorile culturii, pentru receptarea şi crearea lor este un proces continuu – fiecare nivel de instruire şi educaţie (preşcolar, şcolar, universitar, postuniversitar) este articulat cu cerinţele educaţiei permanente. Educaţia permanentă include modele de educaţie formală (instituţională), nonformală (în afara instituţiilor de învăţământ, complementară), informală (în instituţii de cultură). Educaţia la toate nivelurile trebuie să aibă ca obiectiv major adaptarea şi integrarea în mediul pluricultural al comunităţii. Politicile educaţionale culturale trebuie să stabilească linii strategice de educaţie multiculturală, pentru a facilita dialogul intercultural. Grupe interdisciplinare de specialişti: pedagogi, psihologi, sociologi, antropologi, informaticieni, ingineri de informaţii vor trebui solicitaţi să elaboreze programe educative şcolare/universitare, extraşcolare/extrauniversitare, nonşcolare/nonuniversitare pentru acest obiectiv major. Toţi factorii educativi sunt responsabili faţă de acest deziderat al educaţiei multiculturale: familia, şcoala, biserica, asociaţiile culturale, sportive, societăţile de binefacere – filantropice-caritabile, editurile, mass-media [82, p. 50-51].

Familia este prima şcoală a vieţii în care se conturează identitatea etnică-naţională şi culturală şi disponibilitatea de a accepta, înţelege şi respecta această alteritate.

Biserica are, de asemenea, un mare rol în susţinerea politicii de înţelegere cu toate etniile, popoarele prin promovarea toleranţei religioase. Mişcarea ecumenică mondială contribuie la estomparea asperităţilor şi conflictelor motivate de convingeri religioase diferite, combaterea fanatismului religios.

Şcoala, cu toate nivelurile ei, are răspunderi majore pentru educaţia multiculturală a copiilor şi tinerilor. Deschiderile spre dialogul cultural sunt oferite de planurile şi programele de învăţământ, de curriculum. Fiecare nivel de învăţământ este articulat cu exigenţele educaţiei permanente, iar obiectivul major al educaţiei permanente este adaptarea şi integrarea tinerilor, adulţilor în societatea modernă, pluralistă, multiculturală [Ibidem, p. 51].

Asimilarea valorilor culturii şi interiorizarea lor se realizează în procesul învăţării. „Învăţarea culturală aduce echilibru şi siguranţă personalităţii, lărgime perspectivei, căldura simpatiei, înţelegerea imaginativă şi aprecierea altora, compasiunea, umilinţa şi dragostea de viaţă. Învăţarea culturală formează o minte cultivată, conduce la desăvîrşirea spiritului şi la o fină sensibilitate la tot ce e nobil şi frumos" – s-a exprimat plastic P. Kirpal, filozof şi politolog indian [Apud 51, p. 142].

Învăţarea conduce la cunoaşterea altora prin cultură. Aceasta nu este un scop în sine, ci o modalitate de a crea ambianţa socială a înţelegerii şi toleranţei, a combaterii exceselor naţionaliste,

xenofobe, ambianța favorabilă echilibrului nostru, a stării noastre de confort biopsihic şi spiritual, a „ornamentației noastre interioare” şi în favoarea conviețuirii cu semenii în toleranță şi înțelegere, în pace.

Climatul cultural al comunității (mondial, național, etnic) şi conținutul cultural al educației mijlocesc satisfacerea nevoilor de identitate şi alteritate pentru a facilita o cît mai eficientă raportare la mediile sociale şi fizice. Din perspectivă antropologică şi ecologică, educația este un proces complex de enculturare, de transmitere şi asimilare/interiorizare a valorilor culturii, de formare a comportamentului modelat cultural şi un proces de aculturare, de receptare şi apreciere a specificului cultural al altor comunități naționale, etnice. Procesele de enculturare şi aculturare au ca efecte, în timp, adaptarea şi integrarea în mediul natural şi social, exprimarea în plan profesional, civic, politic la cel mai înalt nivel de autorealizare, comunicarea benefică cu alții, dobîndirea stării interioare de confort spiritual, dezvoltarea intrapsihică pentru o imagine de sine în concordanță cu capacitățile, aspirațiile şi cerințele sociale.

Schimbările în plan economic, politic, cultural sunt adevărate provocări care agită şi alterează viața individului şi a comunității. Pentru a face față schimbării, incertitudinii care ne amenință echilibrul biopsihic, pentru a face față crizei civilizației contemporane, stresului vieții moderne, pentru a preveni sau depăşi starea de alienare (înstrăinare), starea de „deşert spiritual”, este necesar să ne perfectăm capacitatea de rezistență şi adaptare învățînd permanent. Pentru a beneficia de avantajele educației permanente, sunt necesare trei condiții: - crearea unor variate şi flexibile oportunități în temeiul dreptului la educație şi al dreptului la informație – de specializare şi perfecționare profesională, de garantare a accesului la informație prin carte, presă, mass-media, internet, călătorii etc; - stimularea motivației pozitive de învățare, perfecționare; - educabilitatea – interesul pentru învățare, autoînvățare, interînvățare.

Fără îndoială că, în condițiile exploziei informaționale, educația (instituțională) nu mai poate deține supremația pregătirii pentru viață a tinerei generații. Scopurile, obiectivele, formele de organizare a instruirii şi educației formale, curriculum, tehnologia didactică trebuie regîndite şi valorificate în perspectiva educației permanente. În acest sens este necesară articularea pe orizontală şi pe verticală a nivelurilor instruirii, a factorilor educativi. Oportunitățile educative nonformale şi informale (în instituții de cultură, asociații profesionale, sportive, filantropice etc.), politicile care susțin aceste activități trebuie să ia în calcul perspectiva permanenței, creşterea calității vieții [82, p. 51-52].

Obiectivele educației permanente din perspeciva educației prin şi pentru cultură sunt:

- formarea deprinderilor fundamentale pentru supraviețuire (alimentație, odihnă, sănătate, sexualitate);
- însuşirea modalităților elementare de comunicare (gest, mimică, limbaj verbal);

- însuşirea cunoştinţelor fundamentale şi a instrumentelor activităţii intelectuale (scris, citit, calcul, utilizarea calculatorului);
- însuşirea elementelor de bază în cultura generală şi în cultura profesională, de specialitate;
- însuşirea modelelor culturale naţionale, etnice, universale;
- cunoaşterea de sine, cunoaşterea celuilalt şi dezvoltarea trebuinţelor de identitate şi de alteritate;
- dezvoltarea competenţelor axiologice;
- dezvoltarea identităţii şi alterităţii culturale;
- dezvoltarea stabilităţii intrapsihice, a stărilor de confort interior;
- dezvoltarea maximă a capacităţilor proprii;
- prevenirea şi terapia stării de alienare, a stării de „deşert spiritual";
- însuşirea metodelor de autoînvăţare, interînvăţare, autoevaluare;
- formarea conştiinţei şi conduitei morale, religioase, civice, politice;
- formarea atitudinilor şi convingerilor pluraliste;
- elaborarea conduitelor de angajare în lupta pentru o nouă calitate a vieţii;
- formarea şi dezvoltarea motivaţiei pozitive pentru învăţarea continuă, pentru autorealizarea la cel mai înalt nivel posibil datorită capacităţilor, aspiraţiilor, şanselor sociale;
- dezvoltarea capacităţii de comunicare cu semenii, cu alte etnii, popoare, naţionalităţi;
- respectarea diferenţelor, dezvoltarea atitudinilor de toleranţă;
- combaterea snobismului, a intoleranţei;
- cunoaşterea drepturilor, libertăţilor, responsabilităţilor şi obligaţiilor omului şi formarea atitudinii de luptă pentru respectarea lor;
- cunoaşterea problematicii omului şi a planetei: pacea, democraţia, libertatea, ordinea economică şi politică şi implicarea în rezolvarea lor [Ibidem, p. 52-53].

În demersul teoretic şi în etapa de constatare a experimentului privind educaţia culturologică, am găsit de cuviinţă să ne bazăm pe *aspectul axiologic* şi pe *aspectul antropologic*.

Aspectul axiologic determină cultura spirituală a omului care este arena perfecţionării spirituale a lui.

Aspectul antropologic reflectă cultura materială. În acest scop cultura omului cuprinde tot *ceea ce deosebeşte societatea umană de viaţa naturii*, adică toate *aspectele vieţii materiale a omului*. Aici putem atribui sensul sintetic de ştiinţă socială şi culturală generală a omului.

Întrezărind în structura culturii aspectul *material* şi *spiritual*, menţionăm că contrapunerea acestor două părţi poate fi admisă doar în sens gnoseologic. În existenţa lor reală aceste părţi se află într-o legătură indispensabilă, deoarece aşa e conţinutul activităţii umane, iar cultura este rezultatul celei din urmă. E bine cunoscut şi faptul că în corespundere cu divizarea necesităţilor umane în

necesități de ordin material şi spiritual, cultura e privită ca o activitate îndreptată spre satisfacerea acestor necesități. *Cultura spirituală* e un fenomen nu mai puțin complicat decît cea *materială*. Ea îşi are elementele, părțile componente şi structura sa. Din cultura spirituală fac parte: filosofia, ştiința, arta, religia, învățămîntul etc. [112, p. 26].

Cultura, fiind uneori sinonimă cu civilizația, există pretutindeni, acolo unde se află omul în conviețuire cu natura, întrucît cultura este în acelaşi timp un ansamblu de supraviețuiri şi de posibilități, de lucrări moarte şi vii, de obiecte şi de expresii verbale. Or, susține E. B. Taylor, cultura desemnează un întreg complex de ştiințe, credințe, arte, morală, legi, obiceiuri şi alte însuşiri şi obişnuințe dobîndite de omul în stare socială [Cf. 192, p. 18].

Spectrul larg, adică antropologic, şi cel îngust, adică axiologic, al culturii, ne-au permis să relevăm aspectul teoretic al acesteia, care, în fond, îl costituie culturologia. Acestea au pus în evidență aspectele conceptuale (*curriculum-ul psihopedagogic universitar, programa analitică, obiective, conținuturi şi finalități, cunoştințe, competențe cognitive, capacități afective, comportamentale şi profesionale, metodologia predării-învățării-evaluării*), calitatea învățămîntului şi a manualelor, ghidurilor universitare, structurarea formelor organizaționale de învățare (curs, seminar, lucrări de laborator – activități practice), tipologia seminariilor şi formelor (dominante) de predare-învățare, metodele de învățămînt universitar, formularea obiectivelor, valoarea formativă a materialului predat, eficacitatea predării (cunoştințe teoretice, practice, cognitive, productive, creative, atitudini şi valori morale, cercetare ştiințifică), dinamica/scadența randamentului învățării în cadrul cursului predat. Profesorii nu au avut argumente convingătoare pentru a aduce exemple şi cifre concrete privind curriculum-ul şi calitatea învățămîntului universitar: nu au efectuat cercetări ştiințifice în contextul acesta, nu cunosc idei inovatoare din domeniul curricular ce le-ar fi aplicat, nu pot determina coerența verticală şi orizontală la nivelul de arii curriculare, nu pot numi componentele ce se pretează standardelor universitare (planul de învățămînt, obiective şi finalități, profesiograma, metodologia predării, obiective de evaluare, conținutul învățămîntului). Aceste aspecte au fost verificate în baza testelor şi sondajelor efectuate în mediul universitar.

O situație aparte o reprezintă cunoştințele studenților şi profesorilor lor privind noțiunile, esența şi conținuturile culturologiei. Astfel, carențe serioase şi lapsusuri multiple au fost depistate în răspunsurile acestora privitor la specificul ştiințelor socioumane, la etimologia cuvîntului „culturologie" şi semnificațiile acestuia, la clasificarea culturilor, la religiile mondiale, la conținutul civilizației, la metodele de analiză culturală, la dinamica socioculturii, la arhetipurile culturii, la tipologia istoriei culturii, la filozofia culturii, la om ca ființă socioculturală, la antropologie, la cultură, la istoria culturii şi civilizației etc.

Conținuturile planurilor de învățământ universitar artistic, programele existente, nu fortifică esența culturologiei, cu atît mai mult, chiar şi anumite probleme ce țin de cultură, antropologia culturii. Au demonstrat-o şi cele 109 răspunsuri date de studenți şi 47 răspunsuri date de profesorii acestora, de la FADMA de la AMTAP, care nu pot (nici nu au posibilitate) să conceptualizeze curriculum-ul, inventarul didactic şi tehnologiile educaționale privind studiul culturologiei. Reieşind din aceste realități am inițiat experimentul pentru a elabora curriculum-ul de culturologie în învățământul universitar artistic.

Pentru a realiza experimentul, am mers pe ideea *dacă studenții şi profesorii lor pot concepe culturologia din perspectiva cunoaşterii anumitor categorii ale acesteia* şi anume: obiecte culturale (artefacte, compoziții culturale, forme în materia lor, expresii simbolice, configurații şi sisteme, noncultura în general); procese culturale (geneza, dezvoltarea, formarea, funcționarea, distribuția culturii); particularități culturale (funcționalism, semantism, comunicativism, valorizare, tehnologizare, universalism, laconism, tipic); funcții culturale (sociocultura, receptarea mediului ambiant, selecția şi translarea experienței sociale, schimb de informații); modalități culturale (evoluție, modernizare, progres, degradare, distructivism, ciclism); importanță culturală (hermeneutica culturală); simbolism cultural (semne, figuri, atribute, imagine, texte şi coduri culturale, semantica culturală); valori culturale (vitale, materiale, memoriale, artistice, ideologice, spirituale, religioase, orientare existențială).

Proiectarea şi evaluarea *Curriculum-ului educației culturologice în învățământul superior artistic* a avut ca repere teoriile referitoare la schimbarea interioară a studenților şi profesorilor. Deoarece schimbările interioare cer timp, iar schimbările sociale nu aşteaptă, educația tradițională culturologică în învățământul superior trebuie compensată cu alta care să fie în măsură a răspunde cerințelor actuale ale unei societăți ce presupune în numai cîteva decenii o schimbare fundamentală înspre un nou mod de viață, pe noi modele de educație. Din punctul acesta de vedere şcoala superioară este privită ca un spațiu public, ca o instituție socială cu funcții multiple. Produsul acesteia fiind intelectualul, am avut scopul să argumentăm ştiințific (teoretic) şi să validăm experimental aria disciplinelor de studiu privind educația (formarea) culturologică a intelectualului în învățământul superior universitar artistic. Ne-a interesat în mod expres şi atitudinea (dar şi aptitudinile) profesorilor privind conținutul şi obiectivele unei atare educații, competențele profesionale ale acestora în domeniul respectiv. Credem cu certitudine că Universitatea trebuie să stea în fruntea luptei contra ignoranței, inculturii şi sărăciei umanului. Situația în afara unui asemenea demers, cu voie sau fără voie, a oricărui student îi anulează acestuia demnitatea academică şi statutul său profesional. Căci setea de cunoaştere, de deschidere spre cultura generală a studenților este reală şi ea poate fi probată în facultăți, de orice profil ar fi ele.

Abordarea în lucrare a fenomenului culturologic este făcută în raport cu procesul făuririi marilor valori, cu societatea, cu natura, cu statutul umanului. Experimentul realizat a putut da răspunsuri la întrebări legate de relația cultură-natură, cultură-inteligență, condiția omului instruit, funcțiile modelatoare ale culturii, statutul de om cult, cultură şi calitatea vieții umane. Scopul experimentului a constat în depistarea gradului de conştientizare de către studenți şi profesori a noțiunii de *culturologie*, de gradul de cunoaştere a esenței culturologiei cf ştiință, a nevoii de a-şi explica actualele lor structuri de gîndire şi susținere prin structurile pregătitoare şi constitutive.

Am realizat experimentul pentru a ne convinge că studenții şi profesorii arată, ori nu arată conştiința faptului că istoria nu poate fi concepută decît prin valori culturale ale trecutului care trăiesc în timpul şi în coştiința prezentului, dar nu numai ca reminiscență, ci ca forță motrice care influențează prezentul pentru a se depăşi.

Experimentul s-a desfăşurat în anii de studii 2004-2005, şi a cuprins un eşantion de 109 studenți (52 în eşantionul de control; 57 în eşantionul experimental) şi cadrele didactice care predau această disciplină. (Tabelul 3).

Tabelul 3. Eşantioane

Tip eşantion	Nr. Studenți	Grupa	Nr. studenți	Total
Eşantion experimental	57	Actorie (anul I-II)	33	109
		Regie (anul I-II)	24	
Eşantion de control	52	Dramaturgie (anul I)	16	
		Scenografie (anul I)	19	
		Culturologie (anul II)	17	

Cu acest scop s-au aplicat chestionarele elaborate de către noi, urmărindu-se prin această acțiune obținerea datelor în scopul proiectării *Curriculumului educației culturologice* şi *Modelului* respectiv.

La elaborarea chestionarelor s-a pornit de la ceea ce a precedat realitatea existentă în domeniu cu ținută la viitorul apropiat prin educația culturologică a studenților şi formării viitorului specialist. Chestionarele au inclus „blocuri" cu întrebarea – generic şi răspunsurile care urmau a fi alese de către studenți la etapa inițială şi la cea realizată după programul formativ (vezi Anexa 3 pag. 135).

Datele obținute după gradul de semnificație şi relevanță prezintă un tablou pe baza căruia s-au făcut concluziile de rigoare. Acestea din urmă ne-au determinat să introducem corective pe parcurs, în scopul realizării eficiente ale obiectivelor generale a cercetării. (Tabelul 4)

Tabelul 4 . Răspunsurile la chestionare (Anexa 2)

Nr. d/ord. itemilor-aplicații	Chestionarea inițială	Chestionarea realizată după programul formativ	
	Eşantion total (109 stud.)	Eşantion de control (52 stud.)	Eşantion experimental (57 stud.)
	%	%	%
1	32	35	58
2	19	27	51
3	37	40	69
4	42	48	70
5	28	15	54
6	25	29	44
7	34	19	51
8	32	29	45
9	29	23	49
10	39	29	51
11	43	38	61
12	13	13	51
13	29	38	56
14	38	29	72
15	30	41	67

Aşadar, dacă inițial 32% din studenți au susținut că psihologia, etnografia, lingvistica fac parte din domeniul socioumanist, atunci la etapa finală în eşantionul experimental numărul lor l-a constituit 58%.

La întrebarea – definiție **„Aliajul valorilor materiale cu cele spirituale, create în procesul dezvoltării şi satisfacerii nevoilor proprii”**, din cele patru răspunsuri posibile:

1. Civilizația.
2. Natura artificială.
3. Cultura.

4. Tezaurul mondial.

Dacă inițial au optat pentru „cultură” doar 19 %, apoi la etapa finală s-a ajuns la 51%. Este salutabilă această schimbare calitativă, mizîndu-se pe fenomenul, domeniul cultură.

Astfel pentru următoarea întrebare „**Ce este cultura?**” la etapa inițială 37 % din studenți au indicat „Modul de trai al omului şi societății – material, spiritual, informațional”, ca la etapa finală să se atingă cifra de 69%, ceea ce vorbeşte despre faptul profunzimii înțelegerii **culturii.**

S-a observat o orientare adecvată în ce priveşte **stilul de viață şi mentalitatea purtătorilor.** La început 28% au indicat ca dominantă în societate **subcultura,** crescînd la etapa finală pînă la 54%, adică cu 26%.

Corelarea **cultură materială şi cultură spirituală** este văzută prin flexibilitate de 21-28% din studenți.

Este interesant faptul că din disciplinile menționate care studiază cultura în ansamblu au dat preponderență **culturologiei –** 35% pe parcurs oscilînd între 31-29%. La etapa finală 45%.

Tendințele integrative ale culturologiei au fost delimitate de 51% din studenți la etapa finală, după cum şi la întrebarea „Ce ştiințe alcătuiesc fundamentul teoretic al culturologiei?”. Din respondenți le-au indicat pe toate 100 %. „**Numiți obiectivele generale ale culturologiei**” au înclinat spre ambele obiective prin cele 56%, cele 26% revenind „Descrierea empirică, comunicarea interculturală” şi 18% la „Studierea izvoarelor comune şi specifice, stabile şi variabile în cultură”.

Semnificative pentru chestionare, dar şi pentru experiment, au fost răspunsurile la întrebarea „**Considerați obiectul „culturologie” necesar pentru orice specialitate?**” 72% din studenți au răspuns afirmativ „Da”, adică pentru profilul neartistic – ca disciplină de **cultură generală.**

Ultimul chestionar, prin acceptarea plasării accentului pe studierea valorilor naționale în cadrul obiectului „Culturologie”, a demonstrat că 67% sunt pentru re-orientarea Curriculum-ului de la valorile naționale la cele general – umane.

În urma etapei de finisare a experimentului şi prelucrării statistice a datelor obținute s-au înregistrat unele progrese, care au confirmat justețea obiectivelor trasate, privind educația culturologică a studenților şi formarea lor ca viitori specialişti. Dintre acestea vom menționa:

- orientarea socioumanistă a disciplinei;
- identificarea culturii cu mediul de trai, social, material, informațional;
- selectivitatea mai riguroasă a valorilor şi nonvalorilor;
- tendințele integrative ale culturologiei şi obiectivelor ei;
- extinderea ariei de studiere la orice specialitate;
- preponderența valorilor naționale cu extindere spre cele general – umane.

Datele obținute, în ansamblu, sunt relevante venind cu argumente în favoarea *Curriculumului de educaţie culturologică* şi formare a viitorilor specialişti în domeniile respective. (Histograma1)

Histograma 1. Dinamica schimbărilor semnificative produse la studenţi FADMA de la AMTAP ca rezultat al implementării *curriculumului la culturologie*

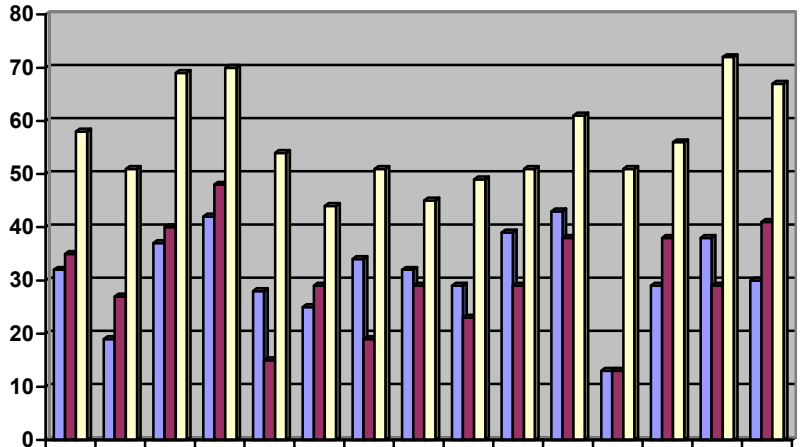

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
eşantion constatare	32	19	37	42	28	25	34	32	29	39	43	13	29	38	30
eşantion de control	35	27	40	48	15	29	19	29	23	29	38	13	38	29	41
eşantion experimental	58	51	69	70	54	44	51	45	49	51	61	51	56	72	67

Politicile curriculare, abordările inovaţionale ne-au determinat să realizăm obiectivul, vizînd implementarea acestor deziderate.

Pentru realizarea acestui obiectiv a fost alcătuit un chestionar structurat pe 6 poziţii de bază cu subpuncte la fiecare din ele. Chestionarul a avut ca suport elaborările realizate din perspectiva reformei curriculare, renovării conţinutului şi calităţii învăţământului universitar.

Opinia studenţilor ne-a sugerat lărgirea spaţiului afectat problematicii cursului „Istoria culturii şi civilizaţiei" într-un context în care culturologia nu există în programa instituţiilor de învăţământ superior. De aceea am elaborat proiectul curriculum-ului de educaţie culturologică. Această proiecţie a fost argumentată şi fondată în baza rezultatelor experimentului.

Dezvoltarea istorică, multilaterală a omului este concentrată în cultura socială a sa. Nici o sferă umană nu este în afara culturii. De aceea culturologia cercetează cultura ca o apariţie istorică şi socială complexă; culturologia studiază esenţa şi structura culturii; corelarea culturii popoarelor lumii. În atare perspectivă experimentul psihopedagogic privind căile de eficientizare a culturologiei prin motivaţii curriculare într-un program integral şi sistematizat stipulează anumite schimbări şi tendinţe renovatoare ale învăţământului superior artistic în baza reorientării paradigmei culturologice. Este posibilă ori nu este posibilă o astfel de reorientare – răspunsul ni l-au furnizat rezultatele obţinute în baza experimentului.

Studenţilor şi profesorilor li s-a propus să se pronunţe vizavi de inovaţiile curriculare

implementate în învățământul universitar. În cadrul şedinţelor de chestionare au fost colectate 109 răspunsuri ale studenților.

Am dorit să relevăm în chestionar şi ideea că realitatea culturii nu poate fi concepută în afara cadrului social, iar cultivarea ei îi revine culturologiei, deoarece făuritorul valorilor culturale, omul, este un produs social, este un „zoon politikon", cum îl numea Aristotel [136, p. 376]. El creează cultura în această calitate, exprimînd idealuri, aspirații sociale, confruntîndu-se prin creația sa cu năzuințele celorlalți oameni, ale unor grupuri mai mici sau mai mari sau chiar ale întregii umanități.

Atît studenții, cît şi profesorii lor, au manifestat cunoştinţe vagi referitor la categoriile culturologice, şi anume:

- normele culturii (reguli, standarde, canoane, tradiții, morală, etică, estetică, stil, cultura muncii şi odihnei, cultura comunicării etc.);
- mediul cultural (teritoriu, construcții, edificii culturale etc.);
- subiecți culturali şi colective culturale (personalitate, familie, grupuri şi colective, clase, sociumuri, organisme sociale, etnosuri, naţii, umanitate);
- procese culturale (asimilare culturală, inculturare şi aculturare, instruire şi educație, sociocultură etc.);
- motivare culturală (interese individuale şi colective, ofertă şi cerere, adaptare, autoidentificare, rolul şi funcția socială a personalității etc.);
- comportament cultural (comportament ceremonial, ritualuri, creativitate, stil de viață, mitologie etc.);
- aspecte culturale ale specialităților (aspecte culturale ale diferitor activități de muncă);
- instituțiile culturale (politica culturală, institute de cultură, organizații de creație, mass-media culturală etc.);
- tipologie socială a culturii (cultura elitară şi populară etc.);
- tipologia istorico-culturală (particularități etnice şi sociale ale culturii);
- relații interculturale (toleranță culturală, sinteză culturală etc.).

Inovațiile curriculare în învățământul universitar au fost evaluate prin cele 109 răspunsuri ale studenților din perspectiva aspectelor conceptuale şi ale dezvotării curriculumului universitar. Au fost reliefate două momente esențiale privind renovarea curriculumului şi anume:

a) necesitatea anumitor schimbări prin introducerea unor componente noi şi prin elaborarea unei noi concepții a curriculumului universitar.

b) necesitatea anumitor schimbări în formele, strategia, metodologia învățării şi în procesul de predare.

Aceste relevări au prefigurat esența realității învățământului universitar din perspectiva curriculum-ului privind cultivarea culturologiei care își fondează elaborarea în baza ideii că omul contemporan este agitat zilnic de un mare număr de stimuli care îl aruncă dincolo de el însuşi, în exterior: anxietatea politică şi economică, televiziunea, presa, spectacolele, muzica zgomotoasă, trepidația vieții în general. Ea va trebui să regăsească drumul spre el însuşi, să se întoarcă în el însuşi prin revalorificarea culturii; viața lui astăzi se trece într-o lume de hîrtie şi de zgomot, dar nu într-o lume de oameni.

În cele 109 răspunsuri ale studenților şi profesorilor participanți în cadrul chestionării privind explicarea, conştientizarea şi motivarea noțiunii de culturologie, s-a reliefat că majoritatea răspunsurilor se refereau la necunoaşterea acestei noțiuni (85 de răspunsuri sau 77,89 %). Doar un număr mic al răspunsurilor au relevat direcția socială şi aplicativă în studiul culturologiei şi sarcinile fundamentale ale culturologiei ca disciplină academică (24 răspunsuri sau 22,11 %).

În urma predării cursului proiectat de culturologie în grupele de control, răspunsurile au relevat alte rezultate însumînd un potențial calitativ nou al cunoştințelor culturologice, crescînd cu 20 %. (Diagrama1).

Diagrama 1.

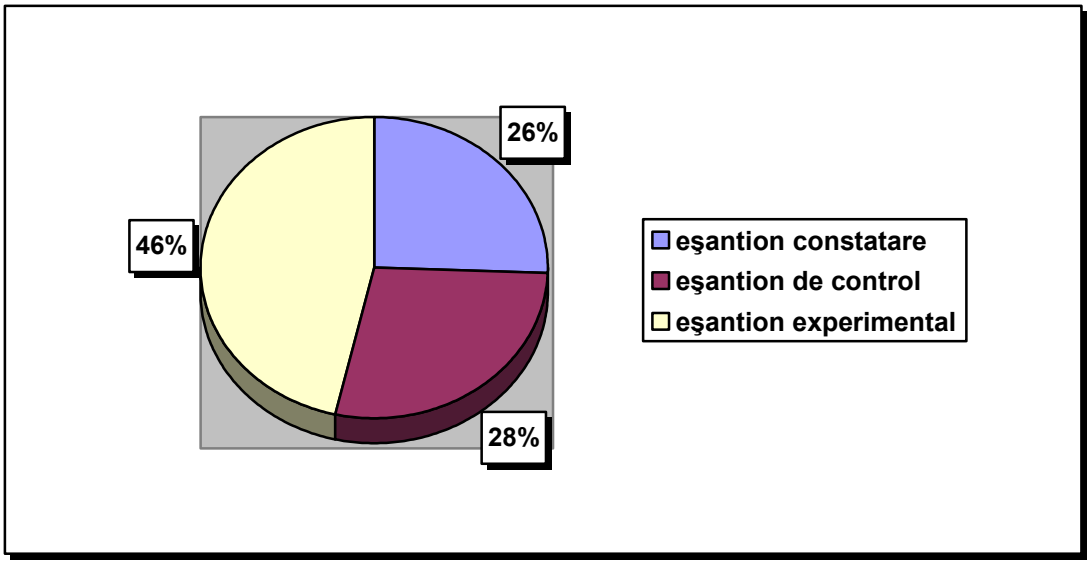

Şi drept motivare a acestei situații, privind necesitatea introducerii culturologiei ca disciplină de studiu în universitate, au fost cele 72 %. Putem conchide că răspunsurile favorizează necesitatea proiectării *Curriculumului de educație culturologică* în învățământul universitar artistic.

Estimările pe bază chestionarilor au evidențiat o diferențiere între eşantioane, crescînd considerabil procentul orientării şi atribuirii disciplinelor înrudite cu culturologia (inițial 32%, final 58%).

Valorile atribuite culturii, la fel şi "**Ce este cultura?**" certifica creşteri respectiv de la 19% la 51%; de la 37% la 69%.

În rezultatul chestionării, experimentului în ansamblu, dacă e necesară studierea culturologiei pentru orice specialitate (profil neartistic) răspunsul afirmativ a constituit 72% din respondenți.

Este interesantă re-orientarea *Curriculumului universitar „Culturologie"*, adică tendința de extindere de la valorile naționale spre cele general-umane, universale pentru care au optat 67% din studenți.

Prelucrarea statistică a datelor obținute, etapa de finisare a confirmat ipoteza cercetării. Dinamica schimbărilor calitative a schimbărilor în urma implementării *Curriculumului la Culturologie* (vezi Histograma 1, Diagrama 1) vorbeşte despre logica cercetării, importanța ei.

Modelul şi *Curriculum-ul* elaborate au confirmat justețea teoretică şi practică, utilitatea lor.

Concluzii la Capitolul II

Fundamentele pedagogice ghidează activitatea de proiectare, realizare, dezvoltare şi evaluare curriculară. Funcțiile generale ale curriculumului se determină în conformitate cu esența lui, valorile educaționale culturale.

Domeniile curriculumului universitar vizează funcționarea acestuia într-un cîmp educațional. În cadrul acestor domenii prin evidențierea tipului de curriculum, mediului curricular, ciclului sau ariei curriculare.

Culturologia reperează pe un proces integrativ şi proiectarea curriculară prevede criteriile de optimizare la nivelul corespondenței pedagogice dezvoltată prin obiectivele formative, conținutul instruirii – educației, strategiei de predare – învățare – evaluare.

Componența teleologică a culturologiei este conceptualizată şi integralizată, contribuind la formarea unui sistem unitar de competențe ale studenților, reprezentînd condiția optimizării şi intensificării procesului de studiere a acestei disciplini.

Culturologia ca disciplină de studiu ghidează pe student spre a cunoaşte domeniile mari care formează sfera culturii, precum: complexul cultural, tipul de cultură, sistemul cultural, aria culturală şi modelul cultural, etc.

Integralitatea culturii prefigurează elaborarea Curriculumului în baza a trei componente (obiectuală, logică, psihologică) din care se compun cunoştințele, capacitățile şi atitudinile. Integralitatea pedagogică pe care reperează curriculum-ul disciplinar vizează transpunerea scopurilor educației culturologice în specificații didactice realizate prin colaborarea unor grupuri de specialități diverse.

Culturologia ca disciplină de studiu anume conduce spre înțelegerea integralității culturale, integrării epistemice a culturii, ajutîndu-l pe student să înțeleagă integrarea psihologică a culturii prin ideal, interes, comportament, atitudini, dar şi prin integrarea fenomenologică.

Disciplina universitară Culturologie precaută cultura ca un tot întreg, aflată în schimbare şi dezvoltare permanentă, în interacţiunea tuturor formelor şi componentelor ei fără analiza amănunţită a anumitor perioade, anumitor domenii sau forme ale culturii.

Culturologia precaută cultura naţională (a Moldovei), dezvoltarea ei de pe o poziţie (sau punct de vedere) şi anume: contribuţia ei la dezvoltarea culturii mondiale, particularităţilor fundamentale ale dezvoltării ei, formelor şi căilor de interacţiune a ei cu alte culturi.

Punctul forte al acestui demers îl constituie ierarhizarea valorilor, dat fiind că integralitatea culturală reprezintă rezultatul împărtăşirii aceloraşi valori, a unor orientări axiologice fundamentale.

Valorile culturale influenţează valorile educaţionale, aceste din urmă dezvoltîndu-se în baza actelor creative ale celor suspuşi procesului educaţional. Prin interferenţa acestor acte se potenţează valorile culturale ale întregii societăţi. Perpetuarea nivelurilor creativităţii în sistemul educaţional condiţionează interacţiunea valorilor culturii (naţionale şi universale) cu valorile educaţiei culturale (obiective, conţinuturi, metodologii, epistemologie).

Dimensiunea culturologiei se evidenţiază prin noţiunile pozitive psihologice de la: individualism-colectivism (orientarea scopurilor) şi pînă la dihotomia om-natura (tendinţa de armonizare a vieţii cu natura).

Culturologia reprezintă un cîmp problematic pentru învăţămîntul superior universitar a cărui extensie s-a produs pe orizontala conexiunii cu alte discipline de studiu şi pe verticala diacronomiei revelatoare de sensuri, evoluţii, tipologii.

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI

Dimensiunea culturală în evoluția personalității a suferit transformări în dependență de epocă, curente, tradiție, tendințe. Valorile s-au manifestat pe întreg parcursul divers, însă valența educațională a culturii a avut un caracter permanent.

Disciplinile care gravitează în jurul semnificației culturii au misiunea de promovare a valorilor naționale şi general-umane, de formare a studentului, viitor om de cultură şi artă, culturologia avînd în acest context statutul de disciplină universitară.

Culturologia îşi trage seva din sistemul de valori a culturii româneşti cu orientare preponderent umanistă, în dependență de limbă de cultură folosită de-a lungul istoriei.

Această ştiința şi disciplină universitară permite de a asigura, de a îmbina organic aspectul general teoretic (filosofic) de studiere a culturii cu cel istoric.

Prin conținutul sau *Culturologia* pretinde a trezi la tineretul studios potențialul de respiritualizare şi resemnificare a vieții, a readuce în circuitul raporturilor interumane valorile general-umane; divinitatea, binele, altruismul, frumosul, dreptatea, echitatea, adevărul ş.a.m.d. şi însăşi *noțiunea de om*.

Studiul culturologiei, în rînd cu alte obiecte ale ciclului umanitar, este actual şi necesar, mai ales, în zilele noastre, cînd are loc tehnizarea domeniilor de activitate umană, cînd consumul imediat, fără iradiere, înăbuşă orizontul spiritual, cînd pulsațiile simțirii se nasc şi mor pe loc, iar intelectul tinde spre petrificare, osificare.

Condiția umană şi sensul formativ al culturii vor da tonul în scrierile şi reflecțiile primilor cărturari, prefigurînd rolul civilizator al educației şi instrucției, cultivarea limbii naționale, descoperînd semnificația civilizației româneşti.

Constituirea *culturologiei* ca domeniu al cunoaşterii a avut ca repere:

- formarea de oameni culți în general;
- răspîndirea culturii laice;
- cele patru elemente ale civilizației (S. Marcovici);
- orientarea iluministă.

Epoca modernă schimbă accentele în dimensiunea educațională a culturologiei, redefineşte conceptul de cultură multiaspectual. Ca noțiune pedagogică fundamentală *cultura* poate fi proiectată transversal la **trei niveluri de reprezentare:**

1. Educația culturologică a fost reconsiderată la nivelurile: conceptual, teleologic, conținutal şi metodologic. Au fost stabilite fundamentele pedagogice de proiectare, realizare, dezvoltare şi evaluare curriculară. In plan axiomatic ne-am raportat la problematica culturologiei, căutand toate deschiderile şi implicațiile semnificative pentru domeniul predării-invățării-evaluării *culturologiei*. Elaborarea *Curriculum-ul universitar de educație culturologică* deschide calea care permite

creşterea semnificativă a eficienței activității de instruire (predare-invățare-evaluare) organizată de profesor la toate nivelurile procesului de invățămînt. Aceasta presupune construirea predării disciplinei la nivelul interacțiunii dintre obiectivele-conținuturile selectate şi efectele formative pozitive vizate pe termen scurt, mediu şi lung;

2. Disciplina în cauză poate fi realizată pe calea interdisciplinarității, integralității culturale, integrării epistemice a culturii, integralității pedagogice. *Curriculum-ul universitar de educație culturologică* a fost elaborat în baza funcțiilor generale în conformitate cu esența, valorile educaționale, culturale; principiilor de proiectare şi dezvoltare curriculară; criteriilor de optimizare la nivelul corespondenței pedagogice dezvoltată prin obiectivele formative, conținutul instruirii-educației, strategiile de predare-învățare-evaluare.

3. *Curriculum-ul disciplinar de educație culturologică* elaborat a transpus scopurile, obiectivele educației culturologice în specificații didactice realizate prin colaborarea unor grupuri de specialități înrudite.

4. *Experimentul* a demonstrat formarea unui sistem de cunoştințe şi capacități din diferite domenii ale cunoaşterii. Prin intermediul lor s-au format la studenți atitudini explicative - de cunoaştere, valorificatoare - de apreciere şi ierarhizare a valorilor culturologice, realizînd menirea formativă de bază prin triada: receptor – producător – creator de cultură.

5. *Modelul pedagogic de formare a orientărilor axiologice la studenți din perspectiva culturologică* certifică metodologia acestui proces în termeni acționali, strategici, în raport cu obiectivele la disciplina *Culturologie.* Conceptualizarea metodologică a modelului determină codul de dezvoltare a orientărilor axiologice, sintetizează dimensiunea umanistă şi dimensiunea culturologică.

RECOMANDĂRI:

1. Pentru proiectanții de curriculum: demersul proiectării Curriculumului va respecta structura constituită din preliminarii, cadru conceptual, adminstrarea disciplinei de studiu, obiective generale şi de referință, conținuturi pe module şi submodule, strategii metodologice, sugestii de evaluare, bibliografie. Se va ține cont de coerența funcțională şi metodologică; centrarea pe subiectul educației, formării; asigurarea unui nivel mediu de generalitate şi complexitate a obiectivelor; selectarea conținuturilor din perspectiva psihopedagogică şi învățămîntul universitar; respectarea principiilor pedagogice ale învățării etc.
2. Pentru cadrele didactice universitare: În cadrul educației culturologice de formare a viitorului specialist se vor lua în considerare viitoarea sferă de activitate profesională, posibilitățile de adaptare, cerințele specifice ciclului, minimul obligatoriu al conținutului programei; în procesul predării se va centra pe subiectul educației prin formarea sistemului cognitiv, praxiologic şi axiologic; se va structura conținutul pe module şi submodule prin respectarea

principiului interdisciplinarității; se vor crea oportunitățile de învățare, respectîndu-se principiile sistematizării, continuității, durabilității învățării etc.

3. Pentru studenți: Se recomandă produse curriculare (programe, ghiduri, note de curs etc.).

ADNOTARE

la teza de doctor în pedagogie **Educația culturologică a studenților în instituția de învățămînt superior,**

Specialitatea 13.00.01 – Pedagogie generală

Autor Mirza Elena

Fenomenele culturii sunt cercetate de diferite ştiințe socio-umanistice, însă fiecare domeniu al cunoaşterii analizează cultura prin obiectivele specifice, delimitînd sfere şi laturi, plasînd accentul pe anumite elemente ale culturii.

In contextul educației, cultura ne-a preocupat sub aspectul istoric prin funcțiile şi posibilitățile civilizatoare, urmărind manifestarea culturală a valorilor naționale din prisma umanistă şi a valorilor general-umane.

Raportînd şi extinzînd termenul «cultură» la domeniul educațional şi formativ din perspectiva culturologiei, constatăm că nu s-au înregistrat orientări şi interpretări renovatoare, deşi, culturologia poate contribui cu mijloace specifice la elucidarea vastei problematici înaintate de cultura contemporană prin funcțiile de cunoaştere, exprimare a fenomenului cultural şi transformatoare a realității sociale şi culturale. Aceasta determină culturologia ca o ramură relativ tînără, pe de o parte, iar pe de altă parte în tratarea ei se limitează la explorările teoretice, într-un fel explicîndu-se obiectivul de bază, şi anume cel de educație culturologică în formarea studenților în instituția de învățămînt superior.

în sensul enunțat, *Modelul elaborat* de *Curriculum la educația culturologică*, avînd argumentarea ştiințifică în baza experimentului psihopedagogic, a reliefat două momente esențiale privind renovarea curriculum-ului şi anume:

(1) necesitatea anumitor schimbări prin introducerea unor componente noi şi prin elaborarea unei noi concepții a curriculum-ului universitar;

(2) necesitatea anumitor schimbări în formele, strategia, metodologia învățării şi în procesul de predare.

Sinteza C*urriculumului la educație culturologică* vizează în mod expres totalitatea capacităților intelectuale dobîndite de către studenți prin studiu şi reflexie ca demers de cultivare a valorilor general-umane şi procesul de subiectivare (momentul cognitiv şi momentul axiologic al culturologiei) şi în procesul de obiectivare (momentul creației şi momentul generalizării şi asimilării critice a valorii culturale). Aceste momente semnifică demersul culturologiei ca disciplină de studiu universitar.

ANNOTATION

for thesis of **Elena Mirza**

"The Culturological Education of students in higher educational establishments"

Speciality 13.00.01 – General Pedagogics

The cultural phenomena are studied by different socio — humanistic sciences, but each domain of learning analyzes culture through specific objectives, outlining areas and features, emphasizing specific cultural elements.

In the educational context, we have been preoccupied by culture from the historical point of view through its civilizing functions and possibilities, watching the cultural manifestation of the national values from the humanistic point of view and from that of the general - human values.

When expanding and referring the term culture to the educational and formative area of the culture science, we realize that there haven't been registered any renovating orientations and interpretations, even though the culture science may contribute with specific means to the elucidation of the vast problematic stated by the modern culture through the functions of learning, expressing the cultural phenomenon, and transforming the social and cultural reality. This determines on the one hand, the culture science as a relatively young branch, and on the other hand, its interpretation is limited to the theoretical explorations, explaining in a way the basic principle, that is the one of cultural education in the formation of students in higher educational establishments.

Having a scientific argument, the *Model of the cultural education from the curriculum* in the stated above meaning, has outlined two essential moments regarding the renovation of the curriculum, that is:

(1) the necessity of some changes through the introduction of new elements and though the elaboration of new concepts of the university curriculum,

(2) the necessity of some changes in the learning forms, strategies, methodology and in the teaching process.

The synthesis of the *Curriculum of cultural education* involves all the intellectual abilities acquired by the students through study and reflection with the aim of cultivating the general - human values and the process of subjectivity (the cognitive moment and the axiological moment of the culture science) and in the process of objectivity (the moment of creation and the moment of generalizing and assimilating the cultural value). These moments signify the approach of the culture science as a university subject.

АННОТАЦИЯ

диссертации на соискание степени кандидата педагогических наук на тему

«Культурологическое образование студентов высшего учебного заведения»

Специальность 13.00.01 – Общая Педагогика

автор Мирза Елена

В контексте воспитания культура интересует нас с точки зрения исторических цивилизационных функций и возможностей, имея ввиду культурный аспект (свойства) национальных ценностей с позиции гуманизма и общечеловеческих ценностей.

Рассматривая понятие «культура» с перспективы культурологии в воспитательной и формативной области, констатируем, что не зарегистрированы инновационные ориентации и интерпретации в этой области, хотя, специфическими средствами, культурология может способствовать раскрытию широкой проблематики, выдвинутой современной культурой через функции познания, выражения культурного феномена и преобразования социальной и культурной реальности. Этот факт определяет культурологию как относительно молодую ветвь, с одной стороны, а с другой стороны её интерпретация ограничивается теоретическими научными разработками, объясняющими основную цель, а именно, роль культурологического воспитания в формировании студентов Высших учебных заведений .

В связи с вышесказанным разработанная модель *Куррикулума дисциплины культурология*, имея научным обоснованием основу психопедагогического эксперимента, выявила два основных момента, касающихся реформы *Куррикулума*, а именно:

1) необходимость изменений посредством введения некоторых новых компонентов через разработку новой концепции *Куррикулума Высшей школы*;

2) необходимость определенных изменений в формах, стратегиях, методологии обучения и процессе обучения.

Синтез *Куррикулума дисциплины культурология* охватывает совокупность интеллектуальных умений, приобретенных студентами в процессе образования и рефлексии с целью формирования общечеловеческих ценностей, как в процессе субъективизации (когнитивный и аксиологический аспект культурологии), так и в процессе объективизации (творческий момент, момент обобщения и критического осмысления культурных ценностей). Эти моменты обозначают сущность культурологии как предмета университетского образования.

TERMENII CHEIE

Culturologie, cultură, educaţia culturologică, formarea individualităţii, autocunoaşterea, comunicarea, curriculum, curriculum centrat pe rezultate, axiologie, dezvoltarea integrală, evaluarea curriculum-ului, modele de proiectare a curriculum-ului, proiectarea curriculum-ului, valori general-umane, tradiţii culturale.

KEY TERMS

Culturology, culture, cultural education, person-formation, self-knowledge, communication, curriculum, outcomes curriculum education, axiology, integrating abilities, curriculum evaluation, curriculum design, curriculum planning models, general-human values, cultural traditions.

КЛЮЧЕВЫЕ ПОНЯТИЯ

Культурология, культура, культурологическое образование, формирование личности, самопознание, общение, куррикулумм, куррикулум ориентированней на результат, аксиология, интегрированное развитие, оценка результатов, модель проектирования куррикулума, проектирование куррикулума, общечеловеческие ценности, культурные традиции.

BIBLIOGRAFIE

1. **Antonescu, G. G.,** *Educaţie şi cultură,* seria Pedagogia sec. XX. – Bucureşti, EDP, 1972, 225 p.
2. **Antonesei, L.,** *Paideia. Fundamente culturale ale educaţiei,* seria Collegium. – Iaşi, Editura Polirom, 1996, 124 p.
3. **Arhip, A., Papuc, L.,** *Noile educaţii-imperative ale lumii contemporane.* – Chişinău, Editura FEP „Tipografia Centrală", 1996, 142 p.
4. **Asachi, Gh.,** *Cvestiea învăţăturii publice în Principatul Moldovei //* Albina Românească. – Iaşi, nr. 5, 1858, 25 p.
5. **Asachi, Gh.,** *Foaie pentru minte, inimă şi literatură //* Foaie literară. – Braşov, nr. 24, 1847, p. 189-190
6. **Asachi, Gh.,** *literele şi slovele //* Albina Românească. – Iaşi, nr. 96, 1844, p. 393
7. **Asachi, Gh.,** *Scrieri alese*. – Bucureşti, Editura Tineretului, 1861, 246 p.
8. **Becleanu – Iancu, A.**, *Geneza culturologiei româneşti.* – Iaşi, Editura Junimea, 1974, 269 p.
9. **Berdiaev, N.,** *Împărăţia Spiritului şi împărăţia Cezarului*. – Timişoara, Editura Amarcord, 1994, 255 p.
10. **Bidney, D.,** *The Concept of Freedom in Anthropology.* – NY, Publisher: Humanities Press, 1963, 291 p.
11. **Bîrsănescu, Ş.,** *Unitatea pedagogiei ca ştiinţă.* – Bucureşti, EDP, 1976, 512 p.
12. **Bîtlan, I.,** *Introducere în istoria şi filozofia culturii.* – Bucureşti, EDP, 1995, 241 p.
13. **Blaga, L.,** *Trilogia valorilor // Opere. Vol.10*. (Ediţie îngrijită de D. Blaga). – Bucureşti, Editura Minerva, 1987, 635 p.
14. **Bloom, B. S.,** *A taxonomy for learning, teaching, and assessing // A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives.* (Editor L. W. Anderson). – NY – London, Publisher: Longman, 2001, 302 p.
15. **Bontaş, I.,** *Pedagogie,* seria Sociologie – politologie – pedagogie. – Bucureşti, EDP, 1994, 327p.
16. **Botgros, I., Franţuzan, L.,** *Epistemologia conceptului de competenţă şcolară //* Univers Pedagogic. – Chişinău, 2006, Nr. 2(10), p. 3-7, 80 p.
17. **Budai – Deleanu, Ion**, *Ţiganiada* (red. Palladi T.), seria Biblioteca şcolarului. – Chişinău, Casa de editură „LITERA", 1997, 368 p.
18. **Buhr, G. K. M.,** *Enzyklopädie zur bürgerlichen Philosophie im 19 und 20.* – Leipzig, Bibliographisches Institut Leipzig, 1988, 597 p.

19. **Burke, P.,** *Varieties of Cultural History.* – NY, Publisher: Cornell University Press, 1997, 344 p.
20. **Callo, T.,** *O pedagogie a integrității. Teorie şi practică*. – Chişinău, CEP USM, 2007, 171 p.
21. **Cantemir, D.,** *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor. Vol. I* (Ediție îngrijită, studiu introductiv, glosar şi indici de S. Toma). – Bucureşti, Editura Minerva, 1999, 279 p.
22. **Cantemir, D.,** *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor. Vol. II* (Ediție îngrijită, studiu introductiv, glosar şi indici de S. Toma). – Bucureşti, Editura Minerva, 2000, 326 p.
23. **Cantemir, D.,** *Opere complete. Vol. I. Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul.* (Ediție îngrijită de V. Cândea). – Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1974, 489 p.
24. **Cantemir, D.,** *Divanul*. (Ediție îngrijită de V. Cândea). – Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1969, 565 p.
25. **Cantemir, D.,** *Descrierea Moldovei.* (Trad. P. Pandrea. Postfață şi bibliografie de M. Popescu). – Bucureşti, Editura Minerva, 1976, 283 p.
26. **Cantemir, D.,** *Sistemul sau întocmirea religiei muhammedane*. (Trad., studiu introductiv, note şi comentarii de V. Cândea). – Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1987, 709 p.
27. **Cara, A.,** *Conceptul libertății în educație: retrospectivă/perspectivă*. În: *Anatomia societății posttotalitare*. – Chişinău, Editura Tehnica-Info, 2002, p. 318-329, 392 p.
28. **Cassirer, E.,** *Un eseu despre om. O introducere pentru o filosofie a culturii umane.* – Bucureşti, Editura Humanitas, 1994, 318 p.
29. **Călin, M.,** *Filosofia educației. Antologie*. – Bucureşti, Editura Aramis Print S.R.L, 2001, 144 p.
30. **Cemortan, S.,** *Bazele psiho-pedagogice ale activității verbal-artistice a copiilor de vîrstă preşcolară* // Autoreferatul tezei de doctor habilitat în pedagogie. – Chişinău, Institutul de Ştiințe Pedagogice şi Psihologice, 1996, 38 p.
31. *Centenar Eminescu 1889-1989, Volum omagial.* (Ediție îngrijtă de Ion Iliescu). – Bucureşti, Editura SŞFR, 1989, 126 p.
32. **Cerghit, I., Neacşu I., Negreț - Dobridor, I.,** şi a., *Prelegeri pedagogice*. – Iaşi, Editura Polirom, 2001, 232 p.
33. **Chartier, R.,** *Modern European intellectual history: reappraisals and new perspectives* (ed. by D. La Capra and S. L. Kaplan). – London, Publisher: Cornell University Press, 1982, 317 p.
34. **Ciobanu, Şt.,** *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă*. – Chişinău, Editura Enciclopedică "Gheorghe Asachi", 1992, 272 p.

35. **Cîndea, V.,** *Milescu şi începuturile traducerilor umaniste în limba română //* Limbă şi literatură. – Bucureşti, nr. 7, 1963, 136 p.
36. *Concepte şi strategii în pregătirea cadrelor didactice*. *Calitatea învăţământului superior // Materialele conferinţei ştiinţifice internaţionale 12–13 octombrie* (com. org.: M. Cioban). – Chişinău, CEP UST, 2006, 376 p.
37. *Concepţia dezvoltării învăţământului în Republica Moldova //* Făclia. – Chişinău, №16, 22 aprilie, 1995, 48 p.
38. *Concepţia educaţiei în Republica Moldova // Antetitlu: Ministerul Educaţiei şi Ştiinţei al R.M.* – Chişinău, Editura Lyceum, 2000, 36 p.
39. **Cojocaru, V.,** *Reforma învăţământului: Orientări. Obiective. Direcţii // Probleme de metodologie*. – Chişinău, Editura Ştiinţă, 1995, 176 p.
40. **Costin, M.,** *Opere. Culegere* (Ediţie critică îngrijită de P. P. Panaitescu). – Bucureşti, Editura pentru literatură şi Artă, 1958, 531 p.
41. **Cristea, M.,** *Sistemul educaţional şi personalitatea: Dimensiunea estetică*. – Bucureşti, EDP, 1994, 159 p.
42. **Cristea, S.,** *Dicţionar de pedagogie*. – Chişinău-Bucureşti, Grupul editorial „Litera International", 2000, 398 p.
43. **Cristea, S.,** *Fundamentele pedagogice ale reformei învăţământului*. – Bucureşti, EDP, 1994, 376 p.
44. *Cronicari munteni, vol. I,* seria Biblioteca şcolarului, (Ediţie îngrijită de M. Gregorian). – Bucuresti, Editura pentru literatură şi Artă, 1961, 582 p.
45. *Cronicari munteni, vol. II,* seria Biblioteca şcolarului, (Ediţie îngrijită de M. Gregorian). – Bucuresti, Editura pentru literatură şi Artă, 1961, 532 p.
46. **Crişan, Al., Guţu, Vl.,** *Proiectarea curriculum-ului de bază. Ghid metodologic.* – Cimişlia, Editura Tipcim, 1997, 128p.
47. **Cucoş, C.,** *Pedagogie*, seria Collegium. Ştiinţele educaţiei. – Iaşi, Editura Polirom, 1996, 230 p.
48. **Cucoş, C.,** *Pedagogie şi axiologie,* seria Filosofie şi educaţie. – Bucureşti, EDP, 1995, 160 p.
49. **Cucoş, C.,** *Psihopedagogie pentru examenele de definitivare şi grade didactice*. – Iaşi, Editura Polirom, 1998, 220 p.
50. *Curriculum psihopedagogic universitar: Principii şi criterii de integrare* (red. E. Pregher). – Chişinău, CE IŞE, 2002, 169 p.
51. **Dave, R., Ravindra, R. H.** (sub red.), *Fundamentele educaţiei permanente*. (Trad. P. Mureşan şi S. Ştefanescu-Prodanovici). – Bucureşti, EDP, 1991, 429 p.

52. *Declarația de la Mexico* // Conferința mondială asupra politicilor culturale UNESCO "Mondiacult". – Mexico City, 26 iulie - 6 august, 1982.
53. **Drîmba, O.,** *Încursiuni în civilizația omenirii. Vol. 1*. – Bucureşti, Editura Excelsior, 1996, 256 p.
54. **Dumitrescu-Buşulenga, Z.,** *Spiritul umanismului românesc în umanismul european,* în: *Valori şi echivalențe umanistice: excurs critic şi comparatist.* – Bucureşti, Editura Eminescu, 1973, 508 p.
55. **Durkheim, E.,** *Moral education.* (Transl. by E. K. Wilson and H. Schnurer). – N.Y, Publisher: Dover Publications, 2002, 287 p.
56. **Duțu, Al.,** *Cărțile de înțelepciune în cultura română,* seria Biblioteca istorică. – Bucureşti, Editura Academiei S.R., 1972, 167p.
57. **Duțu, Al.,** *Umaniştii români şi cultura europeană,* seria Confluențe. – Bucureşti, Editura Minerva, 1974, 224 p.
58. **Garin, E.,** *La cultura filosofica del Rinascimento italiano. Ricerche e Documenti.* – Firenze, Editura Sansoni, 1992, 387 p.
59. **Geană, G.,** *Ethnicity and Globalization. Outline of a Complementarist Conceptualization.* In: *Social Anthropology. Vol 4*, *Part 2*. – London, Publisher: Routledge, 1997, 370 p.
60. **Geertz, C.,** *Interpretations of Cultures: selected essays*. – NY, Publisher: Basic Books, 1973, 470 p.
61. **Ghibu, O.,** *Pentru o pedagogie românească*. *Antologie de scrieri pedagogice*. – Bucureşti, EDP, 1977, 392 p.
62. **Glatthorn, A.,** *Developing a Quality Curriculum*. – Virginia USA, Publisher: Association for Supervision and Curriculum Development Alexandria, 1994, 136 p.
63. **Gulian, C. T.**, *Originile umanismului şi ale culturii*. – Bucureşti, Editura Acad. R.S.R., 1967, 339 p.
64. **Guțu, V.,** *Teoria şi metodologia proiectării curriculum-ului de bază în contextul reformei învățământului general //* Autoref. Tezei de doctor habilitat în pedagogie. – Chişinău, CE IŞE, 1996, 46 p.
65. **Guțu, V.,** *Teoria şi metodologia proiectării curriculum-ului universitar în contextul reformei învățământului în Republica Moldova.* – Chişinău, CEP USM, 2000, 70 p.
66. **Guțu, V., Silistraru, N., Platon, C., Muraru, E.,** şi a., *Teoria şi metodologia curriculumului universitar*. – Chişinău, CEP USM, 2003, 234 p.
67. **Guțu, Vl., Pâslaru, Vl., Goraş-Postică, V.,** şi a., *Curriculum de bază. Documente Reglatoare //* Ministerul Învățământului R.M., Consiliul Național pentru Curriculum şi Evaluare. – Chişinău, 1996, 61 p.

68. **Hainaut, L. D.,** *Interdisciplinaritatea şi integrarea. Probleme de organizare a conţinuturilor.* În: *Programe de învăţământ şi educaţie permanentă*, seria Pedagogia secolului XX. – Bucureşti, EDP, 1981, 382 p.

69. **Hainaut, L. D.,** *The Preparation and reform of school programmes // General report of the training seminar on school programmes for French- and Portuguese-speaking African countries, Dakar*. – Paris, 30th oct. - 17th nov., Publisher: Unesco, 1978, 243 p.

70. **Herseni, T.,** *Literatură şi civilizaţie: Încercare de antropologie literară*. – Bucureşti, Editura Univers, 1976, 414 p.

71. *Idées: Introduction à la philosophie Platon - Descartes - Hegel – Comte* (ed. A. Alain). – Paris, Publisher: Paul Hartmann, 1939, 368 p.

72. **Istrate, I.,** *Barocul literar românesc,* seria Momente şi sinteze. – Bucureşti, Editura Minerva, 1982, 386 p.

73. **Joiţa, E.,** *Educaţia cognitivă: Fundamente. Metodologie,* seria Collegium. Ştiinţele educaţiei. – Iaşi, Editura Polirom, 2002, 245 p.

74. **Krathwohl, D. R., Bloom, B. S., Masia, B. B.,** *Taxonomy of Educational Objectives.* In: *The Classification of Educational Goals. Handbook II, Affective Domain*. – NY, Publisher: Longman, 1964, 196 p.

75. **Landsheere G., Landsheere V.,** *Definirea obiectivelor educaţiei*, seria Pedagogia sec. XX. – Bucureşti, EDP, 1979, 288 p.

76. **Landsheere, G.,** *L'education et la formation*. – Paris, Publisher: Presses Universitaires de France, 1992, 734 p.

77. **Lavric, M.,** *Cultivarea limbii – obiectiv al educaţiei în dezvoltarea personalităţii //* Tezele conferinţei republicane „Cultura ca valoare general-umană". – Chişinău, USM, 28-29 mai, 1993, 127 p.

78. *Legea Învăţământului //* Monitorul Oficial al R. M. –- Chişinău, nr. 62-63, 9 noiembrie, 1995, 24 p.

79. **Lengrand, P.,** *Introducere în educaţia permanentă.* – Bucureşti, EDP, 1973, 104 p.

80. **Linton, R.,** *The cultural background of personalit. Sociology of culture.* – London, Publisher: Routledge, 1998, p. 232 p.

81. **Lupaş, I.,** *Cronicari şi istorici români din Transilvania.* – Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1965, 550 p.

82. **Macavei, E.,** *Pedagogie*. *Teoria educaţiei*. *Vol. 1.* – Bucureşti, Editura S.C. Aramis Print S.R.L., 2001, 352 p.

83. **Macavei, E.,** *Pedagogie*. *Teoria educaţiei*. *Vol 2.* – Bucureşti, Editura S.C. Aramis Print S.R.L., 2002, 448 p.

84. **Malinowski, B.,** *A scientific Theory of Culture and other Essays// A Galaxy Book*. – Oxford, Publisher: Oxford University Press, 1960, 228 p.

85. **Marcovici, S.,** *Civilizaţia //* Muzeu naţional. – Bucureşti, nr. 4, 1837, 112 p.

86. **Maslow, A. H.,** *Motivation and personality.* – NY, Publisher: New York; London: Harper & Row, 1970, 369 p.

87. **Mândâcanu, V.,** *Bazele tehnologiei şi măiestriei pedagogice.* – Chişinău, Editura Lyceum, 1997, 358 p.

88. **Mândâcanu, V.** (coord.), *Dimensiunea spirituală a comportamentului civilizat. Concepte. Repere teoretice şi practice. Opinii.* – Chişinău, CEP UPS „Ion Creangă", 2002, 344 p.

89. **Mândâcanu, V.,** *Moştenirea noastră – bogăţia spirituală.* – Chişinău, CEP UPS „Ion Creangă", 2001, 223 p.

90. **Mândâcanu, V.** (coord.)**,** *Tehnologii educaţionale moderne. Conţinutul în context curricular. Vol. II.* – Chişinău, CEP UPS „Ion Creangă", Laboratorul "Bazele tehnologiei şi măiestriei padagogice", 1994, 171 p.

91. **Mialaret, G.,** *întroducere în pedagogie,* seria Pedagogia sec. XX. (Trad. de V. Petrescu, E. Balmuş). –- Bucureşti, EDP, 1981, 140 p.

92. **Milescu, N.,** *Jurnal de călătorie în China.* (Trad. de C. Bărbulescu). – Bucureşti, Editura Eminescu, 1974, 339 p.

93. **Muraru, E., Dandara, O., Guţu, V.,** *Concepţia elaborării standardelor în învăţământul universitar //* Analele Ştiinţifice ale USM, ed. a 8-a. – Chişinău, CEP USM, 2003, 506 p.

94. **Nedelcea, T.,** *Geneza ideilor social-politice şi filosofice în literatura română veche.* – Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1987, 202 p.

95. **Negură, I., Papuc, L., Pâslaru, Vl.,** *Curriculum psihopedagogic universitar de bază.* – Chişinău, Editura CEP UPS „Ion Creangă", 2000, 174 p.

96. **Nicola, I., Fărcaş, D.,** *Teoria educaţiei şi noţiuni de cercetare pedagogică*. – Bucureşti, EDP, 1993, 131 p.

97. **Noica, C.,** *Devenirea întru fiinţă*, Colecţia cărţii fundamentale ale culturii române. – Bucureşti, Editura Humanitas, 1998, 577 p.

98. **Noica, C.,** *Modelul cultural European.* – Bucureşti, Editura Humanitas, 1993, 187 p.

99. **Nicola, I., Fărcaş, D.,** *Teoria educaţiei şi noţiuni de cercetare pedagogică*. – Bucureşti, EDP, 1993, 131 p.

100. **Olteanu, P.,** *Studiu monografic la N. Milescu*. În: *Aritmologhia, etica şi originalele lor latine.* – Bucureşti, Editura Minerva, 1982, 408p.
101. **Oprea, O.,** *Didactica nova, Tehnologia didactică. Vol. 2.* – Chişinău, Editura Lumina, 1992, 283 p.
102. **Panaitescu, P. P.,** *D. Cantemir, Viaţa şi opera,* seria Biblioteca istorică. – Bucureşti, Editura Academiei R.R., 1958, 265 p.
103. **Papadima, O.,** *Ipostaze ale iluminismului românesc.* – Bucureşti, Editura Minerva, 1975, 395 p.
104. **Pâslaru, Vl.,** *Atitudini fundamentale: constituire, formare, proiectare*. – Chişinău, Editura Cartier, 1998, 44 p.
105. **Pâslaru, Vl.,** *Principiul pozitiv al educaţiei: Studii şi eseuri pedagogice*. – Chişinău, Editura Civitas, 2003, 320 p.
106. **Pâslaru, Vl., Gîrneţ, G., Tiron, Şt.** şi a., *Reforming education system*. – Chişinău, Editura Epigraf, 2003, 232 p.
107. **Pâslaru, Vl.,** *Modernitate şi curriculum //* Revista de teorie şi practică educaţională a Centrului Educaţional „PRODIDACTICA". – Chişinău, Nr. 3-4 (13-14), 2002, 127 p.
108. **Popenici, Ş.,** *Pedagogia alternativă: Imaginarul educaţional,* seria Ştiinţele educaţiei. Structuri, conţinuturi, tehnici. – Bucureşti, Editura Polirom, 2001, 198 p.
109. **Potolea, D.,** *Stiluri educaţionale // Probleme fundamentale ale pedagogie* (coord. D. Todoran), Bucureşti, EDP, 1982, 183 p.
110. **Rădulescu-Motru, C.,** *Personalismul energetic.* – Bucureşti, Editura Casa Şcoalelor, 1927, 272 p.
111. **Rogojină, D.** (coord.)**,** *Promovarea coerentă a valorilor în cadrul instituţiilor de învăţământ*. – Chişinău, Editura Lumina, 1995, 101 p.
112. **Samoteev, R., Bucaros, M.,** *Cu privire la termenul „cultura"//* Tezele conferinţei republicane „Cultura ca valoare general-umană". – Chişinău, 28-29 mai, CEP USM, 1993, 127 p.
113. **Silistraru, N.,** *Conţinutul învăţământului universitar din perspectivă curriculară //* Revista de teorie şi practică educaţională a Centrului Educaţional „PRODIDACTICA". – Chişinău, Nr. 3-4 (13-14), 2002, p. 50-55, 127 p.
114. **Silistraru, N.,** *Etnopedagogie*. – Chişinău, CEP USM, 2003, 269 p.
115. **Silistraru, N.,** *Vademecum în pedagogie*. – Chişinău, CEP USM, 2004, 167 p.
116. **Silistraru, N., Năstas, J.**, *Semnificaţia valorilor general umane în procesul educaţional*. – Chişinău, CEP USM, 2003, 78 p.
117. **Slavici, I.,** *Despre educaţie şi învăţământ* (resp. T. Gal). – Bucureşti, EDP, 1967, 263 p.

118. **Stanciu, I.,** *Şcoala şi doctrinele pedagogice în secolul XX: Teorie şi practică,* seria Idei pedagogice contemporane. – Bucureşti, EDP, 1995, 390 p.
119. **Surdu, A.,** *Itinerarii logico-filosofice* (Ediție îngrijită de M. Dobre şi D. Popescu) – Bucureşti, Editura Paideia, 2003, 128 p.
120. **Tănase, Al.,** *O istorie umanistă a culturii române. Vol. I.,* seria Filosofia culturii. – Iaşi, Editura Moldova, 1995, 288 p.
121. **Tănase, Al.,** *O istorie umanistă a culturii române. Vol. II.,* seria Filosofia culturii. – Iaşi, Editura Moldova, 1995, 340 p.
122. **Tănase, Al.,** *Introducere în filosofia culturii*. – Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1968, 375 p.
123. **Toynbee, A. J.,** *Studiu asupra istoriei //* Sinteză a volumelor I-VI de. Somervell D. C. – Bucureşti, Editura Humanitas, 1997, 762 p.
124. **Triandies, H. C.,** *Culture and social behavior*. – Osborne, Publisher: McGraw-Hill, 2004, 330 p.
125. **Triandies, H. C.,** *Introduction to Handbook*. In: *Handbook of Cross-Cultural Psychology. Vol. I. Perspectives.* – Boston – London – Sydney – Toronto, Publisher: Allyn and Bacon Inc., 1979, 500 p.
126. **Tyler, R. W.,** *Basic Principles of Curriculum and Instruction.* – Chicago, Publisher: University of Chicago Press, 1949, 128 p.
127. **Ureche, G.,** *Letopiseţul Ţării Moldovei,* ediția a II-a. (Ediție îngrijită, studiu introductiv, indice şi glosar de P. P. Panaitescu). – Bucureşti, E.S.P.L.A., 1958, 261 p.
128. **Wald, H.,** *Introduction to Dialectical Logic*, seria Philosophical currents. – Bucuresti, Editura Academiei, 1975, 240 p.
129. **Vangheli, I., Aculai, V., Negară, L.,** *Culturologie. Prelegeri.* – Chişinău, CEP UTM, 2001, 246 p.
130. **Văideanu, G**., *Pedagogie. Note de curs*. – Bucureşti, Tipografia Fundației „România de Mâine", 1998, 87 p.
131. **Văideanu, G.,** *Educația la frontiera dintre milenii*. – Bucureşti, Editura Politică, 1988, 328 p.
132. **Vianu, T.,** *Studii de filozofie a culturii. Opere. Vol. VIII.,* (ed. de G. Ionescu şi G. Gană). – Bucureşti, Editura Minerva, 1979, 483 p.
133. **Vianu, T.,** *Studii de filosofia culturii,* seria Biblioteca de filosofie a culturii românești, (ed. de G. Ionescu şi G. Gană). – Bucureşti, Editura Eminescu, 1982, 470 p.
134. **Vîrtosu, E.,** *Din scrierile inedite ale comisului Ionică Tăutul // Viața românească.* – Bucureşti, nr. 8, 1939, 67 p.

(în limba rusă)

135. **Аверинцев, С. С.,** *Попытки объясниться: беседы о культуре*, серия Библиотека Огонек. – Москва, Издательство Правда, 1988, 47 с.

136. **Аристотель,** *Сочинения, В 4 т., Т. 1. Метафизика; О душе*, серия Философское наследие. – Москва, Издательство Мысль, 1975, 550 с.

137. **Арнольдов, А. И.,** *Введение в культурологию. Учебное пособие*. – Москва, Издательство Нар. Акад. культуры и общечеловеческих ценностей, 1993, 349 с.

138. **Артановский, С. Н.,** *Историческое единство человечества и взаимное влияние культур*// *Ученые записки ЛГПИ им. А.И. Герцена*. – Ленинград, Издательство Просвещение, 1967, 268 с.

139. **Асмолов, А. Г.,** *Культурно-историческая психология и конструирование миров.* – Москва, Издательство "Институт практической психологии", 1996, 768с.

140. **Бахтин, М. М.,** *Автор и герой: К философским основам гуманитарных наук.* – Москва, Издательство Азбука, 2000, 332 с.

141. **Бенедикт, Р.,** *Образы культуры. Человек и социокультурная среда.* Вып. 2. – Москва, Издательство ФЕНИКС, 1992, 258 с.

142. **Белик, А. А.,** *Культурология: Антропологические теории культур*. *Учебное пособие*. – Москва, Издательство РГГУ, 1999, 149 с.

143. **Бердяев, Н. А.,** *Философия творчества, культуры и искусства. Т. 1.,* серия Русские философы XX века. – Москва, Издательство Искусство ИЧП "Лига", 1994, 541 с.

144. **Бобахо, В. А., Левикова С. И.**, *Культурология. Программа базового курса, хрестоматия, словарь терминов.* – Москва, Издательство ФАИР-ПРЕСС, 2000, 400с.

145. **Бодалёв, А. А**., *Формирование понятия о другом человеке как личности*. – Ленинград, Издательство ЛГУ, 1970, 136с.

146. **Вебер, М.,** *Избранные произведения,* серия Социологическая мысль Запада. – Москва, Издательство Прогресс, 1990, 804 с.

147. **Веремьев, А.**, *Введение в культурологию: Учебное пособие*. – Брянск, Издательство «Курсив», 2000, 248с.

148. **Вольтер,** *Философские сочинения. Памятники философской мысли.* – Москва, Издательство Наука, 1988, 752 с.

149. **Выготский, Л. С.,** *Собрание сочинений. Т.4.* – Москва, Издательство Педагогика, 1984, 431 с.

150. **Выготский, Л. С.,** *Собрание сочинений. Т.3.* – Москва, Издательство Педагогика, 1998, 365 с.

151. **Выготский, Л. С.,** *Собрание сочинений. Т.6.* – Москва, Издательство Педагогика, 1998, 396 с.

152. **Гегель, Г. В. Ф.,** *Лекции по эстетике. Т.1.* – Санкт-Петербург, Издательство Наука, 2001, 621 с.

153. **Гердер, И. Г.,** *Идеи к философии истории человечества*. – Москва, Издательство Наука, 1977, 703 с.

154. **Геродот,** *История. Памятники исторической мысли*. (Перевод Г. А. Стратановского, ред. С. Л. Утченко). – Москва, Издательство "Ладомир", 1993, 600 с.

155. **Гумилёв, Л. Н.,** *Конец и вновь начало Популярные лекции по народоведению,* серия Библиотека истории и культуры. – Москва, Издательство Айрис-пресс, 2004, 384с.

156. **Гуревич, П. С.,** *Культурология*. *Учебное пособие*. Изд 2е. – Москва, Издательство Знание, 2002, 288с.

157. **Гуревич, П. С.,** *Философия культуры*. *Учебник для высшей школы*. – Москва, Издательство NOTA BENE, 2003, 352 с.

158. **Давидович, В. Е., Жданов, Ю. А.,** *Сущность культуры.* – Ростов на Дону, Издательство РУ, 1979, 263 с.

159. **Данилевский, Н. Я.,** *Россия и Европа*. – Москва, Издательство Книга, 1991, 574 с.

160. **Дидро, Д.,** *Эстетика и литературная критика* (ред. Е. С. Полат). – Москва, Издательство Худож. лит., 1980, 658 с.

161. **Драч, Г. В.** (под ред.**),** *Культурология в вопросах и ответах. Учебное пособие для вузов*. – Ростов на Дону, Издательство ФЕНИКС, 1997, 480 с.

162. **Драч, Г. В.** (под ред.), *Культурология. Учебное пособие.* – Ростов на Дону, Издательство ФЕНИКС, 1995, 576 с.

163. **Дюркгейм, Э.,** *Социология: Её предмет, метод, предназначение*. *Сборник,* серия История социологии в памятниках. – Москва, Издательство Канон, 1995, 349 с.

164. **Дюркгейм, Э.,** *Социология и социальные науки.* В кн.: *Метод в науках*. – Санкт-Петербург, Спб.: Образование, 1911, 302 с.

165. **Ерасов, Б. С.,** *Социальная культурология. Учеб. пособие для вузов*. *Ч. 1.* – Москва, Издательство АО Аспект-Пресс, 1994, 379 с.

166. **Иконникова, С. Н.,** *История культурологических теорий. Учебное пособие для вузов.* –- Санкт-Петербург, Издательство Питер, 2005, 473 с.

167. **Каган, М. С.,** *Философия культуры.* – Санкт-Петербург, Издательство Петрополис, 1996, 415с.

168. **Кассирер, Э.,** *Лекции по философии и культуре.* В кн.: *Культурология XX век. Антология* (ред. С. Я. Левит). – Москва, Издательство Юрист, 1995, 703 с.

169. **Кравченко, А. И.,** *Культурология. Учебное пособие для вузов*, серия Gaudeamus. – Москва, Издательство Акад. проект, 2000, 735 с.

170. **Левяш, И. Я.,** *Культурология: Курс лекций*. – Минск, Издательство ТетраСистемс, 1998, 536 с.

171. **Лотман, Ю. М.,** *Статьи по семиотике культуры и искусства,* серия Мир искусств. – Санкт-Петербург, Издательство Академический проект, 2002, 542 с.

172. **Мамонтов, С. П.,** *Основы культурологии. Учебное пособие для высших учебных заведений*. – Москва, Издательство Олимп, ИНФРА-М, 2001, 320с.

173. **Мангейм, К.,** *Диагноз нашего времени.* – Москва, Издательство Юрист, 1994, 700 с.

174. **Мареева, Е. В.,** *Культурология. Теория культуры, учебное пособие для вузов*. – Москва, Издательство Экзамен, 2000, 192 с.

175. **Маркова, А. Н., Никитич, Л. А., Кривцова, Н. С.** (сост.), *Культурология: История мировой культуры. Учебное пособие для вузов.* – Москва, Издательство Культура и спорт ЮНИТИ**,** 1995, 222 с.

176. **Мид, М.,** *Культура и мир детства* // *Избранные Произведения*. – Москва, Издательство Наука, 1988, 429 с.

177. **Миттер, В.,** *Многокультурное образование и междисциплинарный подход.* В кн.: *Содержание образования: сущность, структура, перспективы.* – Москва, 1991, 224 с.

178. **Оганесян, А. А.,** *Культурология. Конспект лекций. Пособие для подготовки к экзаменам.* – Москва, Издательство Приор, 2001, 144 с.

179. **Оганов, А., Хангельдиева И.**, *Теория культуры: Учебное пособие для вузов.* – Москва, Издательство ФАИР-ПРЕСС, 2001, 384с.

180. **Орлова, Э. А.,** *Культурная (социальная) антропология. Учебное пособие для вузов,* серия Gaudeamus. – Москва, Издательство Академический проект, 2004, 480 с.

181. **Платон,** *Избранные диалоги,* серия Philosophy. – Москва, Издательство АСТ, 2006, 612 с.

182. **Радугин, А. А**. (под ред.), *Культурология. Учебное пособие для вузов. Курс лекций*. – Москва, Издательство Центр, 1998, 304 с.

183. **Радугин, А. А.** (под ред.**)**, *Хрестоматия по культурологии: Учебное пособие.* – Москва, Издательство Центр, 1998, 592 с.

184. **Рерих, Н. К.,** *Пути благословения*, серия Антология мысли. – Москва, Издательство Эксмо, 2007, 800 с.

185. **Риккерт Г.,** *Науки о природе и науки о культуре,* серия Мыслители XX века. –- Москва, Издательство: РЕСПУБЛИКА 1998, 416 с.

186. **Розин, В. М.,** *Введение в культурологию*. – Москва, Издательство ИНФРА-М, ФОРУМ, 2000, 224 с.

187. **Розин, В. М.,** *Культурология*. – Москва, Издательство ИНФРА-М, 2001, 344 с.

188. **Сапронов, П. А.,** *Культурология: Курс лекций по теории и истории культуры.* – Москва, Издательство СОЮЗ, 1998, 560 с.

189. **Сорокин, П. А.,** *Человек. Цивилизация. Общество,* серия Мыслители XX века. – Москва, Издательство Политиздат, 1992, 542 с.

190. **Сорокин, П. А.,** *Заметки социолога. Социологическая публицистика,* серия Российские социологи. – Санкт-Петербург, Издательство Алетейя, 2000, 315 с.

191. **Токвиль, А.,** *Демократия в Америке*. – Москва, Издательство Весь Мир, 2000, 560 с.

192. **Тэйлор, Э.,** *Примитивная культура*. – Москва, Издательство Соцэкгиз, 1939, 566 с.

193. **Уайт, Л. А.,** *Избранное: Эволюция культуры,* серия Культурология. XX век. – Москва, Издательство РОССПЭН, 2004, 1064 с.

194. **Успенский, Б. А.,** *Семиотика искусства*. – Москва, Издательство Школы "Языки русской культуры", 1995, 357 с.

195. **Флиер, А. Я.,** *Культурология для культурологов*. – Москва, Издательство Академический проект, 2002, 492 с.

196. **Фрейд, З.,** *Психоанализ. Религия. Культура*, серия Страницы мировой философии. – Москва, Издательство Ренессанс, 1992, 289 с.

197. **Фрейд, З.,** *Психология бессознательного,* серия Мастера психологии. – Санкт - Петербург, Издательство Питер, 2004, 390 с.

198. **Фромм, Э.,** *Анатомия человеческой деструктивности,* серия Мыслители XX века. – Москва, Издательство Республика, 1994, 448 с.

199. **Хейзинга, Й.,** *Homo Ludens; Статьи по истории культуры.* (Пер. Д. В. Сильвестров). – Москва, Издательство Прогресс - Традиция, 1997, 416 с.

200. **Хорни, К.,** *Самоанализ.* (Исп.: И. Ерисанова) – (аудио MP3), Москва, Ардис, 2004

201. **Цицерон, М. Т.,** *Избранные сочинения,* серия Библиотека античной литературы (ред. М. Гаспаров, С. Ошерова). – Москва, Издательство Художественная литература, 1975, 454 с.

202. **Шпенглер, О.,** *Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории: Гештальт и действительность.* – Новосибирск, Издательство ВО "Наука", 1993, 584 с.

203. **Юнг, К. Г.,** *Проблемы души нашего времени*. – Москва, Издательство Прогресс Универс, 1994, 329 с.

204. **Юнг, К. Г.,** *Аналитическая психология. Антология гуманитарных наук.* – Москва, Издательство СГУ, 2001, 192 с.

ANEXE

Anexa 1. Curriculum universitar (programă curriculară) Culturologie.....110

Anexa 2. Chestionar privind evaluarea inovațiilor curriculare în învățământul universitar în viziunea studentului…….....130

Anexa 3. Chestionar privind evaluarea nivelului de cunoştințe a studenților la disciplina "Culturologie" în învățământul universitar artistic.....135

Anexa 4. Experiment secvențial.....139

Anexa 5. Conținuturile. Module şi submodule…….....144

Anexa 6. Proiect didactic la culturologie…….....152

Anexa 1.

Curriculum universitar

(programă curriculară)

Culturologie

Cuprins:

Preliminarii

I. Cadrul conceptual

II. Administrarea disciplinei de studiu

III. Obiectivele generale ale disciplinei

IV. Obiectivele de referinţă ale disciplinei

V. Conţinuturile: module şi submodule

VI. Strategii metodologice de realizare

VII. Sugestii de evaluare a rezultatelor instruirii

VIII. Bibliografia

Preliminarii

Renaşterea conştiinţei naţionale devenită un imperativ al timpului e chemată să soluţioneze problema salvării culturii, renaşterii şi revalorificării tradiţiilor naţionale. Devine o oportunitate ca studentul să se pătrundă de aceste valori general-umane care renovează şi perfecţionează procesul educaţional din perspectiva *culturologiei*.

În acest context *culturologia* ca ramură a educaţiei axiologice devine fundamentul umanitarizării învăţământului superior din perspectiva ştiinţelor artelor. *Culturologia* a apărut pe fundalul dezvoltării filosofiei culturii şi a istoriei culturii şi ţine de tradiţiile etnice.

Culturologia studiază structura culturii, dezvoltarea şi funcţionarea ei, cercetează cultura ca un fenomen social complex, avînd implicaţii cu toate domeniile vieţii.

Deşi această arie nu este cercetată în R. Moldova, putem afirma că formarea viitoarelor cadre în acest domeniu din perspectiva culturologiei se axează pe următoarele tendinţe:

- Individualizarea instruirii;
- Dezvoltarea sensibilităţii, a simţului estetic şi etic din perspectiva culturologiei;
- Formarea unei atitudini-dispoziţii pozitive şi active faţă de cultură şi civilizaţie de a identifica şi învăţa valorile de promovare a bunului gust din perspectiva artelor.

Culturologia îşi propune valorificarea şi aprecierea moştenirii culturale a trecutului şi contribuţia acesteia la cultura naţională a prezentului şi viitorului, care continuă să rămînă un deziderat în contextul formării oamenilor de cultură şi artă.

Cadrul conceptual

Formarea oamenilor de cultură şi artă în viziunea noii paradigme a Curriculum-ului va servi ca suport de acţiuni concrete pentru profesori şi studenţi din perspectiva culturologiei.

Culturologia studiază cultura ca unitate, funcţie specifică şi modalitate a existenţei umane.

Disciplina în cauză va fi ghidată de ideea, că specialistul în arte din perspectiva culturologiei să-i ajute omului să se transfigureze întru idealul de care e capabil, adică a personalităţii în raport cu cultura.

Din perspectiva acestor prevederi conceptuale curriculum-ul dat se bazează pe următoarele principii:

- Principiul schimbării şi dezvoltării;
- Principiul culturalizării etnice;
- Principiul orientării în problemele fundamentale ale teoriei şi metodologici culturii;
- Principiul cunoaşterii fenomenului culturii şi procesului de activitate culturală;
- Principiul integrării paradigmei curriculare;
- Principiul educaţiei etnoculturale, multietnice şi interculturale.

Administrarea disciplinei

Codul disciplinei	Denumirea disciplinei Culturologie	Responsabil de disciplina de studiu: Catedra
Anul predării	Perioada de predare: semestrul	Cerinţele înaintate faţă de curs
Ore total	Ore de contact cu cele toate	Credite

Tematica şi repartizarea orientativă a orelor

№	Tema	curs	seminar
1.	Culturologia în sistemul ştiinţelor umanistice. Structura cunoştinţelor culturologice	2	2
2.	Structura şi funcţiile culturii	2	2
3.	Noţiunile fundamentale ale culturologiei	2	2
4.	Dinamica culturii. Tradiţii şi revalorificări în dezvoltarea culturii	2	2
5.	Principii de tipologie a culturilor	2	2
6.	Cultura naţională în contextul culturilor europene	4	4
7.	Cultura etnică. Cultura multietnică şi interetnică	4	4
8.	Cultura şi personalitatea. Cultura oamenilor de cultură şi artă	4	4
9.	Cultura, natura şi societatea	2	2

10.	Cultura şi problemele globale ale contemporaneității	2	2
	Total	26	26

Obiective generale ale disciplinei

Obiectivele generale ale disciplinei derivă din obiectivele învățământului universitar, obiectivele transdisciplinare şi standardele profesionale, incluzînd principalele categorii de cunoştințe şi metacunoştințe care trebuie să conducă studentul la studierea obiectului „Culturologie".

La sfîrşitul studierii disciplinei studentul va fi în măsură:

- să cunoască şi să înțeleagă importanța socială şi educațională a disciplinei „Culțurologie";
- să identifice locul şi rolul culturologiei în sistemul ştiințelor umanistice;
- să explice cu argumente funcțiile culturii;
- să conştientizeze semnificațiile culturologiei ca ştiință;
- să dispună de cunoştințe de bază din sfera ştiințelor umanistice, sociale şi economice;
- să fie capabil să analizeze ştiințific probleme culturii în context social, economic şi politic;
- să compare cultura națională cu cultura europeană şi cea universală;
- să fie capabil să demonstreze relații şi corelații între cultură, natură şi societate;
- să caracterizeze integral personalitatea oamenilor de cultură şi artă.

Obiectivele de referință ale disciplinei

Conținutul disciplinei constituie sistemul teoriilor, conceptelor, principiilor şi funcțiilor culturii şi culturologiei în module şi submodule. Conținuturile au un caracter sistematic, pertinent, transdiciplinar şi coerent. Funcția de bază a conținuturilor constă în realizarea obiectivelor generale, de referință şi a celor operaționale.

Conținuturile. Module şi submodule

Obiectivele de referință	Module, submodule
Studentul va fi capabil: - Să definească şi să identifice rolul culturologiei în sistemul cunoştințelor umanistice; - să caracterizeze structura ştiințelor culturologice; - să identifice tendințe de modernizare a culturii şi a culturologiei; - să conştientizeze complexitatea culturologiei ca ştiință multiaspectuală.	**I. Culturologia în sistemul ştiințelor umanistice. Structura ştiințelor culturologice.** • Conceptul de culturologie; • Structura culturologiei; • Structura ştiințelor culturologice.
- Să descrie geneza culturii şi apariția culturologiei; - să caracterizeze unele idei cu privire la rolul civilizator al culturii şi influența asupra	**II. Structura şi funcțiile culturii.** • Geneza culturii; • Rolul civilizator al educației şi instrucției; • structura culturii;

educaționalului; - să demonstreze că această disciplină formează structura culturii; - să caracterizeze cele 6 compartimente ale culturii; - să identifice asemănări şi deosebiri între cultura universală şi cea națională.	• Funcțiile culturii.
- Să definească concepte ale culturologiei; - să compare cultura cu civilizația şi civilizația cu cultura; - să demonstreze cu argumente relații şi corelații dintre om, valoare şi cultură; - să elaboreze o structură a culturologiei.	**III. <u>Noțiunile fundamentale ale culturologiei.</u>** • Culturologia - ştiința secolului XX; • Cultură şi civilizație; • Om, valoare, cultură; • Culturologia-ramură a educației axiologice.
- Să caracterizeze cultura ca fenomen şi proces; - să dezvăluie izvoarele culturii; - să argumenteze că activitatea unui popor se înscrie în cultură; - să compare ponderea tradiției în cultură la diferite etape de dezvoltare ale unui popor.	**IV. <u>Dinamica culturii. Tradiții şi revalorificări în dezvoltarea culturii.</u>** • Cultura ca fenomen şi proces dinamic; • Izvoarele culturii materiale şi spirituale; • Cultura şi cultura tradițională.
- Să definească şi să explice tipurile de clasificare a culturii: geografice, spațial – regionale, biologico – antropologice, etnografice, formaționale, sociologice, lingvistice, religioase, axiologice, istorice, civilizaționale ş.a.; - să înțeleagă structura complexă a culturii; - să evidențieze legăturile dintre fenomenele culturii.	**V. <u>Principii de tipologie a culturilor.</u>** • Diversitatea formelor culturale; • Clasificarea tipurilor de cultură ca o metodă învestigației culturale (geografice, spațial – regionale, biologico – antropologice, etnografice, formaționale, sociologice, lingvistice, religioase, axiologice, istorice, civilizaționale ş.a.); • Evidențierea legăturilor dintre fenomenele culturii (sistematizarea, clasificarea).
- Să definească şi să explice conceptele de cultură națională şi cultură europeană; - să compare cultura națională cu cultura polietnică; - să elaboreze un tabel al calităților general - umane în contextul culturilor europene.	**VI. <u>Cultura națională în contextul culturilor europene.</u>** • Noțiune de cultură națională. Noțiune de cultură europeană; • Cultura etnică, polietnică şi interetnică; • Valorile general-umane în contextul culturilor europene.
- Să conştientizeze fenomenul şi procesul polietniei în R. Moldova; - să caracterizeze esența şi funcțiile asociațiilor altor etnii din R. Moldova; - să elaboreze un model al educației interculturale.	**VII. <u>Cultura etnică. Cultura polietnică şi interetnică.</u>** • Cultura polietnică în R. Moldova; • Asociații ale altor etnii în R. Moldova; • Cultura etnică în raport cu educația interculturală.
- Să definească personalitatea ca valoare supremă; - să analizeze sistemul de pregătire a specialistului în domeniul artelor;	**VIII. <u>Cultura şi personalitatea. Cultura oamenilor de cultură şi de artă.</u>** • Cultura şi personalitatea ca valoare supremă;

- să supună analizei cîteva programe tradiționale în acest domeniu; - să propună schimbări de conținuturi în pregătirea specialiştilor din domeniul artelor.	• Pregătirea oamenilor de cultură şi artă în Învățămîntul universitar; • Imperative, căutări, tendințe şi perspective în formarea personalității.
- Să enumere criterii de interpretare şi evaluare a culturii epocii contemporane; - să identifice şi să compare rolul naturii şi societății în dezvoltarea culturii; - să descrie rolul artelor în contextul culturii; - să caracterizeze fenomenul culturii din perspectiva artelor.	**IX. <u>Cultura, natura şi societatea.</u>** • Criterii de interpretare şi evaluare a culturii epocii contemporane; • Rolul naturii şi societății în dezvoltarea culturii; • Cultura, natura şi societatea ca izvoare ale artelor şi rolul lor în pregătirea specialistului; • Arta ca fenomen al culturii.
- Să posede un minimum de cunoştințe moderne umaniste ale culturologiei; - să analizeze crizele globale care îşi lasă reminescențele în educația secolului XXI; - să fie capabili să explice cu argumente şi să elaboreze o schemă a culturologiei din perspectiva problemelor globale ale contemporaneității.	**X. <u>Cultura şi problemele globale ale contemporaneității.</u>** • Rolul culturologiei în cunoştințele moderne umaniste; • Crizele globale îşi lasă amprenta asupra culturii secolului XXI; • Actualitatea culturologiei în contextul problemelor globale ale contemporaneității.

Strategii metodologice de realizare. Metodologia predării-învățării disciplinei

„Culturologia" vizează organizarea şi realizarea predării-învățării-evaluării din perspectivă curriculară. Această disciplină este o ştiință care creează o reprezentare integrată despre originalitatea fenomenelor culturale, conținutul lor, dinamica, funcțiile, posibilitățile cunoaşterii şi prognozei ghidată de o teorie actual modernă.

Profesorul de culturologie:

- va selecta metodele de invățare specifice tehnicilor de muncă intelectuală, orientîndu-se mai mult după cele activ-participative;

- va acorda atenție formării de atitudini şi orientări valorice, corelînd afectivitatea cu starea de motivare, cautînd sa stimuleze in permanența libertatea de inițiativă si creativitate;

- va definitiva conținuturile informative si formative pentru aprofundarea cunoştintelor la culturologie, aferente obiectivelor, avînd libertatea in selectarea cît mai reuşita şi mai adecvată a materiei.

Cunoaşterea fenomenului culturii, cît şi a procesului de creativitate culturală în baza tehnologiei didactice care ar presupune:

- orientarea în problemele fundamentale ale teoriei şi metodologiei culturii;
- analiza practicii, istoriei mondiale a culturii;

- elaborarea şi realizarea curriculară ce prevăd păstrarea de către societate a moştenirii culturale şi naționale.

Importanța conceptului de culturologie este semnificativă prin evidențierea următoarelor contribuții teoretice şi practice:

- orientarea acțiunii complexe de conducere tehnologică a instruirii prin intermediul metodelor şi mijloacelor didactice la realizarea obiectivelor curriculare;
- înțelegerea rolului ştiinței în dezvoltarea civilizației, relației dintre ştiință şi tehnică în contextul problemelor sociale ale contemporaneității;
- să înțeleagă sensul relațiilor dintre trup şi suflet, începuturile biologice şi sociale ale omului față de natură şi disonanțele, şi crizele care au apărut în epoca modernă de dezvoltare a tehnologiei şi în existența omului în natură;
- dezvoltarea operațională a resurselor angajate în activitatea de predare - învățare din perspectiva didacticii moderne.

În acest context se deduc următoarele sugestii metodologice privind organizarea instruirii active şi eficiente în cadrul universitar:

- elaborarea proiectelor didactice în conformitate cu tipologia formelor de activitate educațională şi modelul conceptual, prezentat în continuare;
- formele de organizare a activității didactice în cadrul învățământului universitar;
- cursul: tematic, integrat, prelegere, mixt, dezbatere, problematizat.
- seminarul: introductiv, repetitiv, de reluare şi aprofundare, de sistematizare, de aplicare, seminarul-dezbatere, seminar în baza referatelor, proiectelor, seminar în baza exercițiului, seminar-training, de evaluare.

Modelul unui proiect didactic al cursului/seminarului:

Tema (subiectul);

Scopul;

Obiectivele;

Strategia didactică;

Suportul didactic.

Structura:

I. Introducere

II. Desfăşurare (prezentare, dezvoltare, aplicare, integrare, evaluare)

III. Rezumat

IV. Concluzii

V. Bibliografia

(În dependență de forma organizațională se proiectează obiectivele şi metodele de instruire, în cadrul cursului accentul se va plasa pe predare, în cadrul seminarului accentul se va plasa pe învățare, pe formarea de competențe).

Formarea taxonomică a obiectivelor pentru cursul/seminarul de culturologie este foarte importantă; aceste obiective trebuie să fie puse în concordanță cu domeniile respective ale taxonomiei pedagogice. Obiectivul formulat corect are întotdeauna un echivalent în structura obiectivelor taxonomice [Cf. 66].

Aplicarea diverselor forme de activitate didactică: învățarea colectivă, individuală, în perechi, în grupuri, învățarea reciprocă. Accentul va fi plasat pe susținerea individuală şi în grupuri mici.

Sugestii de evaluare a rezultatelor instruirii

Metodologia evaluării constituie o componentă a curriculum-ului dat. Rolul important al evaluării în învățământ este justificat prin nevoia de a măsura eficiența procesului de instruire, de a obține informații relevante privind rezultatele învățării, de a asigura menținerea standardelor şi de a oferi cîmp larg retroacțiunii. Evaluarea rezultatelor presupune:

- măsurarea;
- aprecierea;
- notarea;
- luarea deciziei;
- realizarea feed-back-ului.

În cadrul predării disciplinei date se vor aplica formele şi metodele tradiționale şi moderne de instruire.

Formele evaluării rezultatelor instruirii:

- examen scris, oral, mixt

Metode si tehnici de evaluare:

- probe scrise: testul, proiectul, rezolvarea de sarcini, etc.;
- probe orale: expunerea comentariului;
- probe practice: investigația, lucrări practice, lucrări de laborator.

Metode alternative de evaluare. Propunem următoarele instrumente alternative:

- Proiectul de cercetare, care poate evalua cunoştinte, capacități si atitudini prin diferite tipuri de activitate: orale, scrise, scheme, modele – şi poate fi folosit la evaluarea curentă si anuală;
- Portofoliul didactic, care este un instrument de evaluare complex, integrator, şi care include in sine rezultate obținute prin celelalte metode si tehnici de evaluare;
- Evaluari sub forma de discuții orale libere, pe baza unei tematici stabilite;

- Evaluari cu ajutorul calculatorului, pe baza unor programe de evaluare, cînd calculatorul compară si apreciază cunoştintele;
- Evaluare de tip Delphi - tip de evaluare in echipă, in general pentru probele scrise, practice;
- Autoevaluarea-autocontrol şi autoapreciere posibilă prin diferite forme, chestionare, scări de clasificare.

Numai in contextul folosirii multiplelor metode si instrumente de evaluare se poate atinge un nivel înalt al evaluarii curriculum-ului [Cf. 66].

În cadrul evaluării accentul va fi plasat pe cunoştinţele şi competenţele ce ţin de predare-învăţare din perspectivă curriculară.

Strategia unor criterii de evaluare (din curriculum-ul „Culturologie").

Evaluarea finală

Examen scris	+
Examen oral	+
Teză de an	+
Proiect de cercetare ştiinţifică	

Standard curricular (culturologie) elaborat în baza rezultatelor experimentului

La sfîrşitul disciplinei studenţii vor fi capabili:

La nivel de cunoaştere

- să explice esenţa culturii, cultura şi funcţiile ei de bază;
- să conştientizeze locul culturologiei în cunoştinţele moderne umaniste;
- să explice cu argumente funcţiile culturii;
- să conştientizeze semnificaţiile cullurologiei ca ştiinţă;
- să caracterizeze structura ştiinţelor culturologice;
- să caracterizeze cele şase compartimente ale culturii;
- să conştientizeze complexitatea culturologiei ca ştiinţă multiaspectuală;
- să identifice prin comparare asemănări şi deosebiri între cultura universală şi cea naţională;
- să definească şi să explice conceptele de cultură naţională şi cultură europeană;
- să caracterizeze esenţa şi funcţiile asociaţiilor altor etnii din R. Moldova;
- să enumere criteriile de interpretare şi evaluare a culturii epocii contemporane;
- să definească personalitatea ca valoare supremă.

La nivel de aplicare

- să se orienteze în istoria culturii mondiale, în direcţiile culturale şi problematica sec. XXI;
- să se orienteze liber în teoriile, şcolile mondiale de culturologie;
- să se orienteze uşor în literatura culturologică în limba maternă şi una din limbile străine cu competenţe de analiză bibliografică;

- să aplice competenţele de analiză formate în situaţiile culturologiei moderne, să facă prognoze şi să ia decizii;
- să aplice oportun metodele cercetării fenomenelor culturale;
- să compare ponderea tradiţiei în cultură la diferite etape de dezvoltare în istoria unui popor;
- să compare cultura cu civilizaţia şi civilizaţia cu cultura;
- să dezvăluie izvoarele culturii;
- să conştientizeze fenomenul şi procesul polietniei în R. Moldova;
- să identifice şi să compare rolul naturii şi societăţii în dezvoltarea culturii;
- să analizeze crizele globale care îşi lasă reminescenţele în educaţia secolului XXI;
- să posede un minimum de cunoştinţe moderne umaniste ale culturologiei;
- să caracterizeze fenomenul culturii din perspectiva artelor.

La nivel de integrare

- să elaboreze un model al educaţiei culturologice;
- să demonstreze cu argumente relaţii şi corelaţii dintre om, valoare şi cultură;
- să elaboreze un tabel al calităţilor general-umane în contextul culturilor europene;
- să elaboreze un model al educaţiei interculturale;
- să propună schimbări de conţinuturi în pregătirea specialiştilor din domeniul artelor;
- să supună analizei cîteva programe tradiţionale în domeniul culturologiei;
- să analizeze sistemul de pregătire a specialistului în domeniul artelor;
- să fie capabil să explice cu argumente şi să elaboreze o schemă a culturologiei din perspectiva problemelor globale ale contemporaneităţii;
- să să dispună de capacităţi manageriale în sfera culturii;
- să înţeleagă esenţa şi importanţa socială a profesiei sale, sfera sa concretă de activitate în domeniul culturii;
- să poată executa activităţi de proiectare în sfera sa profesională în contextul ştiinţelor culturologice;
- să posede capacităţi fundamentale de analiză culturologică.

Conţinutul disciplinei

Modulul I. Culturologia în sistemul ştiinţelor umanistice. Structura ştiinţelor culturologice

- Conceptul de culturologie
- Structura culturologiei
- Structura ştiinţelor cullurologice

Modulul II. Structura şi funcţiile culturii

- Geneza culturii
- Rolul civilizator al educaţiei şi instrucţiei

- Structura culturii
- Funcțiile culturii

Modulul III. Noțiunile fundamentale ale culturologiei

- Culturologia - ştiința secolului XXI
- Cultură şi civilizație
- Om, valoare, cultură
- Culturologia - ramură a educației axiologice

Modulul IV. Dinamica culturii. Tradiții şi revalorificări în dezvoltarea culturii

- Cultura ca fenomen şi proces
- Cultura etnică, polietnică şi interetnică
- Valorile general-umane în contextul culturilor europene

Modulul V. Principii de tipologie a culturilor

- Diversitatea formelor culturale
- Clasificarea tipurilor de cultură ca o metodă investigației culturale (geografice, spațial – regionale, biologico – antropologice, etnografice, formaționale, sociologice, lingvistice, religioase, axiologice, istorice, civilizaționale ş.a.)
- Evidențierea legăturilor dintre fenomenele culturii (sistematizarea, clasificarea)

Modulul VI. Cultura națională în contextul culturilor europene

- Noțiune de cultură națională. Noțiune de cultură europeană
- Valorile general-umane în contextul culturilor europene

Modulul VII. Cultura etnică. Cultura multietnică şi interetnică

- Multiculturalitatea în R. Moldova
- Asociații ale altor etnii în R. Moldova
- Cultura etnică în raport cu educația interculturală

Modulul VIII. Cultura şi personalitatea. Cultura oamenilor de cultură şi de artă

- Cultura şi personalitatea ca valoare supremă
- Pregătirea oamenilor de cultură şi artă în Universitatea de arte
- Imperative, căutări, tendințe şi perspective în formarea personalității

Modulul IX. Cultura, natura şi societatea

- Criterii de interpretare şi evaluare a culturii epocii contemporane
- Rolul naturii şi societății în dezvoltarea culturii
- Cultura, natura şi societatea ca izvoare ale artelor şi rolul lor în pregătirea specialistului
- Arta ca fenomen al culturii

Modulul X. Cultura şi problemele globale ale contemporaneității

- Rolul culturologiei în cunoştințele moderne umaniste

- Crizele globale îşi lasă amprenta asupra culturii secolului XXI
- Actualitatea culturologiei în contextul problemelor globale ale contemporaneității

VIII. Bibliografie

1. Bâtlan Ion, Introducere în istoria şi filosofia culturii, Bucureşti, 1995.
2. Botez Crainic Adriana, Istoria artelor plastice, Bucureşti, 1986.
3. Ciobanu Şt., Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent, Bucureşti, 1982.
4. Daicovici H., Dacii, Chişinău, 1991.
5. Drîmba Ovidiu, Istoria culturii şi civilizației, voi. 1- 4, Bucureşti, 1986, 1987, 1990. 1995.
6. Eliade Mircea, Istoria credințelor şi ideilor religioase, voi. 1-3, Chişinău, 1993.
7. Guțu Vladimir, Teoria şi metodologia proiectării curriculum-ului universitar în contextul reformei învățămîntului în Republica Moldova, Chişinău, 2000.
8. Neacşu Ion, Instruire şi învățare, E.D.P., Bucureşti, 1999.
9. Oțetea A., Renaşterea şi Reforma, Bucureşti, 1968.
10. Pâslaru Vlad, Silistraru Nicolae, Conținutul învățămîntului universitar din perspectiva curriculară, în rev. Didactica Pro, nr. 3-4 iunie, august, pag. 50-55, Chişinău, 2002.
11. Tănase AL, O istorie umanistă a culturii române, voi.l-2, Iaşi, 1995.
12. Арнольдов А. А., Введение в культурологию (отв.ред. Попов Е.В.), Москва, 1995.
13. Белик А.А., Культурология: Антропологические теории культур. Учебное пособие. – Москва, РГГУ, 1999.
14. Гуревич П.С., Культурология, Москва, Гардарики, 1999.

Necesitatea privind fundamentarea şi determinarea prin culturologie a unor momente esențiale ale actelor de cultură vizînd (vezi şi Bâtlan I.):

- momentul cognitiv. Orişice proces cultural presupune două elemente: realitatea concretă şi subiectul uman. În raport cu lumea obiectivă, omul nu îşi însuşeşte această lume după propria ei natură, ci în conformitate cu natura lui proprie, în mod practic-utilitar, ştiințific, artistic etc. Or, pentru aceasta el trebuie să transforme în permanență lumea lucrurilor prin cunoaştere (empirică, teoretică, ştiințifică, artistică, morală, juridică, filozofică etc.);
- momentul axiologic sau al valorizării. Cunoscînd lumea, omul nu se manifestă ca un agent neutru, ci se raportează totdeauna ca subiect format, ca produs al unui nivel de dezvoltare socială, avînd anumite solicitări, animat de idealuri şi năzuind la optimizarea condiției sale. Pentru om, orice act de constatare şi de cunoaştere devine şi un act de apreciere; pentru cultură omul poate afla cum este lumea – el o explică şi ierarhizează cele constatate în raport cu situația sa, procedînd astfel la valorizare, prin subiectivare;

- momentul creației sau actul creator. Omul se priveşte în trecutul său prin prisma *homo contemplativus – homo creativus – homo activus – homo sapiens*. În realitatea sa, printr-un proces activ, el produce o lume nouă în care îşi clădeşte întreaga sa esențialitate, prin obiectivare, fiindcă omul nu poate să se manifeste decît obiectivîndu-se, deci producîndu-se ca obiect şi recunoscîndu-se în creație (obiectul creat apărînd ca ființa sa exteriorizată sau ca homo faber);
- momentul generalizării şi asimilării. Finalitatea socială a culturii semnifică generalizarea şi asimilarea ei, avînd loc astfel modelarea şi remodelarea valorilor umane, acestea integrîndu-se ca forțe înnoitoare şi îmbogățind cu valențe noi atît existența, modul de trai, cît şi conştiința omului, atît manifestările exterioare ale conştiinței, comportările, cît şi trăirile interioare, viața sa sufletească. Or, momentele definitorii ale culturologiei ca demers de cultivare a valorilor culturale general-umane sunt sintetizate în procesul de subiectivare (momentul cognitiv şi momentul axiologic) şi în procesul de obiectivare (momentul creației şi momentul generalizării şi asimilării critice a valorilor culturale). Aceste momente şi reprezintă sinteza Curriculum-ului de educație culturologică ce vizează în mod expres totalitatea capacităților intelectuale dobîndite de către studenți prin studiu şi reflexie, capabili să determine în plan superior, ca specialişti formați, afirmarea creatoare a potențelor afective şi a calităților morale umane.

Culturologia corespunde unui nivel de organizare a activității umane; ea caracterizează o anumită treaptă în structurarea şi dezvoltarea acesteia, adică treapta culturală a omului şi a societății, dimensiunea culturală a societății, care este determinată în baza principiului istoric (genetic). Din perspectiva principiului obiectivității (al reflectării), culturologia reprezintă un domeniu concret, existențial, cel al culturii.

În definirea clasică a culturii sunt specificate trei trăsături importante: prima demonstrează că aceasta nu este înnăscută, ci dobîndită; a doua arată că diversele aspecte ale culturii constituie un sistem; a treia susține cultura ca un domeniu ce este împărtăşit (ceea ce îi dă o dimensiune colectivă delimitînd prin aceasta diferitele grupuri culturale). Se vorbeşte şi de „moştenire culturală" pentru a reda cît mai bine procesul de transmitere socială, fără a uita modificările ce intervin de la o generație la alta, în funcție de schimbările condițiilor de viață.

Culturologia determină cultura ca o formațiune care se construieşte în funcție de provocările mediului, ca un ansamblu de dispoziții destinate a răspunde acestora.

Modelul Curriculum-ului educației culturologice în formarea viitorului specialist

CUPRINS:

1. Caracteristica generală a cursului
- Sferele de activitate profesională a specialistului

- Posibilitățile adaptării profesionale

2. Cerințele față de nivelul de pregătire

- Cerințele pentru ciclul de discipline umaniste
- Cerințele pentru ciclul de discipline reale
- Cerințele pentru ciclul de disciplinele generale de specialitate

3. Minimul obligatoriu al conținutului programului

Notă:

Autori

1. Caracteristica generală a specialității 02.06.00 „Culturologia”

1.1. Durata normativă a studiilor pentru specialitatea cu frecvență la zi e de 5 ani. Calificarea cu specialitatea „Culturolog”.

1.2. Caracteristica activității profesionale a absolventului cu specialitatea – 020600 – Culturologia.

1.2.1. Sferele de activitate profesională a specialistului:

- organizații de cercetare ştiințifică şi proiectare legate de studierea culturii, păstrarea şi însuşirea moştenirii culturale naționale;
- instituții de stat şi organizații sociale ce se ocupă cu managementul culturii, ocrotirea monumentelor de istorie, cultură şi civilizație;
- instituții de iluminare culturală şi educațională.

Activitatea specialistului este orientată la:

- cunoaşterea fenomenului culturii şi procesului de activitate culturală;
- orientarea în problemele fundamentale ale teoriei şi metodologiei culturii;
- aplicarea teoriei şi practicii culturii universale şi naționale;
- cunoaşterea mecanismelor de funcționare a culturii în societatea modernă;
- elaborarea şi implimentarea programelor ştiințifico-practice de valorificare a moştenirii culturale de către societate.

1.2.2. Tipuri de activitate profesională a specialistului:

- Organizatorico-administrativă, de proiectare şi analiză, cercetare concretă, culturalizare.

Specialistul culturolog poate activa în instituții de învățămînt de cultură generală.

2. Cerințele față de nivelul de pregătire a absolvenților.

2.1. Cerințele generale față de nivelul de instruire a specialistului. Specialistul corespunde următoarelor cerințe:

- are cunoştinţe de bază în domeniul ştiinţelor socioumaniste, este capabil să analizeze ştiinţific probleme şi procese sociale, economice, este capabil să folosească metodele acestor ştiinţe în diferite sfere de activitate profesională şi socială;
- cunoaşte normele constituţionale, de drept şi de etică care reglează relaţiile om-om, om-societate, lumea înconjurătoare, le poate lua în consideraţie, realizînd proiecte sociologice şi sociale;
- posedă o raţiune cultă şi cunoaşte legităţile ei, este capabil să-şi expună în scris şi oral rezultatele în logica ştiinţei;
- are o imagine integrală despre procesele şi fenomenele ce au loc în natură, înţelege posibilitatea metodelor moderne de cunoaştere a naturii şi le mînuieşte la nivelul necesar pentru rezolvarea problemelor apărute în timpul exercitării funcţiilor profesionale;
- vorbeşte liber limba oficială a statului – limba română;
- cunoaşte şi foloseşte lexicul profesional în activitatea sa;
- este capabil să-şi continue pe larg studiile şi poate duce o activitate profesională într-un mediu cu limba străină;
- cunoaşte şi duce un mod de viaţă sănătos şi se poate autoperfecţiona fizic;
- îşi poate organiza munca, cunoaşte şi aplică programe computerizate;
- are cunoştinţe profunde profesionale, este capabil, odată cu dezvoltarea ştiinţei şi schimbarea practicii sociale să-şi reevalueze experienţa căpătată, să-şi poată analiza capacităţile proprii, să acumuleze cunoştinţe noi, aplicînd tehnologiile moderne de informare şi instruire;
- înţelege esenţa şi importanţa socială a profesiei sale, problemele disciplinelor principale care determină sfera sa concretă de activitate, vede şi aplică intercorelarea în sistemul de cunoştinţe;
- poate executa activităţi de proiectare în sfera sa profesională, cunoaşte principiile analizei sistematice, poate construi şi folosi modele de descriere şi prognoză a diferitor fenomene şi efectuează analiza lor cantitativă şi calitativă;
- este capabil să-şi definească scopurile şi să-şi formuleze obiectivele şi sarcinile legate de realizarea funcţiilor sale profesionale şi poate folosi metodele ştiinţelor asimilate pentru rezolvarea lor;
- îşi cunoaşte obligaţiile sale administrative, juridice şi contractuale;
- este dispus să colaboreze cu colegii, în societatea profesională, cunoaşte metodele de conducere, poate manageria lucrul executanţilor, poate găsi şi lua decizii optime şi adecvate, cunoaşte bazele activităţii profesionale;

- este pregătit metodologic şi psihologic pentru schimbarea modului şi caracterului activităţii sale profesionale şi pentru elaborarea proiectelor interdisciplinare.

2.2. Cerinţe faţă de cunoştinţe şi capacităţi – pe domenii.

Domeniul socioumanist

Din filosofie

- să aibă cunoştinţe despre conceptele ştiinţifice, filosofice şi religioase despre lume, despre problemele antropologiei filosofice, despre varietatea formelor cunoştinţelor umane, raportul dintre adevăr şi eroare, cunoştinţă şi credinţă, raţionalitatea iraţionalităţii în activitatea vitală umană; despre specificul funcţionării cunoştinţelor în societatea modernă, despre bogăţia spirituală şi importanţa ei în creaţie şi în viaţa cotidiană, despre orientările axiologice;
- să înţeleagă rolul ştiinţei în dezvoltarea civilizaţiei, să cunoască relaţiile dintre ştiinţă şi tehnică şi problemele moderne sociale şi etice legate de ele, preţul raţionalităţii ştiinţifice, să cunoască structura, forma şi metoda cunoaşterii ştiinţifice;
- să aibă cunoştinţe despre şcolile de bază, direcţiile, concepţiile filosofice;
- să înţeleagă sensul relaţiilor dintre trup şi suflet, evoluţiile biologică şi socială ale omului, atitudinea omului faţă de natură şi disonanţele, crizele care au apărut în epoca modernă drept consecinţă a progresului şi aplicării celor mai avansate tehnologii;
- să cunoască condiţiile şi factorii de formare a personalităţii, a libertăţii ei, a responsabilităţii pentru păstrarea vieţii, naturii, Terrei.

Din psihopedagogie

- să ştie despre esenţa cunoaşterii, relaţiile dintre inconştient şi conştient, despre conştiinţa de sine în comportament, comunicarea şi activitatea umană, formarea personalităţii;
- să înţeleagă natura psihicului, să cunoască funcţiile de bază ale mecanismelor lui fiziologice, corelaţia factorilor biologici şi sociali în formarea psihicului, să cunoască rolul voinţei şi al emoţiilor, a necesităţilor şi motivelor şi a mecanismelor inconştiente în comportamentul omului;
- să poată da o caracteristică psihologică a personalităţii (temperament, capacităţi, dezvoltare), să interpreteze propria stare psihică, să dispună de cele mai simple tehnici de autoreglare;
- să înţeleagă corelaţia moştenirii culturale şi a mediului ambiant, rolul şi importanţa factorilor sociali, culturali şi istorici în învăţământ şi educaţie;
- să cunoască şi să aplice principii, metode, procedee, metode ale activităţii didactice;

- să dispună de capacităţi de cercetare în învăţământ şi educaţie, cultură, să identifice căi de rezolvare a problemelor de ordin educaţional.

Din sociologie şi economie

- să dispună de o cunoaştere ştiinţifică despre calea de acces spre personalitate, despre factorii ei de formare în procesul de socializare, formele de bază, de reglare a comportamentului social, despre apariţia comunităţilor şi grupurilor sociale, varietatea proceselor sociale;
- să cunoască şi să analizeze tipologia, izvoarele principale de apariţie şi dezvoltare a mişcărilor în masă, sociale, structurile instituţiilor sociale;
- să dispună de capacităţi fundamentale de analiză socială;
- să cunoască bazele teoriilor economice;
- să cunoască necesitatea macroproporţiilor şi specificul lor, situaţia la nivel macroeconomic, esenţa politicii sociale şi de invenţie; să poată analiza în linii generale evenimentele economice de bază din ţara sa şi în afara ei, să poată găsi şi utiliza informaţia necesară referitoare la problemele economice de bază.

Din politologie şi drept

- să cunoască esenţa puterii şi vieţii politice, relaţiilor şi proceselor politice, despre subiecţii politici; să înţeleagă importanţa şi rolul sistemelor politice şi regimurile politice în viaţa societăţii, situaţiilor geopolitice, procesul politic în R. Moldova, locul şi statutul lui în viziunea politică modernă;
- să cunoască drepturile şi libertăţile omului şi ale cetăţeanului, să le poată realiza în diferite sfere de activitate;
- să cunoască bazele Statului de Drept în R. Moldova şi legislaţia, ierarhia organelor de judecată, a organelor de protecţie a drepturilor omului, normelor de drept şi etico-estetice în sfera sa de activitate profesională;
- să poată folosi şi elabora documente normative de drept ce au atribuţie la activitatea profesională ulterioară.

Din filologie

- să cunoască minimul lexical al unei limbi străine (1200-2000 unităţi lexicale) şi minimul gramatical necesar comunicării scrise sau orale;
- să poată întreţine o discuţie-dialog cu caracter comun;
- să respecte regulile de vorbire conform etichetei, să citească literatură de specialitate fără dicţionar, să poată întocmi note bibliografice, referate şi scrisori de afaceri în limba străină.

Din cultura fizică

- să înțeleagă rolul culturii fizice în dezvoltarea omului şi pregătirea specialistului;
- să cunoască bazele culturii fizice şi a modului de viață sănătos;
- să posede sistemul capacităților şi deprinderilor practice, ce asigură menținerea şi fortificarea sănătății, dezvoltarea şi perfecționarea calităților şi capacităților fizice;
- să acumuleze experiență în folosirea activității sportive şi fizice pentru atingerea scopurilor profesionale în viață.

2.2.1. La disciplinele exacte

În domeniul ştiințelor exacte specialistul trebuie să aibă idee despre:

- locul şi rolul matematicii în lumea modernă, cultura şi istoria mondială;
- gîndirea matematică, inducție şi deducție în matematică, principiile gîndirii şi dovezile matematice;
- structurile logice, tipologice şi algebrice pe mulțimi;
- sisteme geometrice euclidiene;
- modelarea matematică;
- informație, metodele de stocare a ei, prelucrare şi transmitere;
- problema intelectului artificial, a metodelor prezentărilor cunoştințelor şi manipularea cu ele (despre ingineria cunoştințelor);
- aplicarea matematicii şi informaticii în cercetările domeniului umanist;
- etapele de bază ale ştiințelor naturii, particularitățile ştiințelor naturii moderne, paradigmele lui Newton, evoluția lor;
- conceptele spațiului şi timpului;
- pricipiile simetrice şi legile conservării;
- noțiunile stării ştiințelor naturii;
- corpuscularitatea şi continuitatea în descrierea naturii;
- legitățile dinamice şi statice în ştiințele naturii;
- relația dintre ordine şi haos în natură, coordonarea obiectelor fizice, trecerile de la starea de coordonare la necoordonare şi invers;
- autoorganizarea în natura vie şi moartă;
- ierarhia elementelor structurale ale materiei de la megalumea micro- la macro-;
- corelația dintre procesele fizice, chimice şi biologice;
- specificul viului, principiile reproducerii şi dezvoltării sistemelor vii, integritatea şi homeostaza lor;
- nivelurile organizării şi funcționalității asimetrice sistemelor vii;
- diversitatea biologică, rolul ei în păstrarea stabilității biosferei şi principiilor sistematicii;

- bazele fizice ale psihicului, comportamentului social, ecologic şi sănătatea umană;
- corelația dintre organisme şi mediu, organisme sociale, ecosisteme, principiile păstrării naturii şi folosirii ei raționale;
- locul omului în evoluția pământului, despre noosferă şi paradigma culturii unice.

2.2.2. La disciplinele profesionale generale

Specialistul trebuie să dispună de o pregătire profesională fundamentală la teoria şi istoria culturii, la alte discipline umaniste, care creează o reprezentare integră despre originea fenomenelor culturale, conținutul lor, dinamica, funcțiile, posibilitățile cunoaşterii şi prognozei.

Specialistul trebuie să dispună de cunoştințe despre:

- locul culturologiei în ştiințele moderne umaniste;
- esența culturii şi funcțiile ei de bază;
- diversitatea culturilor, rolul semnelor şi simbolurilor;
- geneza culturii, formarea raselor, diferențierea lingvistică şi etnică a popoarelor; religia ca formare a culturii; formele conştiinței religioase;
- natura şi structura conştiinței estetice, sferele activității estetice;
- arta ca fenomen al culturii, stilurile artistice de bază în istoria artei, direcțiile şi problemele culturii artistice;
- retorica şi sistemul formelor culturii cuvîntului.

Să cunoască:

- obiectul, categoriile şi ideile de bază ale disciplinei;
- istoria şi baza cunoştințelor ştiințifice, problemele globale moderne ale ştiinței; corelarea ştiințelor umaniste cu cele reale în evoluție istorică;
- tehnici şi procedee de lucru cu surse de specialitate la istoria şi teoria culturii;
- perioadele de bază ale istoriei mondiale, cronologia lor, istoria țărilor şi regimurilor în parte, trăsăturile particulare şi comune ale istoriei românilor;
- bazele unei limbi clasice şi structura lexico-gramaticală.

Să dispună de capacități:

- să se orienteze liber în pozițiile, teoriile, şcolile universale şi naționale de culturologie, să deosebească tipurile istorice de cultură, tipurile succesiunii cultural-istorice şi metodele de transmitere a informației culturale;
- să se orienteze în istoria literaturii universale, în genurile şi speciile creației literare, curentele în literatură şi artă;
- să se orienteze uşor în literatura culturologică în limba maternă şi una din limbile străine, să dispună de abilități de analiză bibliografică;

- să aplice abilitățile, obişnuinţele de analiză însuşite la situațiile culturologiei moderne, să facă prognoze şi să ia decizii.

2.2.3. La disciplinele speciale

Specialistul trebuie să cunoască:

- laturile de bază ale izvoarelor cultural-istorice şi metodele lor de aplicare; principiile şi metodele descifrării textelor cultural-istorice; bazele activității cultural-normative de drept; specificul culturii sale profesionale;
- bazele metodicii predării culturologiei în instituțiile de învățământ.

Să posede:

- metodele cercetării fenomenelor culturale;
- managementul în sfera culturii.

Să poată:

- folosi deprinderile profesionale achiziționate în scopul studierii culturii, păstrării şi transmiterii valorilor culturii naționale şi universale;
- aplica cunoştinţele speciale la soluționarea problemelor profesionale comune.

2.2.4. La disciplinele speciale (tabelul 5)

Tabelul 5. Minimul obligatoriu al conținutului programului de învățământ de bază profesional la specialitatea „Culturologia".

Index/ denumirea disciplinei	***Conținutul disciplinei***	***Vol. în ore***
	Disciplinele socioumaniste şi economice	
Filozofia	Rolul filozofiei în viața omului şi a societății, evoluția ştiinței filozofice; omul în Univers, tabloul mondial al filozofiei, religiei şi naturii, natura omului şi sensul existenței lui, cunoaşterea, posibilitățile şi hotarele, cunoştinţele şi credința, societatea, diversitatea culturilor, civilizațiilor, formelor de practică socială; omul în lumea culturii; personalitatea: problemele libertății şi responsabilității, om în lumea informațional-tehnologică, rolul raționalității ştiințifice în dezvoltarea societății, problemele şi perspectivele civilizației moderne, rasa umană în fața problemelor globale;	Nu mai puțin de 500 de ore
Limba străină	Consolidarea cunoştinţelor şi capacităților din învățământul preuniversitar, studierea noului material lexico-gramatical necesar pentru comunicarea în cele mai frecvente şi zilnice situații; diferite tipuri de comunicare (orală, scrisă, monolog, dialog), însuşirea minimului lexico-gramatical, curs de referate şi adnotare a literaturii ştiințifice, curs de traduceri ştiințifico-popularizatoare etc.	
Dreptul	Conceptul şi esența dreptului, structura şi activitățile; baza constituțională a sistemului de drept; dreptul particular; dreptul la personalitate, libertatea conştiinței, cultura dreptului.	
Economie	Obiectul ştiinței economice, introducere în economie (bazele	

	analizei economice, bazele schimbului, funcţionarea pieţei concurente, bazele sectorului de stat); noţiunile de bază despre proprietate; aspectele economice şi legale, introducerea în macroeconomie; banii: circulaţia şi politica banilor; oferta; nivelul preţului; politica fiscală; probleme macroeconomice ale şomajului şi inflaţiei; şcolile macroeconomice de bază; economia mondială şi creşterea economică; cerinţe, protecţia consumatorului; reţineri şi propuneri; forme de concurenţă; structura businessului; reglare şi dereglare; piaţa şi repartizarea cîştigurilor; economia resurselor naturale şi agricole; sisteme economice comparative.
Sociologie	Istoria devenirii şi dezvoltării sociologiei; societatea ca sistem socio-cultural; societăţile sociale ca izvor al schimbărilor sociale; influenţa culturii asupra relaţiilor socioeconomice; influenţa inversă a economiei şi vieţii social-politice asupra culturii; personalitatea ca subiect activ, corelaţia personalităţii, statutul social al personalităţii, legăturile sociale; acţiunile; corelaţia dintre indivizi şi grupuri; dinamica grupului; comportamentul social; schimbul social şi egalarea ca mecanism de legături sociale; structura socială; stratificarea socială; organizaţiile şi instituţiile sociale; societatea cetăţenească şi statul; controlul social; activitatea şi conştiinţa masei; mişcările masei; cauzele tensiunilor sociale şi logica rezolvării lor; schimbările sociale; globalizarea proceselor sociale şi culturale în lumea modernă; specificul şi problemele dezvoltării social-culturale a societăţii democratice; metodologia cercetărilor sociale.
Politologia	Obiectul, instituţia şi metoda politologiei, locul ei în disciplinele socioumaniste; istoria doctrinelor politice; teoria puterii şi relaţia autoritară, viaţa politică, caracteristicile ei fundamentale; sistemul politic; aspectopolitica instituţională, relaţii şi procese politice; subiecţi politici, cultura politică; ideologia politică (istoria dezvoltării, starea actuală, perspective); procesul politic în R. Moldova; politica mondială şi relaţiile internaţionale; politologia comparativă.
Psihologia	Psihologia; obiectul şi statutul psihologiei; corelaţia realităţii obiective şi subiective; psihicul şi organismul uman; procesele şi mecanismele gîndirii; factura psihică a noţiunii şi reflectarea ei în cultura materială şi spirituală.

Anexa 2.

Chestionar

Privind evaluarea inovațiilor curriculare în învățământul universitar în viziunea studentului.

I. Aspecte conceptuale:

1.1. Ce este curriculum-ul universitar?

- Programa analitică;
- Conținutul invățământului universitar;
- Obiective si finalități ale învățământului universitar;
- Sistemul de cunoştinţe şi competenţe cognitive şi profesionale;
- Metodologia predării-învățării, evaluării;
- Alte variante _____

1.2. Cum credeți, "curriculum-ul" actual corespunde situației reale in domienul educațional?

- Corespunde;
- Nu corespunde;
- Corespunde în mică măsură;
- Vine în contradicție;
- Alte variante _____

1.3. Ce schimbări propuneți pentru programe analitice în ziua de astăzi?

- Elaborarea unui alt concept al programei analitice;
- Întroducerea unor componente noi în structura programelor analitice;
- Modificarea conținutului (în ce vedeți modificările?);
- Întroducerea unor schimbări neesențiale;
- Nu văd necesitatea în schimbarea programelor analitice;
- Alte variante _____

1.4. Acceptați necesitatea elaborării unei noi concepții a curriculum-ului universitar?

- Da;
- Nu;
- Nu ştiu.

1.5 Acceptați afirmație că planul de învățămînt este cel mai important produs al domeniului curricular?

- Da;
- Nu;
- Nu ştiu.

II Dezvoltarea curriculum-ului universitar

2.1. Dumneavoastră aveți dorință să participați personal la procesul dezvoltării unui nou curriculum?

- Da;
- Nu;
- Nu ştiu.

2.3. Vă satisface numărul si calilatea manualelor, ghidurilor, altor materialelor didactice?

- Da;
- Nu;
- Nu ştiu.

2.3. Cum trebuie să fie un manual reuşit, după părerea Dumneavoastră?

- Să fie foarte explicit;
- Să fie mai demonstrativ;
- Să aibă un caracter interdisciplinar mai pronunțat;
- Alte variante _____

2.4. Vă satisface structurarea formelor organizaționale de învățare în cursul teoretic, practic (aprofundarea cunoştințelor şi formarea de capacități), lucrări de laborator (activități practice)?

- Da;
- Nu;
- Alte variante _____

2.5. Numiți tipuri de prelegeri preferate de Dumneavoastră:

- Prelegere comunicare — explicare;
- Prelegere "sandwich" (modular integrativ);

• Prelegere-dezbatere;

• Prelegere-problematizată;

• Prelegere-mixtă (comunicare-dezbatere);

• Tele-prelegere;

• Alte variante _____

2.6. Ce tipuri de seminare universitare credeți că sunt mai eficiente:

• Seminar evaluare a cunoştinţelor transmise prin prelegeri;

• Seminar introductiv (de inițiere in tematică, de familiarizare cu problematica cursului, de formare a capacităților de informare şi documentare);

• Seminar de reluare şi aprofundare a anumitor probleme;

• Seminar de sistematizare a cunoştinţelor fundamentale, de realizare a corelațiilor intra- si interdisciplinare;

• Seminar aplicativ;

• Seminar integrativ;

• Seminar dezbatere;

• Seminar pe baza referatelor;

• Seminar pe baza exercițiilor si sarcinilor didactice;

• Seminar pe baza cercetării;

• Alte variante_____

2.7. Ce forme de predare-învățare vă par mai eficiente:

• Activitatea colectivă;

• Activitatea individuală;

• Activitatea în grupe mici;

• Învățarea reciprocă;

• Învățarea prin cooperare si proiecte.

2.8. Numiți cele mai eficiente metode de învățământ universitar:

• Metode clasice: expunerea, conversația, exercițiul, repetarea, demonstrarea;

• Metode de învățare în grup;

• Metode de învățare prin descoperire: problematizarea, studiul de caz, observația, experimentul, cercetare ştiințifică;

• Alte metode

2.9. În învățământul de astăzi, ce punct credeți că necesită mai multă atenție:

- Cunoştinţe teoretice (fundamentale), practice;
- Capacități cognitive, productive şi creative;
- Atitudini şi valori morale;
- Alte variante_____

2.10. Ce proces (procese) necesită schimbări esențiale în cadrul învățământului de astăzi?

- Predare;
- Învățare;
- Evaluare;
- Cercetare;
- Alte variante_____

2.11. Vă satisfac formele, strategia şi metodologia învățării?

- Da;
- Nu;
- Alte variante

III. Curriculum-ul universitar si transdisciplinaritatea.

3.1. Cum credeți D-voastră, există necesitatea realizării coerenței dintre cursuri predate în cadrul facultății?

- Da (de ce)?
- Nu (de ce)?
- Alte variante_____

3.2. Volumul total de cunoştințe, căpătate de Dumneavoastră pe parcursul facultății, trebuie:

- Micşorat?
- Mărit ?
- Este suficient.

3.3. Sunt discipline care vă par absolut inutile pentru specialitatea D-voastră?

- Da;
- Nu;
- Parțial utile.

Sugestii piivind aplicarea chestionarului:

- Citiți chestionarul pe secvențe
- Încercuiți punctul alături de răspunsul ales de D-voastră
- Puteți alege mai multe răspunsuri
- Dacă nu sunteți de acord cu răspunsurile date, propuneți variantele D-voastră
- La întrebările care nu au variante de răspunsuri rugăm sa veniți cu argumentări proprii

Anexa 3.

Chestionar

Privind evaluarea nivelului de cunoştinţe a studenţilor la disciplina "Culturologie" în învăţământul universitar artistic

I. Ce ştiinţe fac parte din umaniste?

1. Sociologia, politilogia, economia;
2. Psihologia, etnographia, lingvistica;
3. Toate susmenţionate.

II. Care din noţiunile menţionate mai jos reflectează mai adecvat următoarea definiţie «Aliajul valorilor materiale cu cele spirituale, create in procesul dezvoltării şi satisfacerii nevoilor proprii»:

1. Civilizaţia;
2. Natura artificială;
3. Cultura;
4. Tezaurul mondial.

III. Ce este cultura?

1. Norme de comportare, de activitate, de comunicare acceptate de societate;
2. Sistemul de accepţii şi de valori care determină conţinuturile şi scopurile activităţii omeneşti;
3. Mediul de trai al omului şi societăţii - material, spiritual, informaţional, creat de activitatea generaţiilor precedente.

IV. Ce înseamnă să fii om de cultură?

1. Să ştii şi să respecţi normele de comportare acceptate într-o societate;
2. Să aparţii unei culturi prin naştere, educaţie şi limbă.

V. Formaţia autonomă integră plasată în cultura dominată, care defineşte stilul de viaţă şi mentalitatea purtătorilor, este:

1. Subcultura;
2. Cultura de masă;
3. Cultura tradiţională;
4. Cultura elitară.

VI. Între ele, cultura materială şi cultura spirituală...

1. Nu sunt legate, şi există independent una de alta;
2. Sunt în interdependență directă şi permanentă;
3. Sunt legate, dar legătura este flexibilă, nu este constantă permanent;
4. Uneori sunt legate, mai degrabă nu.

VII. Alegeți definiția potrivită:

1. Tipologia culturii – metoda cunoaşterii ştiințifice, la baza cărei stă descompunerea sistemelor, obiectelor socioculturale şi gruparea lor cu ajutorul modelului ideal generalizat;
2. Tipologia culturii – rezultatul descrierii şi comparării tipologice;
3. Tipologia culturii – construirea imaginilor schematice ideale, care permit punerea în ordine materialul empiric, furnizat de cercetări culturale concrete;
4. Toate definițiile sunt potrivite.

VIII. Ce ştiință studiază legitățile obiective ale proceselor culturale mondiale şi naționale, monumentele materiale şi spirituale, factorii şi premisele care dirijează apariția şi dezvoltarea nevoilor culturale omeneşti, analiza comparativă culturală?

1. Istoria religiilor;
2. Filosofia;
3. Hermeneutica;
4. Estetica;
5. Culturologia.

IX. Ce înseamnă în limba română termenul latin de la care a primit denumirea sa ştiința culturologia?

1. Umanizare;
2. Cultivare, prelucrare;
3. Înfrumusețare, distracție;
4. Toate susmenționate.

X. Culturologia - este:

1. Ştiință socială;
2. Ştiință umanistă;
3. Ştiință integrativă.

XI. Alegeți definiția potrivită:

1. Culturologia - disciplina integrativă, care studiază conținutul activității sociale umane;
2. Culturologia - sistemul ştiințelor naturale şi sociale;
3. Culturologia - compartimentul ştiințelor naturii.

XII. Ce ştiințe alcătuiesc fundamentul teoretic al culturologiei:

1. Antropologia;
2. Etnologia;
3. Etnografia;
4. Filozofia;
5. Teologia;
6. Psihologia;
7. Istoria culturii;
8. Sociologia;
9. Toate susmenționate.

XIII. Numiți obiectivele principale ale culturologiei:

1. Descrierea empirică a culturii, analiza culturală comparativă, comunicarea interculturală;
2. Studierea izvoarelor comune şi specifice, stabile şi variabile în cultura;
3. Toate susmenționate.

XIV. Considerați obiectul «culturologie» necesar pentru orice specialitate?

1. Da;
2. Nu;
3. Nu ştiu.

XV. D-voastră acceptați plasarea accentului pe studierea valorilor naționale ca orientare principală a obiectului «culturologie»:

1. Da;
2. Nu;
3. Indiferent.

XVI. Ce direcție a culturologiei a-ți dori să studiați mai profund:

1. Socială – studiază mecanizmele funcționale ale activității social-culturale a oamenilor;

2. Umanistă – studiază formele şi procesele autocunoaşterii culturale, întruchipate în diferite „texte” culturale;
3. Fundamentală – elaborează aparatul categorial şi metodologia cercetării, studiază cultura de pe poziția istorică şi teoretică a obiectului dat;
4. Aplicată – foloseşte cunoştințele fundamentale despre cultura în scopurile rezolvării problemelor practice, de asemenea pentru pronosticarea, proiectarea şi reglarea proceselor culturale.

XVII. Ce volum al cursului de culturologie consideraţi optim pentru specialitatea D-voastră?

1. 26 - 36 ore;
2. 62 – 74 ore;
3. 96 – 154 ore.

Sugestii piivind aplicarea chestionarului:

- Citiți chestionarul pe secvențe;
- Încercuiți punctul alături de răspunsul ales de D-voastră;
- Puteți alege mai multe răspunsuri;
- Dacă nu sunteți de acord cu răspunsurile date, propuneți variantele D-voastră;

Anexa 4.

EXPERIMENT SECVENȚIAL

Tip eşantion	Nr. Studenți	Grupa	Nr. studenți	Total
Eşantion experimental	57	Actorie (anul I-II)	33	109
		Regie (anul I-II)	24	
Eşantion de control	52	Dramaturgie (anul I)	16	
		Scenografie (anul I)	19	
		Culturologie (anul II)	17	

Nr. d/ord.	Conținutul itemilor-aplicații	Chestionarea inițială		Chestionarea realizată după programul formativ			
		Eşantion total (109 stud.)		Eşantion de control (52 stud.)		Eşantion experimental (57 stud.)	
		Nr. studenți	%	Nr. studenți	%	Nr. studenți	%
1	**Ce ştiințe fac parte din umaniste?**						
	1. Sociologia, politilogia, economica;	53	49	21	40	14	25
	2. Psihologia, etnographia, lingvistica;	35	32	18	35	33	58
	3. Toate susmenționate.	21	19	13	25	10	17
2	**Care din noțiunile menționate mai jos reflectează mai adecvat următoarea definiție: «Aliajul valorilor materiale cu cele spirituale, create in procesul dezvoltării şi satisfacerii nevoilor proprii»:**						
	1. Civilizația;	35	32	17	33	12	21

	2. Natura artificială;	38	35	11	21	8	14
	3. Cultura;	21	19	14	27	29	51
	4. Tezaurul mondial.	15	14	10	19	8	14
3	**Ce este cultura?**						
	1. Norme de comportare, de activitate, de comunicare acceptate de societate;	47	43	15	29	12	21
	2. Sistemul de accepții şi de valori care determină conținuturile şi scopurile activității omeneşti;	22	20	16	31	6	10
	3. Mediul existențial al omului şi societății - material, spiritual, informațional, creat de activitatea generațiilor precedente.	40	37	21	40	39	69
4	**Ce înseamnă să fii om de cultură?**						
	1. Să ştii şi să respecți normele de comportare acceptate într-o societate;	46	42	25	48	40	70
	2. Să aparții unei culturi prin naştere, educație şi limbă.	63	58	27	52	17	30
5	**Formația autonomă integră plasată în cultura dominată, care defineşte stilul de viață şi mentalitatea purtătorilor, este:**						
	1. Subcultura;	31	28	8	15	31	54
	2. Cultura de masă;	26	24	19	37	7	12
	3. Cultura tradițională;	27	25	15	29	15	25
	4. Cultura elitară.	25	23	10	19	5	9
6	**Între ele, cultura materială şi cultura spirituală...**						
	1. Nu sunt legate, şi există independent una de alta;	31	28	7	13	10	17
	2. Sunt în interdependență directă şi permanentă;	28	26	14	27	14	25
	3. Sunt legate, dar legătura este flexibilă, nu este constantă permanent;	27	25	15	29	25	44
	4. Uneori sunt legate, mai degrabă nu.	23	21	16	31	8	14
7	**Alegeți definiția potrivită:**						
	1. Tipologia culturii – metoda cunoaşterii ştiințifice, la baza cărei stă descompunerea sistemelor, obiectelor socioculturale şi gruparea lor cu ajutorul modelului ideal generalizat;	18	16	11	21	7	12
	2. Tipologia culturii – rezultatul descrierii şi comparării tipologice;	23	21	17	33	11	19
	3. Tipologia culturii – construirea imaginilor schematice ideale, care permit punerea în ordine materialul empiric, furnizat de cercetări culturale concrete;	32	29	14	27	10	18

	4. Toate definițiile sunt potrivite.	36	34	10	19	29	51
8	**Ce ştiință studiază legitățile obiective ale proceselor culturale mondiale şi naționale, monumentele materiale şi spirituale, factorii şi premisele care dirijează apariția şi dezvoltarea nevoilor culturale omeneşti, analiza comparativă culturală?**						
	1. Istoria religiilor;	3	3	3	6	5	9
	2. Filosofia;	17	16	8	15	8	14
	3. Hermeneutica;	12	11	10	19	6	10
	4. Estetica;	42	38	16	31	12	22
	5. Culturologia.	35	32	15	29	26	45
9	**Ce înseamnă în limba română termenul latin de la care a primit denumirea sa ştiința culturologia?**						
	1. Umanizare;	41	38	14	27	12	21
	2. Cultivare, prelucrare;	32	29	12	23	28	49
	3. Înfrumusețare, distracție;	28	26	12	23	6	10
	4. Toate susmenționate.	8	7	14	27	11	20
10	**Culturologia - este:**						
	1. Ştiință socială;	21	19	11	21	15	26
	2. Ştiință umanistă;	46	42	26	50	13	23
	3. Ştiință integrativă.	42	39	15	29	29	51
11	**Alegeți definiția potrivită:**						
	1. Culturologia - disciplina integrativă, care studiază conținutul activității sociale umane;	44	40	20	38	35	61
	2. Culturologia - sistemul ştiințelor naturale şi sociale;	46	43	15	29	15	27
	3. Culturologia - compartimentul ştiințelor naturii.	19	17	17	33	7	12
12	**Ce ştiințe alcătuiesc fundamentul teoretic al culturologiei:**						
	1. Antropologia;	21	19	7	13	6	11
	2. Etnologia;	15	14	3	6	3	5
	3. Etnografia;	13	12	5	10	4	7
	4. Filozofia;	4	4	3	6	2	3

	5. Teologia;	1	1	8	15	4	7
	6. Psihologia;	7	6	4	8	1	2
	7. Istoria culturii;	25	23	12	23	5	9
	8. Sociologia;	9	8	3	6	3	5
	9. Toate susmenționate.	14	13	7	13	29	51
13	**Numiți obiectivele principale ale culturologiei:**						
	1. Descrierea empirică a culturii, analiza culturală comparativă, comunicarea interculturală;	50	46	14	27	15	26
	2. Studierea izvoarelor comune şi specifice, stabile şi variabile în cultura;	27	25	18	35	10	18
	3. Toate susmenționate.	32	29	20	38	32	56
14	**Considerați obiectul «culturologie» necesar pentru orice specialitate?**						
	1. Da;	41	38	15	29	41	72
	2. Nu;	29	26	17	33	10	17
	3. Nu ştiu.	39	36	20	38	6	11
15	**D-voastră acceptați plasarea accentului pe studierea valorilor naționale ca orientare principală a obiectului «culturologie»:**						
	1. Da;	33	30	21	41	38	67
	2. Nu;	28	26	11	21	7	12
	3. Indiferent.	48	44	20	38	12	21
16	**Ce direcție a culturologiei a-ți dori să studiați mai profund:**						
	1. Socială – studiază mecanizmele funcționale ale activității social-culturale a oamenilor;	23	21	10	19	8	14
	2. Umanistă – studiază formele şi procesele autocunoaşterii culturale, întruchipate în diferite „texte” culturale;	39	36	13	25	19	33
	3. Fundamentală – elaborează aparatul categorial şi metodologia cercetării, studiază cultura de pe poziția istorică şi teoretică a obiectului dat;	20	18	14	27	21	37
	4. Aplicată – foloseşte cunoştințele fundamentale despre cultură în scopurile rezolvării problemelor practice, de asemenea pentru pronosticarea, proiectarea şi reglarea proceselor culturale.	27	25	15	29	9	16

17	**Ce volum al cursului de culturologie consideraţi optim pentru specialitatea D-voastră?**	28	26	18	35	15	26
	1. 26 - 36 ore	62	57	28	54	30	53
	2. 62 – 74 ore	19	17	6	11	12	21
	3. 96 – 154 ore						

Anexa 5

CONȚINUTURILE. MODULE ŞI SUBMODULE

Module, submodule
I. **Culturologia în sistemul ştiinţelor umanistice. Structura ştiinţelor culturologice.** • **Conceptul de culturologie** Conceptele de culturologie. Concepţii şi idei culturologice de bază: Conceptele antropologice (B Malinowsky., L.White, D. Frazer, F. Broedel). Concepţia etnogenezei şi exploziei passionare (V. Vernadski, L. Gumiliov). Concepţia psihoanalitică (Z. Freud, K. Jung). Concepţia mistică (A.Daniilov, Loren, Timberghen). Concepţia culturii ca joc (I. Huizinga, H. Ortega y Gasset, M. Bahtin). Concepţia ciclismului istoric şi crizei culturale (O. Şpengher, A. Toynbee, N. Danilevski, F. Nietzsche). Cultura ca sistemul formelor semiotice şi simbolice (L. Cassirer, K. Levi-Strauss). Concepţia axilologică (G. Hegel, V. Windelband, G. Rickert, N. Berdeaev, P. Sorokin, A. Losev). Concepţia structuralistă (M. Foucalt, R. Barth, J. Derrida, Iu. Lotman, V. Toporov). Concepţia poststructuralistă (J. Liotard, J. Deleuze, J. Baudrillard). Concepţia schimbării (F. Broedel). Concepţii futurologice (utopii, tehnologii noi, prognosticarea ştiinţifică) în lucrările lui A. Gehlen, A. Whitehead, ş.a.
• **Structura culturologiei** Structura ştiinţei culturologice. Istoria şi teoria culturii. Culturologia fundamentală şi aplicativă. Subiectul principal al culturologiei. Obiectivele şi scopurile culturologiei. Direcţiile culturologiei. Metodele culturologiei: observarea, descrierea, analiza culturologică. Culturologia şi cercetări aplicative (proiectarea social-culturală şi technologiile social-culturale). Categoriile şi noţiunile de bază ale culturologiei. Multilateralitatea abordărilor în studierea culturii (ştiinţific particular şi ştiinţific comun) şi specificarea ştiinţei culturologice. Legătura culturologiei cu alte ştiinţe. Problema sintezei cunoaşterii culturologice. Funcţiile culturologiei. Formarea limbajului ştiinţific al culturologiei (noţiuni de bază proprii şi imprumutate). • **Structura ştiinţelor culturologice** Structura culturologiei ca ramură ştiinţifică independentă: istoria culturii mondială şi naţională: preistoria, istoria antică, istoria medievală, cultura Timpului Nou, cultura contemporană. Istoria culturologiei ca ştiinţă - dinamica culturală din perspectiva istorică, cunoştinţe despre evoluţia formelor organizării socioculturale, regulării şi comunicării pe parcursul procesului istoric. Cunoştinţe despre tipuri istorice ale orientărilor valorico-existenţiale. Filosofia culturii; temelii filosofice ale ştiinţei culturologice (filosofia generală, filosofia istoriei, filosofia culturii). Sociologia culturii; cunoştinţe despre stratificarea socială şi diferenţierea spaţial – temporară.

Cultura antropologică; cunoştinţe despre parametrii ce ţin de personalitate în cultură, despre om ca „consumator” şi „producător” al culturii.

Culturologia aplicativă; aspectele aplicative ale culturologiei, cunoştinţe despre politica culturală, funcţiile instituţiilor culturale, problemele protecţiei şi folosirii patrimoniului istorico-cultural.

II. <u>Structura şi funcţiile culturii</u>

- **Geneza culturii**

Filosofia antică ca izvor al primelor reprezentări teoretice despre cultură. Reprezentări mitologice despre originea culturii în civilizaţiile antice. Termenul „paideia” în cultura Greciei Antice. Transformarea înţelegerii cuvîntului „cultura” în antichitatea romană.

Viziunea medievală a culturii prin prisma slujirii omului lui Dumnezeu. Cultura ca sistem al cultelor. Personalismul medieval.

Izvoarele şi principiile formării imaginii renascentiste ale lumii. Dimensiunea umanistă a culturii în epoca renascentistă. Discordanţa concepţiei despre lume în epoca renascentistă. Scepticismul în privirile asupra culturii.

Cultura în epoca luminilor. Abordarea istorică în cultura. Apariţia policentrismului în teoria culturii. Critica culturii în limitele teoriei alienării.

Cultura ca proces istoric al dezvoltării spiritului în interpretarea filosofiei germane clasice. Moralitatea şi libertatea în modelul cultural a lui I. Kant. Panlogismul lui G. Hegel ca temelia viziunii obiectiv-idealiste a dezvoltării istorice a culturii mondiale.

- **Rolul civilizator al educaţiei şi instrucţiei**

Cultura - cadrul, contextul şi conţinutul educaţiei, ca sistem deschis de valori. Deschiderea spre lumea valorilor culturii prin educaţie. Formarea omului cultivat - un obiectiv major al educaţiei, deziderat şi imperativ al ei. Educaţia şi instruirea – domeniul important al aplicării ştiinţelor culturologice.

Cultura ca factor central în determinarea tipului de personalitate de bază (configuraţia psihosocială comună) şi a celui de personalitate statutară (civic, politic, economic, profesional). Educaţia centrată pe valori.

Scopul educaţiei prin şi pentru cultură - crearea mediului favorabil receptării/asimilării valorilor culturii. Întegrarea valorilor în structurile proprii de cunoaştere şi atitudinale ale studenţilor. Educaţia informală (în instituţii de cultură - teatru, cinematograf, bibliotecă etc.). Obiectivele educaţiei prin şi pentru cultură.

Factorii educativi responsabili faţă de educaţia culturală: familia, şcoala, biserica, asociaţiile culturale, sportive, societăţile de binefacere - filantropice-caritabile, editurile, mas-media.

- **Structura culturii**

Apariţia culturologiei şi etapele principale de dezvoltare. Conştientizarea filosofico-teoretică a culturii în Timpul Nou.

Dezvoltarea ştiinţelor sociale şi rolul lor în definirea obiectului culturologiei.

Formarea Culturologiei ca ştiinţă nouă în lucrările istoricilor şi teoreticienilor culturii secolului nostru.

Elementele structurale a culturologiei: cultura universală şi naţională, cultura claselor, cultura de oraş şi cultura de sat, cultura profesională, materială şi spirituală.

Formarea ştiinţelor concrete despre cultura, şi a metodelor studierii culturii ca ştiinţă socială.

Structura culturii – sistemul educaţiei, ştiinţa, arta, mitologia, literatura, moralitatea, politica, dreptul, religia.

Structura productivă: existenţa materială şi spirituală a culturii.

- **Funcţiile culturii;**

Funcţiile culturii. Funcţiile culturii în raport cu omul: emoţională, personală, identificaţională, creativă. Funcţiile culturii în raport cu grupa:

regulativă, evaluativă, cumulativă, moştenitoare, etnică.

III. <u>Noţiunile fundamentale ale culturologiei</u>

- **Culturologia - ştiinţa secolului XX**

Formarea culturologiei contemporane. Progresul industrial şi tehnologic – noţiuni-cheie a sec. 20. Realizările omenirii în cultura contemporană.

Culturologia şi rolul ei în formarea omului contemporan şi al viitorului. Cosmismul. Noosfera. Postmodernismul – direcţia principală a filosofiei, artei, ştiinţei în a doua jumătate a sec. 20.

Culturologi contemporani; Roy G. D'Andrade, Robert A. LeVine, Harry C. Triandies, M. Segall.

- **Cultură şi civilizaţie**

Teoria ştiinţifică a civilizaţiei, la baza căreia stă distincţia noţiunilor de „cultură" şi „civilizaţie" (A. Toynbee, O. Spengler, J. J. Rousseau). Abordări civilizaţionale în cercetarea culturii.

Diferenţa între civilizaţie şi cultură. Opunerea culturii şi civilizaţiei la O. Spengler şi la N. Berdeaev. Cultura ca sfera spiritualului - civilizaţia ca sfera materialului. Noţiunea „progres".

Trăsăturile principale ale civilizaţiei; formarea statului, apariţia scrisului, separarea meşteşugăritului de agricultură, diferenţierea societăţii în pături sociale, apariţia oraşelor.

- **Om, valoare, cultură**

Studierea valorilor: conţinut esenţial de transmitere a culturii; ca construcţie de bază a mentalităţii, ca unul din principalele elemente a tradiţiei, care reglează comportamentul social al omului. Cercetarea valorilor - una din cele mai importante şi mai actuale direcţii în culturologie. Valorile culturale (vitale, materiale, memoriale, aristice, ideologice, religioase, sociale, orientăti existenţiale etc).

Studierea valorilor pe două niveluri de analiză - individual şi cultural. Studierea valorilor culturale naţionale.

Conţinut universal, structura şi ierarhia valorilor. Valorile omeneşti fundamentale, care pot fi depistate în toate culturile, ca un drum spre cunoaşterea culturii. Idealul – ca model, ca scop suprem al aspiraţiilor.

- **Culturologia - ramură a educaţiei axiologice**

Repere pentru educaţia axiologică în R. Moldova. Definirea educaţiei ca principiu pozitiv al existenţei umane în contextul valorilor omului şi al omenirii.

Culturologizarea educaţiei – introducerea elementelor ştiinţei culturologice sistematizate în toate segmentele educaţiei. Educaţia - cea mai mare şi mai importantă valoare a omului. Rezolvarea problemei introducerii în cultură a personalităţii omului.

Educaţia – mijlocul principal al formării „eu-lui" personal, individualităţii unicale, personalităţii creative. Ideea de re-conceptualizare şi reorganizare a educaţiei culturologice în Republica Moldova.

IV. <u>Dinamica culturii. Tradiţii şi revalorificări în dezvoltarea culturii</u>

- **Cultura ca fenomen şi proces dinamic**

Dinamica procesului cultural – istoric. Problemele dinamicii culturale în studiile istoricilor antichităţii. Procesul sociocultural.

Permanentul şi variabilul în cultură, creaţia în procesul sociocultural. Cauzele schimbărilor culturale: externe şi interne. Mecanismele schimbărilor culturale. Autodezvoltarea culturii. Formele autodezvoltării culturii. Schimbarea culturii în urma interdependenţei cu alte culturi.

Interculturalitatea şi contactul intercultural. Interacţiunea intraculturală şi crossculturală. Aculturarea. Asimilarea. Principiile interacţiunii culturilor. Unitatea şi multitudinea culturilor: la scara unei societăţi, la scara mondială.

Concepţiile de bază a dinamicii procesului istorico – cultural. Procesele dezvoltării culturii - liniar, progresiv (I. Kant, G. Hegel, K. Marx). Teoriile culturilor locale (O. Spenghler, A. Toynbee, N. Danilevski).

- **Izvoarele culturii materiale şi spirituale**

Cultura spirituală – ştiinţa, morala, etica, dreptul, religia, arta, educaţia. Cultura materială – unelte şi mijloace de muncă, tehnica şi construcţii, agricultura şi complexul industrial, căi şi mijloace de comunicare, obiecte de uz casnic ş.a.

Interconexiunea între cultura materială şi spirituală.

- **Cultura şi cultura tradiţională**

Tradiţia culturală, rolul ei în societate. Mecanismul acţiunii tradiţiei culturale. Formele tradiţiei culturale: obiceiul, ceremonia, norma culturală.

Noţiunea culturii tradiţionale. Cultura tradiţională a Moldovei.

V. <u>Principii de tipologie a culturilor.</u>

- **Diversitatea formelor culturale**

Cultura ca formă şi conţinut al dezvoltării socio-culturale ale omului. Formele culturii care s-au format în societăţile europene la începutul sec. XX: cultura elitară (artele frumoase, muzica şi literatura), cultura populară (modul de trai, moravuri, obiceiuri, cîntece, dansul, folclorul - legende, poveşti şi alte genuri folclorice).

Formarea culturii de masă prin ştergerea deosebirilor între cultura elitară şi cultura populară cu apariţia mijloacelor de comunicare (radioul, televiziune, magnetofoane, mass-media).

Subcultura – noţiunea apărută sub influenţa următorilor factori: clasa socială, originea etnică, religia şi locul de trai. Cultura elitară ca cultură complexă după conţinut şi complicată pentru percepţia celor nepregătiţi. Lipsa contradicţiei între cultura populară şi cultura elitară.

- **Clasificarea tipurilor de cultură ca o metodă investigaţiei culturale (geografice, spaţial – regionale, biologico – antropologice, etnografice, formaţionale, sociologice, lingvistice, religioase, axiologice, istorice, civilizaţionale ş.a.)**

Problema tipologizării culturii. Preistoria tipologiei culturii. Diversitatea abordărilor noţiunii „tipul culturii”. Bazele clasificării tipologice culturale: istorice, formaţionale, civilizaţionale, religioase, etnice, social-colective ş.a. Tipologia culturii sociale (culturi: elitară şi populară în masă sau subculturi social stratificate, modalităţi de trai etc.). Tipologia istorico-culturală.

Interconexiunea şi interacţiunea diferitor tipuri de cultură. Evaluarea comparativă a culturii proprii şi culturii străine la Herodot, Hipocrat, Tacit. Tipologia culturii după principiul „arborelui etnolingvistic”.

Căutarea patriei străvechi şi limbii străvechi, structurilor universale şi legilor funcţionării culturii.

Tipologia culturii în baza „cheilor” şi principiilor ei specifice (O. Şpengher, Iu. Lotman).

- **Evidenţierea legăturilor dintre fenomenele culturii (sistematizarea, clasificarea)**

Definiţiile culturii fundamentale şi culturii aplicative. Metodologii tradiţionale ale studierii culturii mondiale – istorică, antropologică, sociologică, fenomenologică, semantică, psihoanalitică.

Aspectele principale ale culturii: aspectul teologic, biheiviorismul sau aspectul comportamental, aspectul psihologic, aspectul antropologic, aspectul semiotic, aspectul axiologic. Cultura ca un sistem. Cultura ca activitate.

VI. Cultura națională în contextul culturilor europene

- **Noțiune de cultură națională. Noțiune de cultură europeană**

Naționalul, umanul, cosmopoliticul în cultură. Corelația naționalului, cosmopoliticului şi umanitarului în cultură. Comun şi particular, generic şi social în cultură. Terenul național – determinantul inițial al specificului culturii. Necesitatea de a cunoaşte cultura națională şi cea europeană, dictată de starea de criză în dezvoltarea culturilor etnice şi renaşterea națională.

Procesele diferențierii şi integrării în cultura contemporană universală. Naționalitățile şi religiile Moldovei.

Rădăcinile istorice ale culturii naționale moldoveneşti. Cercetările arheologice şi izvoarele scrise. Săpăturile arheologice pe teritoriul Moldovei. Tradițiile culturale moldoveneşti. Folclorul moldovenesc. Centrele de cultură şi monumentele. Mănăstirile, bisericile, muzeele din Moldova. Etnic şi național în cultură. Problema caracterului național. Cultura națională – sinteza culturilor diferitelor clase, pături sociale şi grupelor societății indicate. Cultura populară şi cultura folclorică. Cultura populară – mod de trai, moravuri, obiceiuri, cîntece, dansuri. Cultura de folclor – legende, poveşti şi alte genuri folclorice. Moldovenii - un popor cu o cultură Europeană. Contributia Moldovei la patrimoniul civilizatiei europene.

Stereotipul etnopsihologic – semnul prioritar în definirea apartenenței naționale. Mentalitatea națională – specificul cîmpului spiritual, limbii, caracterului, modului de gîndire şi a percepției. Naționalul – „inconştientul colectiv" (K. Jung), forma apartenenței ereditare a omului. Perioadele dezvoltării culturii Europene. Noțiuni, curente, direcții. Etnocratia – supremația drepturilor colective naționale asupra drepturilor personale ale individului. Aspectele negative şi pozitive a conştiinței naționale.

Cultura – productul activității vitale a națiunii şi forma autoconştiinței sale. Provincialismul în cultură. Coexistența, colaborarea şi întrepătrunderea culturilor naționale – ca o premisă a ponderii lor general umane. Noțiunea de cultură europeană. Dezvoltarea culturilor naționale în contextul culturii europene. Diversitatea culturilor naționale. Autoizolarea culturilor naționale. Diferențierea național-politică şi integrarea culturală.

- **Valorile general-umane în contextul culturilor europene**

Valorile culturale naționale ca formă a manifestării valorilor general - umane. Dezvoltarea unui sistem de repere valorice, bazate pe respectul față de democrație, de drepturile şi libertățile omului.

Caracterul universal, extemporal al valorilor general – umane. Elementele extranaționale ale culturii. Cosmopolitismul în cultură ca varietatea manifestării general-umanului. Tendința fortificării a elementelor cosmopolitismului în cultura europeană. Nepotrivirea valorilor şi preferințelor în diferite culturi.

VII. Cultura etnică. Cultura polietnică şi interetnică

- **Cultura polietnică în R. Moldova**

Etnogeneza. Etnia şi societatea. Etnologia. Comuna, tribul, etnia. Demos, popor, nație. Identitatea etnică, națională, regională, comună, colectivă. Identitatea națională a moldovenilor.

Diversitatea etnică, culturală şi lingvistică, toleranța reciprocă şi pacea interetnică ca principala bogăție a Moldovei. Dezvoltarea comunităților etnice şi lingvistice. Dezvoltarea relațiilor interetnice, tradițional corecte. Depăşirea consecințelor conflictului civil de la sfîrşitul anilor'80 – începutul anilor '90 ai secolului XX, care a deformat relațiile interetnice, tradițional corecte în Moldova. Neutralizarea tentativelor de demoldovenizare, de negare a existenței națiunii moldoveneşti şi a statalității moldoveneşti, de discreditare a istoriei moldoveneşti, de ignorare a etnonimului "moldoveni" şi glotonimului "limba moldovenească". Consolidarea şi perfecționarea principiului polietnicității, multiculturalismului şi multilingvismului în procesul consolidării poporului moldovenesc unic.

- **Asociaţii ale altor etnii în R. Moldova**

Structura populaţiei Republicii Moldova: români, ucraineni, ruşi, găgăuzi, bulgari, evrei, romi, alte naţionalităţi. Etnografia şi cultura poporului moldovenesc şi a altor popoare conlocuitoare. Interrelaţia culturilor entice din Moldova. Paradoxele multietnismului. Migraţiunea socială şi asimilarea culturală.

Egalitatea drepturilor şi libertăţilor omului, independent de originea etnică, limbă şi religie.

Respectul, recunoaşterea şi garantarea drepturilor tuturor cetăţenilor republicii la păstrarea, dezvoltarea şi exprimarea specificului lor etnic, cultural, lingvistic şi religios. Păstrarea şi dezvoltarea culturilor şi limbilor tuturor comunităţilor etnice din Moldova.

Asigurarea unei protecţii reale a cetăţenilor, indiferent de apartenenţa lor etnică, a iminenţei răspunderii pentru aţiţarea vrajbei interetnice, pentru propagarea ideilor superiorităţii naţionale, pentru provocarea şi comiterea actelor de vandalism, de violenţă şi de violare a drepturilor cetăţenilor pe motive etnice şi lingvistice.

- **Cultura etnică în raport cu educaţia interculturală**

Tendinţe de reintegrare axiologică a populaţiei şi a învăţământului din R. Moldova. Invăţământul ca o prioritate naţională, conceput ca un sistem deschis si democratic, bazat pe valori ştiinţifice, culturale si morale, informative şi formative. Învăţământul bazat pe egalitatea şanselor la educaţie a tuturor etniilor şi diferenţierea individuală a performanţelor. Acceptarea unei educaţii interculturale (româno-rusă, româno-ucraineană, româno-găgăuză, româno-bulgară). Edificarea prin cultură a unui învăţământ al schimbării, al libertăţii şi democraţiei. Educarea la studenţi sentimentului de patriot.

Educarea şi instruirea tinerei generaţii în spiritul respectului faţă de limba moldovenească, faţă de cultura moldovenească şi faţă de istoria Moldovei. Asigurarea reală a dezvoltării culturii naţionale moldoveneşti, a învăţării limbii moldoveneşti şi a istoriei Moldovei ca elemente de bază ale identităţii naţionale moldoveneşti şi ale conştiinţei civice a reprezentanţilor tuturor comunităţilor etnice din Moldova.

Asigurarea condiţiilor pentru păstrarea şi dezvoltarea în continuare a funcţiilor oficiale ale limbii ruse. Susţinerea de către stat a dezvoltării limbilor: ucraineană, găgăuză, bulgară, ivrit, idiş, ţigănească (romilor), şi a altor limbi ale minorităţilor etnice care locuiesc pe teritoriul Moldovei.

VIII. <u>Cultura şi personalitatea. Cultura oamenilor de cultură şi de artă</u>

- **Cultura şi personalitatea ca valoare supremă;**

Definirea conceptului de personalitate. Precizări terminologice în teoria personalităţii: distincţie între termenii "om", "individ", "individualitate", "personalitate".

Identitatea oamenilor de cultură şi de artă - personală, etnică, culturală, naţională. Continuitate si unitate dintre ereditatea umană si factorii socio-culturali în formarea personalităţii umane. Personalitatea ca subiect activ în cîmpul social-istoric. Valorile culturii naţionale – familia, şcoala, şi organizaţiile de cultură şi obşteşti.

Formele interrelaţiei între personalitate, cultură şi societate. Mijloacele manifestării culturii personale.

- **Pregătirea oamenilor de cultură şi artă în Universitatea de arte**

Formarea unei personalităţi multilateral dezvoltate şi creative. Pregătirea la nivel superior a specialiştilor şi a cadrelor în cultură şi artă. Specialist în culturologie – ca organizator al „textelor culturale” care furnizează informaţia importantă la „consumatorul culturii”. Culturologia pentru specialiştii în domeniul artei, organizării timpului liber, reclamei, mass-media ş.a. în Universitatea de arte.

Formarea la viitori oameni de cultură şi artă a bazei orientativ-valorice pentru autodefinire şi activitate vitală multilaterală. Dezvoltarea la studenţi a intereselor, înclinaţiilor, nevoilor spirituale legate de domeniul culturii şi artei.

Familizarea studenților cu cultura poporului său, prin mijloacele educaționale. Crearea condițiilor pentru autorealizarea creativă a fiecărui student. Formarea răspunderii în domeniul protejării şi punerii în valoare a patrimoniului cultural national. Proiectarea renaşterii spirituale şi valorificării patrimoniului nostru cultural prin intermediul oamenilor de cultură şi artă.

- **Imperative, căutări, tendințe şi perspective în formarea personalității**

Crearea identității naționale diferite de cea etnică. Procesul dezvoltării psihice si formarii personalității prin cultură. Abordarea caracterologică a personalității. Perspectiva behavioristă de abordare a personalității.

Abordarea fenomenologică a personalității. Strategia cognitivă de abordare a personalității. Conştiința de sine - element central al personalității. Arta ca potențial al dezvoltării personalității.

IX. <u>Cultura, natura şi societatea.</u>

- **Criterii de interpretare şi evaluare a culturii epocii contemporane**

Teoriile „culturii globale" şi a multiculturalismului la începutul mileniului al treilea. Căile dezvoltării gîndirii cultural-filosofice în sec. al XX: neopozitivismul, existențialismul, neotomismul. Postmodernismul ca fenomen al culturii sec. XX. Poststructuralismul şi deconstructivismul ca elemente ale postmodernismului. Critică feministă ca fenomen al postmodernismului. Criza identității primordiale, "Demontajul" gîndirii filozofice clasice despre cultură (J. Baudrillard).

- **Rolul naturii şi societății în dezvoltarea culturii**

Cultura ca a doua natură (Democrit). Aspectul culturologic general al colaborării naturii şi societății. Studierea problemelor coevoluționale, înțelegerea ponderii aspectelor etice a omului şi societății cu mediul natural şi cultural de trai.

Distincția între formele istorice „cultură-natură". Studierea metodelor contemporane ale ecologiei culturii. Elaborarea programelor ştiințifico-practice de păstrare a patrimoniului cultural şi al naturii. Procesul socializării ca însuşirea continuă a culturii.

- **Cultura, natura şi societatea ca izvoare ale artelor şi rolul lor în pregătirea specialistului**

Percepția lumii – rațională şi senzuală. Arta ca percepție senzuală a lumii. Tabloul artistic al lumii. Influența naturii înconjurătoare asupra percepției, înțelegerii.

Corelația între noțiuni „cultura" şi „arta". Arhetipul în artă ca stereotipul situativ sau comportamental fixat la nivelul subconştientului. Arta ca proces şi rezultat al creației artistice. Funcțiile artei în societate. Viața artistică a societății şi cultura artistică. Criterii posibile a evaluării operei de artă. Locul culturii artistice în sistemul sociocultural.

- **Arta ca fenomen al culturii**

Cultura artistică ca domeniul comun al diferitor forme ale artei. Arta şi mitul. Arta şi religia.

Arta şi ştiința. Arta şi moralul. Problema politizării artei. Arta ca formă a culturii. Esența şi natura artei. Teoriile provenienței artei: prin joc, prin magie, prin muncă, biologică, psihoanalitică. Diversitatea abordărilor definițiilor esenței artei: sociobiologică, freudistă, neofreudistă, sociologică, hermeneutică, structuralistă.

Sistemul artelor. Tipurile artei. Problemele perceperii artei. Semantica artei. Semiotica artei. Imaginea artistică. Simbolul artistic. Opera de artă. Limbajul artistic.

Procesul creației artistice. Talentul artistic – talentul şi geniu, talentul şi măiestria, talentul şi munca. Arta populară şi arta profesională. Caracterul dinamic al artei. Canoane, tradiții şi inovații în artă. Progresul tehnic şi genuri noi de artă. Arta ca bază a educației culturale – muzica, arhitectura,

sculptura, pictura, dansul, design-ul, cinematograful, teatrul, ş.a.

X. <u>Cultura şi problemele globale ale contemporaneităţii</u>

- **Rolul culturologiei în cunoştinţele moderne umaniste**

Teoriile culturologice ale sec. XX. Formarea culturologiei moderne. Abordări civilizaţionale ale studierii culturii. Globalizarea culturii - accelerarea integrării naţiunilor în sistemul mondial. Epoca postmodernă ca mod de viaţă, stare de spirit, comportare faţa de lume.

Postmodernismul în artă, filosofie. Valorile supreme: Adevărul, Binele, Frumosul, Sacrul în culturologia actuală. Dorinţa omului de astăzi să înţeleagă rolul lui în cultură.

Întroducerea culturologiei în sistemul educaţional ca disciplină obligatorie.

- **Crizele globale îşi lasă amprenta asupra culturii secolului XXI**

Ameninţări şi pericole grave pentru cultura secolului XXI. Dezumanizarea şi agresivitatea culturii. Cultura şi problemele globale ale contemporaneităţii (criza ecologică, suprapopularea, maladii noi, terorismul politic internaţional, conflicte naţionale, adîncirea inegalităţii economice, lipsa ideologiei şi strategiei unitare a dezvoltării culturale universale).

Stilul ecologic de gîndire. Ideile lui V. Vernadski, N. Fiodorov, P. Florenski, A. Schweitzer. Necesitatea unirii tuturor naţiunilor, statelor, societăţilor pentru salvarea culturii şi omenirii.

- **Actualitatea culturologiei în contextul problemelor globale ale contemporaneităţii**

Rolul dialogurilor interculturale şi interconfesionale în lumea de azi; concepţiile şcolii "dialogarea culturilor". Condiţii şi structura a comunicaţiilor moderne interculturale. Elementele şi concepţiile de bază ale sistemelor comunicaţiilor interculturale: semantema, mesajul, textul culturii, sistemul cultural-semantic local (cultura etnică, limba de stat, sistemul confesional). Factorii de menţinere a diversităţii culturale în sistemul contemporan al culturii mondiale.

Anexa 6.

PROIECT DIDACTIC LA CULTUROLOGIE

I. DATE GENERALE

Instituția de învățămînt: Academia de Muzică, Teatru şi Arte Plastice, Chişinău.
Timp de realizare: 80 de minute
Obiectul: Culturologie
Modulul: Cultura şi personalitatea. Cultura oamenilor de artă.
Subiectul submodulului: Cultura şi personalitatea ca valoare supremă (aprofundare în temă).
Obiectivul major al submodulului: Să cunoască teoria personalităţii şi noţiunile de bază: „cultură", "personalitate", "societate", "factori socio-culturali" şi cuvintele derivate de la aceste noţiuni. Să cunoască formele interacţiunii între personalitate, cultură şi societate.

Obiective operaționale:
Studenţii vor fi capabili:
- să definească noţiunile „cultură", "personalitate", "societate", "factori socio-culturali" şi cuvintele derivate de la aceste noţiuni;
- să recunoască continuitatea si unitatea între ereditatea umană si factorii socio-culturali în formarea personalităţii umane, personalitatea ca subiect activ în cîmpul social-istoric, valorile culturii naţionale
- să descopere rolul culturii în formarea personalităţii omului. Să determine caracterele de bază ale profilului spiritual al omului;
- să compare teoriile personalităţii;
- să analizeze şi aprecieze rolul culturii naţionale în posibilităţile de perfecţionare interioară a omului;
- să interpreteze noţiuni majore dobîndite pe parcursul lecţiei;
- să analizeze şi aprecieze materialele temei.

Strategii didactice:
A. Metode: Fixarea unor scopuri concrete, metoda euristică, asalt de idei, conversaţie, comparaţia, metoda variantelor noi, discuţie dirijată, generalizarea.
B. Mijloace: planşete, ilustraţii, manuale, dicţionare.

Bibliografie selectivă:

1. Blaga L., *Opere. Vol. 9: Trilogia valorilor*. Bucureşti, Editura Minerva, 1985.
2. Blaga L., *Opere. Vol. 10: Trilogia valorilor*. Bucureşti, Editura Minerva, 1987.
3. Braunstein K, Repin J. K, *Cultura pentru toţi*, Bucureşti, 1997.
4. Cristea M., *Sistemul educaţional şi personalitatea*. Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1994.
5. Delacroix H., *Psihologia artei*, Bucureşti, 1983.
6. Drimba O., *Istoria culturii şi civilizaţiei*, Vol. 1-4, Bucureşti, 1986, 1987, 1990, 1995.
7. Drimba O., *Istoria culturii şi civilizaţiei*, Vol. 1-10, Bucureşti, 1998.
8. Drimba O., *Incursiuni în civilizaţia omenirii*, Vol. l-2, Bucureşti, 1993-1996.
9. Pâslaru V., *Principiul etno - cultural în învăţământul din Republica Moldova*. Revista de pedagogie (Bucureşti, Romania), 1993. Nr. 8-12.
10. Tănase Al., *Introducere în filosofia culturii*. Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1968.
11. Арнольдов А. И., *Человек и мир культуры*. М., 1992.
12. Большаков В. П., *Культура как форма человечности*: *Учеб. пособие*, Новгор. гос. ун-т им. Ярослава Мудрого, Великий Новгород, 2000.

II. SCENARIUL SUBMODULULUI:

Secvențele submodulului	Obiectivele operaționale	Abordări de conținut	Metode şi procedee	Timp alocat	Tehnici de evaluare
1	2	3	4	5	6
Reactualizarea temei de studiu	Să definească noțiunile de *cultură, personalitate, societate, factori socio-culturali*	**Analiza motto-ului:** «omul – valoarea culturală cea mai importantă ». Concluzie: procesul de cultivare a spiritului (Cicero, Cezar, Herodot, Platon, Aristotel)	Fixarea unor scopuri concrete	10 min.	Observarea sistematică
Tema nouă	Să recunoască continuitatea si unitatea între ereditatea umană si factorii socio-culturali în formarea personalității umane. Personalitatea ca subiect activ în cîmpul social-istoric. Valorile culturii naționale	**Discuție problematizată:** Cum se formează personalitatea în contextul culturii? - Cum credeți, în ce constă distincția între termenii "om", "individ", "individualitate", "personalitate". - Încercați să definiți interrelația între personalitate, cultură şi valoare. **Concluzia:** explicarea în linii mari a celor mai complicate teorii ştiințifice despre formarea personalității în cultură, după K. Mangheim, M. Weber, T. Parsons, Iu. Lotman, L. Kogan. Personalitatea ca exprimare a culturii determinate în concepția lui Dj. Feiblman («Teoria culturii omului»),	Metoda euristică. Asalt de idei. Conversație	15 min.	Ascultarea, analiza, observarea
Aprofundarea în temă	Să descopere rolul culturii în formarea personalității omului. Să determine caracterele de bază ale profilului spiritual al omului.	**Audiție dirijată de profesor:** Omul ca material contribuabil familiarizării cu valori supreme. Personalismul şi individualismul culturii europene. Omul ca valoare supremă. Depistarea individualității Cultura ca formă şi conținut al dezvoltării social-culturale ale omului, îmbogățirea lui cu lumea spirituală, realizarea capacităților, talentelor şi profilurilor valorice, procesele de formare spirituală a personalității, dezvoltarea şi realizarea	Predarea	15 min.	

		calităţilor, talentului, transpunerea în viaţă a potenţialului activităţii. Ideea că cultura este întemeiată de către om, dar şi singură influenţează asupra profilului său spiritual. Sensul umanist al culturii în întemeierea valorilor, ce întregesc cultura, şi în schimbările ce au loc în interiorul personalităţii. Capacitatea artistică a omului. Multiple încercări de înţelegere a esenţei culturii. Prelucrarea şi standardizarea indicatorilor nivelului cultural, schimbarea cerinţelor spirituale.		
Activitate independentă	Să compare teoriile personalităţii	**Însărcinare:** Comparaţi teoriile personalităţii - behaviorismul şi freudismul.	Comparaţia. Metoda variantelor noi.	5 min.
Aprofundarea în temă (continuare)	Să analizeze şi aprecieze rolul culturii naţionale în posibilităţile de perfecţionare interioară a omului	**Audiţie dirijată de profesor:** Vocaţia umanistă a culturii româneşti ca existenţă a unei permanente concepţii despre om, prin recunoaşterea valorii, a demnităţii persoanei umane şi proclamarea necesităţii dezvoltării potenţelor creatoare ale individului. Spiritul umanist renascentist apărut în civilizaţia românească într-un moment crucial, atunci cînd acesta îşi dobîndea, la un nivel creator nemaiîntîlnit, valorile definitorii, atunci cînd se cristalizau trăsăturile specifice ale spiritualităţii poporului român. Preocupările culturale ale tuturor umaniştilor români într-o problematică general umanistă ce promova, într-un spirit critic, încrederea în om şi în posibilităţile sale de cunoaştere, o nouă concepţie despre om care recunoştea valoarea, demnitatea şi necesitatea dezvoltării personalităţii, o etică raţionalistă, care să cultive virtutea, înţelepciunea, drepturile persoanei şi pasiunea pentru erudiţie. Umanismul românesc ca epocă importantă în formarea personalităţii. Cărturarii români umanişti (renascentişti	Predarea	20 min.

		şi iluminişti) - superioritatea omului, superioritate pe care numai cultura i-o poate conferi (Neagoe Basarab, Nicolae Milescu, Dimitrie Cantemir, Dimitrie Țichindeal, Ionică Tăutu, Gh.Asachi ş.a.). Importanța recunoaşterii şi realizării rosturilor educativ-formative ale culturii. Umanism persoanei, care cultiva căile de realizare a individului izolat, avînd la bază încrederea în posibilitățile de perfecționare interioară a omului, prin cunoaşterea de sine şi prin desăvîrşirea spirituală. Dimensiunea subiectivă a culturii.			
Consolidarea temei	Să interpreteze idei majore dobîndite pe parcursul lecției.	**Discuție dirijată:** - Personalitate – ansamblu de trăsături psihologice sau sistemul relațiilor omului cu alți oameni şi cu sine însuşi? - Spațiul cultural al existenței personale. - Personalitatea este ființă socială, dar în relațiile personalității şi mediului social apar contradicții. - Personalitatea întrece orice mediocritate colectivă? - Coincide timpul existenței personalității cu timpul vieții individului?	Discuție dirijată	10	Aprecierea culturii de interpretare
Evaluarea	Să analizeze şi aprecieze materialele temei	Păreri şi concluzii ale studenților asupra materialului predat.	Generalizarea	5	Verificarea cunoştințelor